

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

LİSELERE GİRİŞ SINAVLARINDA (1990-2009) SES BİLGİSİ VE
BİÇİM BİLGİSİ SORULARININ ÖĞRETİM PROGRAMLARI,
DERS KİTAPLARIYLA UYGUNLUĞUNUN İNCELENMESİ

Utku ORYAŞIN

İzmir
2012

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**LİSELERE GİRİŞ SINAVLARINDA (1990-2009) SES BİLGİSİ VE
BİÇİM BİLGİSİ SORULARININ ÖĞRETİM PROGRAMLARI,
DERS KİTAPLARIYLA UYGUNLUĞUNUN İNCELENMESİ**

Utku ORYAŞIN

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Caner KERİMOĞLU

İzmir
2012

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Liselere Giriş Sınavlarında (1990-2009) Ses Bilgisi ve Biçim Bilgisi Sorularının Öğretim Programları, Ders Kitaplarıyla Uygunluğunun İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlandığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../.....

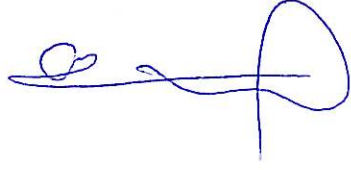
Utku ORYAŞIN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne

İşbu alışma, j¼rimiz tarafından T¼rke Eğitimi Anabilim Dalı T¼rke ¼đretmenliđi Programında Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yard. Doç. Dr. Tahir KAHRAMAN

¼ye : Prof. Dr. ~~şerif Ali BOZKAPLAN~~

¼ye : Yard. Doç. Dr. Caner KERİMOğLU

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait olduğunu onaylarım.

28/06/2012

Prof. Dr. h. c. İbrahim ATALAY
Enstit¼ M¼d¼r¼

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	434701
Yazar Adı / Soyadı	Utku ORYAŞIN
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 28288455114
Telefon / Cep Telefonu	
e-Posta	utkuoryasin@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Liselere Giriş Sınavlarında (1990-2009) Ses Bilgisi ve Biçim Bilgisi Sorularının Öğretim Programları, Ders Kitaplarıyla Uygunluğunun İncelenmesi
Tezin Tercümesi	Examination of the Convenience of Questions about Phonetics and Morphology in the Entrance Exams to High School (1990-2009) with the Teaching Programmes and Textbooks
Konu Başlıkları	Dilbilim Eğitim ve Öğretim
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Bölüm	İlköğretim Bölümü
Anabilim Dalı	Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2012
Sayfa	185
Tez Danışmanları	Yrd. Doç. Dr. Caner KERİMOĞLU
Dizin Terimleri	Ders kitapları=Textbooks Ders programları=Cirriculum Dilbilgisi=Grammer Türkçe öğretimi=Turkish teaching
Önerilen Dizin Terimleri	Liselere giriş sınavları, ses bilgisi, biçim bilgisi
Yayımlama İzni	☒ Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum ☐ Ertelenmesini istiyorum

a.Yukarıda başlığı yazılı olan tezimin, ilgilenenlerin incelemesine sunulmak üzere Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından arşivlenmesi, kağıt, mikroform veya elektronik formatta, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezimle ilgili fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) ve erteleme talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

29.06.2012

İmza:

ÖN SÖZ

Öğrenciler için sınavlar oldukça önemlidir. Çocukluklarının en güzel dönemlerini sınavlara hazırlanarak geçiren öğrenciler için dönüm noktası olarak görülen sınavlardan biri de “Liselere Giriş Sınavı”dır. Bu sınava her yıl binlerce öğrenci girmektedir. Öğrenciler, iyi bir lisede okuma hayaliyle bu sınavlara hazırlanmaktadır. Sadece iyi bir lise değil belki de hayatlarını kazanacakları bu sınavlar hakkında araştırma yapmanın oldukça önemli olduğunu düşünüyoruz.

Çalışmamızda, 1990-2009 yılları arasında uygulamada olan Türkçe öğretim programları ve 6, 7, 8. sınıf Türkçe ders kitapları ile bu yıllar arasında yapılan liselere giriş sınavlarındaki ses bilgisi ve biçim bilgisi sorularının uygunluğunu incelemeye çalıştık. Araştırmamız bu doğrultuda beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm giriş bölümüdür. Bu bölümde çeşitli araştırmacılar tarafından yapılan “dil” ve “ana dili” tanımlarına ve bunlarla ilgili görüşlere yer verdik. Daha sonra “ana dili”nin Türkçe öğretimi açısından önemini ve öğretimi sırasında karşılaşılan sorunları belirlemeye çalıştık. Ayrıca, 1990-2009 tarihlerini kapsayan dönemde uygulanan liselere giriş sınavları hakkında bilgiler verdik. Son olarak ise, araştırmanın problem durumunu, amacını, önemini, problem cümlesini, alt problemlerini, sayıltılarını, sınırlılıklarını, tanımlarını sunduk. İkinci bölüm, ilgili yayın ve araştırmaların yer aldığı bölümdür. Bu bölümde, yaptığımız araştırmayla ilgili olarak ulaşabildiğimiz çalışmalara yer verdik. Bu çalışmaları kısaca açıkladık. Üçüncü bölüm, araştırmanın yöntem kısmıdır. Burada araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, veri çözümleme teknikleri gibi hususlara yer verdik. Dördüncü bölüm, bulgular ve yorumlar kısmıdır. Bu bölümde, 1990-2009 yılları arasında Liselere Giriş Sınavları’nda çıkan ses bilgisi ve biçim bilgisi konularının 1981 ve 2005 tarihli Türkçe Öğretim Programları’nda nasıl yer aldığını gösterdik. Daha sonra 1981 ve 2005 tarihli Türkçe Öğretim Programları’na uygun hazırlanan Türkçe ders kitaplarında yer alan ses bilgisi ve biçim bilgisi konuları hakkındaki bilgileri inceledik ve sınav soruları ile uygunluğunu belirlemeye çalıştık. Son olarak 1990-2009 yılları arasındaki sınavlardaki ses bilgisi ve biçim bilgisi sorularını konu başlıklarına uygun olarak sınıflandırdık. Ses bilgisi ve biçim bilgisi olarak iki ana

başlıkta verdiğimiz soruları, kendi içlerinde de alt başlıklara ayırdık. Her yıl konulardan kaçar adet soru sorulduğunu tablo halinde sayısal olarak verdik. Ayrıca her başlıkta yer alan soruların çözümlerini de yaptık. Son olarak sonuç ve öneriler bölümünde araştırmamız sonunda elde ettiğimiz sonuçlara ve bu sonuçlardan hareketle birtakım önerilere yer verdik.

Bu çalışmanın başlangıcından bitimine kadar geçen sürede, bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan, katkılarıyla doğru yönde ilerlememi sağlayan kıymetli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Caner KERİMOĞLU'ya ve benim bu günlere gelmemi sağlayan canım aileme teşekkür ederim.

Utku ORYAŞIN

2012

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLO DİZELGESİ.....	x
ŞEKİL DİZELGESİ.....	xiii
ÖZET.....	xiv
ABSTRACT.....	xv
KISALTMALAR.....	xvii

I.BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
1.1. Dil ve Ana Dili Kavramları.....	1
1.1.1. Ana Dili Eğitiminin Önemi ve Nitelikleri.....	4
1.1.2. Ana Dili / Türkçe Eğitimi ve Öğretiminin Amaçları.....	7
1.1.3. Ana Dili / Türkçe Eğitiminin Sorunları.....	10
1.2. Liselere Giriş Sınavları (LGS).....	11
1.3. Araştırmaya Giriş.....	12
1.3.1. Problem Durumu.....	12
1.3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	13
1.3.3. Problem Cümlesi.....	13
1.3.4. Alt Problemler.....	13
1.3.5. Sayıtlar.....	15

1.3.6. Sınırlılıklar.....	15
1.3.7. Tanımlar.....	15

II. BÖLÜM

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR.....	17
--	-----------

III. BÖLÜM

YÖNTEM.....	19
--------------------	-----------

3. 1. Araştırma Modeli.....	19
3. 2. Evren ve Örneklem.....	19
3. 3. Veri Toplama Araçları.....	20
3. 4. Veri Çözümleme Teknikleri.....	20

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR.....	21
----------------------------------	-----------

4.1. 1981 Türkçe Öğretim Programı'nda Yer Alan Dil Bilgisi (Ses Bilgisi ve Biçim Bilgisi) Konuları ile 1990-2004 LGS Türkçe Soruları Arasındaki İlişki.....	22
4.1.1. 1981 Türkçe Öğretim Programı'nda Ses Bilgisi.....	22
4.1.2. 1981 Türkçe Öğretim Programı'nda Biçim Bilgisi.....	23
4.2. 1990-2004 Yılları Arasında Kullanılan Türkçe Ders Kitaplarındaki Ses Bilgisi ve Biçim Bilgisi Konuları ile LGS Türkçe Soruları Arasındaki İlişki.....	26
4.2.1. İncelenen Ders Kitaplarının Genel Tanıtımı.....	27

4.2.2. 1990-2004 Yıllarında Liselere Giriş Sınavlarında Sorulan Ses Bilgisi Konularının 1981 Türkçe Öğretim Programı'na Göre Hazırlanan Ders Kitaplarındaki İşlenişi.....	29
4.2.2.1. Ses Sınıflandırmaları.....	29
4.2.2.2. Ses Olayları.....	30
4.2.3. 1990-2004 Yıllarında Liselere Giriş Sınavlarında Sorulan Biçim Bilgisi Konularının 1981 Türkçe Öğretim Programı'na Göre Hazırlanan Ders Kitaplarındaki İşlenişi.....	31
4.2.3.1. Kök ve Kök Çeşitleri.....	31
4.2.3.2. Çekim Ekleri.....	31
4.2.3.3. Yapım Ekleri.....	32
4.2.3.4. Yapı Bakımından Sözcükler.....	33
4.2.3.5. İsimler (Adlar).....	34
4.2.3.6. Sıfatlar (Ön Adlar).....	35
4.2.3.7. Zamirler (Adıllar).....	37
4.2.3.8. Zarflar (Belirteçler).....	40
4.2.3.9. Edatlar (İlgeçler).....	42
4.2.3.10. Bağlaçlar.....	43
4.2.3.11. Fiiller (Eylemler).....	44
4.2.3.11.1. Fiil (Eylem) Çekimi.....	45
4.2.3.11.2. Fiillerde (Eylemlerde) Olumsuzluk.....	47
4.2.3.11.3. Fiillerde (Eylemlerde) Zaman ve Anlam Kayması.....	47
4.2.3.11.4. Yapılarına Göre Fiiller.....	47

4.2.3.11.5. Ek Eylem.....	49
4.2.3.11.6. Çatılarına Göre Fiiller (Eylemler).....	50
4.2.3.11.6.1. Özne-Yüklem İlişkisi Bakımından Fiiller (Eylemler)...	51
4.2.3.11.6.2. Nesne-Yüklem İlişkisi Bakımından Fiiller (Eylemler)...	51
4.2.3.12. Fiilimsiler.....	53
4.3. 1990-2004 Yılları Arası Ses Bilgisi Soruları.....	53
4.4. 1990-2004 Yılları Arası Biçim Bilgisi Soruları.....	56
4.4.1. Kök Çeşitleri.....	56
4.4.2. Çekim Ekleri.....	57
4.4.3. Yapım Ekleri.....	59
4.4.4. Yapı Bakımından Sözcükler.....	63
4.4.5. Sözcük Türleri.....	64
4.4.5.1. İsimler (Adlar).....	64
4.4.5.2. Sıfatlar (Ön Adlar).....	65
4.4.5.3. Zamirler (Adıllar).....	66
4.4.5.4. Zarflar (Belirteçler).....	70
4.4.5.5. Edatlar (İlgeçler).....	71
4.4.5.6. Bağlaçlar.....	73
4.4.5.7. Ünlemler.....	76
4.4.5.8. Fiiller (Eylemler).....	76
4.4.5.8.1. Fiil (Eylem) Çekimi.....	76
4.4.5.8.2. Yapılarına Göre Fiiller (Eylemler).....	79

4.4.5.8.3. Çatılarına Göre Fiiller (Eylemler).....	81
4.4.5.8.3.1. Özne-Yüklem İlişkisi Bakımından Fiiller (Eylemler)...	81
4.4.5.8.3.2. Nesne-Yüklem İlişkisi Bakımından Fiiller (Eylemler)...	85
4.4.5.9. Filimsiler (Eylemsiler).....	85
4.4.5.10. Sözcük Türleri İle İlgili Karma Sorular.....	86
4.5. 2005 Türkçe Öğretim Programında Yer Alan Dil Bilgisi (Ses Bilgisi ve Biçim Bilgisi) Konuları ile 2005-2009 LGS Türkçe Soruları Arasındaki İlişki.....	89
4.5.1. 2005 Türkçe Öğretim Programında Ses Bilgisi.....	89
4.5.2. 2005 Türkçe Öğretim Programında Biçim Bilgisi.....	89
4.6. 2005-2009 Yılları Arasında Kullanılan Türkçe Ders Kitaplarındaki Ses Bilgisi ve Biçim Bilgisi Konuları ile LGS Türkçe Soruları Arasındaki İlişki.....	94
4.6.1. İncelenen Ders Kitaplarının Genel Tanıtımı.....	94
4.6.2. 2005-2009 Yıllarında Liselere Giriş Sınavlarında Sorulan Ses Bilgisi Konularının 1981 Türkçe Öğretim Programına Göre Hazırlanan Ders Kitaplarındaki İşlenişi.....	99
4.6.2.1. Ses Olayları.....	99
4.6.3. 2005-2009 Yıllarında Liselere Giriş Sınavlarında Sorulan Biçim Bilgisi Konularının 2005 Türkçe Öğretim Programı'na Göre Hazırlanan 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki İşlenişi ve Sorulan Konularla İlgili Öğrenci Çalışma Kitaplarından Etkinlik Örnekleri.....	101
4.6.3.1. Kök ve Kök Çeşitleri.....	101
4.6.3.2. Yapım Ekleri.....	104
4.6.3.3. Çekim Ekleri.....	104
4.6.3.4. Yapı Bakımından Sözcükler.....	106

4.6.3.5. İsimler (Adlar).....	107
4.6.3.6. Sıfatlar (Ön Adlar).....	109
4.6.3.7. Zamirler (Adıllar).....	111
4.6.3.8. Zarflar (Belirteçler).....	116
4.6.3.9. Edatlar (İlgeçler), Bağlaçlar.....	117
4.6.3.10. Fiiller (Eylemler).....	119
4.6.3.10.1. Fiil (Eylem) Çekimi.....	121
4.6.3.10.2. Fiillerde (Eylemlerde) Olumsuzluk.....	125
4.6.3.10.3. Fiillerde (Eylemlerde) Anlam ve Zaman Kayması.....	126
4.6.3.10.4. Yapılarına Göre Fiiller (Eylemler).....	127
4.6.3.10.5. Ek Eylem.....	129
4.6.3.10.6. Çatılarına Göre Fiiller (Eylemler).....	131
4.6.3.10.6.1. Özne-Yüklem İlişkisi Bakımından Fiiller (Eylemler)..	131
4.6.3.10.6.2. Nesne-Yüklem İlişkisi Bakımından Fiiller (Eylemler).	132
4.6.3.11. Fiilimsiler (Eylemsiler).....	133
4.7. 2005-2009 Yılları Arası Ses Bilgisi Soruları.....	136
4.8. 2005-2009 Yılları Arası Biçim Bilgisi Soruları.....	137
4.8.1. Kök Çeşitleri.....	137
4.8.2. Çekim Ekleri.....	138
4.8.3. Yapım Ekleri.....	140
4.8.4. Yapı Bakımından Sözcükler.....	141
4.8.5. Sözcük Türleri.....	142

4.8.5.1. İsimler (Adlar).....	142
4.8.5.2. Sıfatlar (Ön Adlar).....	143
4.8.5.3. Zamirler (Adıllar).....	144
4.8.5.4. Zarflar (Belirteçler).....	144
4.8.5.5. Edatlar (İlgeçler).....	146
4.8.5.6. Bağlaçlar.....	147
4.8.5.7. Ünlemler.....	149
4.8.5.8. Fiiller (Eylemler).....	149
4.8.5.8.1. Fiil (Eylem) Çekimi.....	149
4.8.5.8.2. Yapılarına Göre Fiiller (Eylemler).....	150
4.8.5.8.3. Çatılarına Göre Fiiller (Eylemler).....	151
4.8.5.8.3.1. Özne-Yüklem İlişkisi Bakımından Fiiller (Eylemler)...	151
4.8.5.8.3.2. Nesne-Yüklem İlişkisi Bakımından Fiiller (Eylemler)...	152
4.8.5.9. Fiilimsiler (Eylemsiler).....	152

V. BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER.....	153
5.1. Sonuç.....	153
5.2. Öneriler.....	158
KAYNAKÇA.....	160

TABLO DİZELGESİ

<u>TABLolar NO</u>	<u>SAYFA NO</u>
4.1. 1990-2008 Yılları Arasındaki Liselere Giriş Sınavları Türkçe	
Sorularının Dağılımı.....	21
4.2. 2008-2009 Yıllarında SBS Sınavlarında Sorulan Türkçe Sorularının	
Dağılımı.....	22
4.3. İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitapları Listesi.....	27
4.4. İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitapları Listesi.....	28
4.5. İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitapları Listesi.....	28
4.6. Kişi Adılları.....	38
4.7. “Kendi” Kişi Adılımin Kişilere Göre Çekimi.....	39
4.8. “1990-2004 Yılları Arası Ses Olayları” ile İlgili Sorular.....	53
4.9. Seslilerin Sınıflandırılması.....	54
4.10. “1990-2004 Yılları Arası Kök Çeşitleri” ile İlgili Sorular.....	56
4.11. “1990-2004 Yılları Arası Çekim Ekleri” ile İlgili Sorular.....	57
4.12. “1990-2004 Yılları Arası Yapım Ekleri” ile İlgili Sorular.....	59
4.13. “1990-2004 Yılları Arası Yapı Bakımından Sözcükler” ile İlgili Sorular....	63
4.14. “1990-2004 Yılları Arası İsimler (Adlar)” ile İlgili Sorular.....	64
4.15. “1990-2004 Yılları Arası Sıfatlar (Ön Adlar)” ile İlgili Sorular.....	65
4.16. “1990-2004 Yılları Arası Zamirler (Adıllar)” ile İlgili Sorular.....	66
4.17. “1990-2004 Yılları Arası Zarflar (Belirteçler)” ile İlgili Sorular.....	70

4.18. “1990-2004 Yılları Arası Edatlar (İlgeçler)” ile İlgili Sorular.....	71
4.19. “1990-2004 Yılları Arası Bağlaçlar” ile İlgili Sorular.....	73
4.20. “1990-2004 Yılları Arası Ünlemler” ile İlgili Sorular.....	76
4.21. “1990-2004 Yılları Arası Fiil Çekimi” ile İlgili Sorular.....	76
4.22. “1990-2004 Yılları Arası Fiilin Yapısı” ile İlgili Sorular.....	79
4.23. “1990-2004 Yılları Arası Öznesine Göre Fiil Çatıları” ile İlgili Sorular.....	81
4.24. “1990-2004 Yılları Arası Nesnesine Göre Fiil Çatıları” ile İlgili Sorular.....	85
4.25. “1990-2004 Yılları Arası Fiilimsiler” ile İlgili Sorular.....	85
4.26. “1990-2004 Yılları Arası Sözcük Türleri” ile İlgili Karma Sorular.....	86
4.27. İlköğretim Türkçe Dersi 6. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı Listesi.....	96
4.28. İlköğretim Türkçe Dersi 7. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı Listesi.....	97
4.29. İlköğretim Türkçe Dersi 8. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı Listesi.....	98
4.30. Fiil Çekimi.....	119
4.31. Fiil Çekimi.....	120
4.32. Fiillerin Yapısı.....	121
4.33. Fiil Çekimi.....	122
4.34. Fiil Çekimi.....	123
4.35. Fiil Çekimi.....	130
4.36. “2005-2009 Yılları Arası Ses Olayları” ile İlgili Sorular.....	136

4.37. “2005-2009 Yılları Arası Kök Çeşitleri” ile İlgili Sorular.....	137
4.38. “2005-2009 Yılları Arası Çekim Ekleri” ile İlgili Sorular.....	138
4.39. “2005-2009 Yılları Arası Yapım Ekleri” İle İlgili Sorular.....	140
4.40. “2005-2009 Yılları Arası Yapı Bakımından Sözcükler” ile İlgili Sorular...	141
4.41. “2005-2009 Yılları Arası Adlar (İsimler)” ile İlgili Sorular	142
4.42. “2005-2009 Yılları Arası Sıfatlar (Ön Adlar)” ile İlgili Sorular.....	143
4.43. “2005-2009 Yılları Arası Zamirler (Adıllar)” ile İlgili Sorular.....	144
4.44. “2005-2009 Yılları Arası Zarflar (Belirteçler)” ile İlgili Sorular.....	144
4.45. “2005-2009 Yılları Arası Edatlar (İlgeçler)” ile İlgili Sorular.....	146
4.46. “2005-2009 Yılları Arası Bağlaçlar” ile İlgili Sorular.....	147
4.47. “2005-2009 Yılları Arası Ünlemler” ile İlgili Sorular.....	149
4.48. “2005-2009 Yılları Arası Fiil Çekimi” ile İlgili Sorular.....	149
4.49. “2005-2009 Yılları Arası Fiilin Yapısı” ile İlgili Sorular.....	150
4.50. “2005-2009 Yılları Arası Öznesine Göre Fiil Çatıları” ile İlgili Sorular...	151
4.51. “2005-2009 Yılları Arası Nesnesine Göre Fiil Çatıları” ile İlgili Sorular...	152
4.52. “2005-2009 Yılları Arası Fiilimsiler” ile İlgili Sorular.....	152
4.53. 1990-2004 Yılları Arası Ses Bilgisi Sorularının Konu Dağılımı.....	153
4.54. 2005-2009 Yılları Arası Ses Bilgisi Sorularının Konu Dağılımı.....	153
4.55. 1990-2004 Yılları Arası Biçim Bilgisi Sorularının Konu Dağılımı.....	154
4.56. 2005-2009 Yılları Arası Biçim Bilgisi Sorularının Konu Dağılımı.....	155

SEKİL DİZELGESİ

<u>SEKİLLER NO</u>	<u>SAYFA NO</u>
1. Eskici Konusunun 7. Etkinliği.....	100
2. Türkiye Konusunun 8. Etkinliği.....	102
3. Eskici Konusunun 10. Etkinliği.....	103
4. Graham Bel Konusunun 6. Etkinliği.....	106
5. Çocuklar Doğuştan Bilim Adamıdır Konusunun 7. Etkinliği.....	109
6. Çocuk İle Geyik Konusunun 10. Etkinliği.....	111
7. Ah Şu Gençler Konusunun 8. Etkinliği.....	114
8. Ah Şu Gençler Konusunun 9. Etkinliği.....	115
9. Masal Adam Konusunun 7. Etkinliği.....	118
10. Yürüyelim Arkadaşlar Konusunun 5. Etkinliği.....	135

ÖZET

Bu çalışma, 1990-2009 yılları arasında uygulamada olan Türkçe öğretim programları ve 6, 7, 8. sınıf Türkçe ders kitapları ile bu yıllar arasında yapılan Liselere Giriş Sınavları'ndaki ses bilgisi ve biçim bilgisi sorularının uygunluğunu saptamak amacıyla yapılmıştır.

Tez, beş ayrı bölümden oluşmaktadır:

I. bölümde (Giriş), Liselere Giriş Sınav sistemi hakkında bilgiler ayrıca ana dili eğitiminin önemi, nitelikleri, amaçları ve sorunları ile araştırmanın amacı, önemi ve sınırlılıkları üzerinde durulmuştur.

II. bölümde, tez konusu ile ilgili yayınlar araştırılmıştır.

III. bölümde, araştırmanın yöntemi üzerinde durulmuştur.

IV. bölümde, Liselere Giriş Sınavları'ndaki (1990-2009) ses bilgisi ve biçim bilgisi sorularının konu alanlarına göre ilköğretim ikinci kademe 1981 ve 2005 tarihli Türkçe Öğretim Programları, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları ile karşılaştırılması yapılmıştır.

V. bölümde (Sonuç), genel bir değerlendirme yapılmıştır ve eksikliklerin çözümü için önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmamız sonunda ulaştığımız verilere göre Türkçe öğretim programları ile sorular arasında kapsam geçerliliği bakımından uyumsuzluklar görülmüştür. Ayrıca Türkçe ders kitaplarındaki konuların büyük bölümünün sınav sorularına uygun hazırlandığı ancak kimi konularda yetersizlikler olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Biçim bilgisi, dil bilgisi öğretimi, liselere giriş sınavları, ses bilgisi, Türkçe öğretim programları.

ABSTRACT

Examination of The Convenience of Questions about Phonetics and Morphology in the Entrance Exams to High School (1990-2009) with the Teaching Programmes and Textbooks

This study has been made with the aim of determining the appropriateness of Turkish instruction schedules which are in practice between 1990 and 2009 and Turkish textbooks for 6th, 7th, 8th class with phonetics and morphology questions in highschool entrance exams made between these years.

The thesis consists of five chapters:

In the first chapter (Introduction), in addition to the importance of education of mother tongue, its attributes and matters, research's aim, importance and limitations, it has been dwelt on general knowledge about the system of Entrance Exams to High Schools.

In the second chapter, it has been searched about publications of thesis subject.

In the third chapter, it has been intensified the method of the research.

In the fourth chapter, comparison of the Entrance Exams to High Schools (1990-2009) phonetics and morphology questions according to their topic areas with the 1981 and 2005 Turkish Course Programs, Turkish textbooks for 6th, 7th, 8th class has been made.

In the fifth chapter (Result), it has been done a general evaluation of this work and there have been advises for solution of problems.

According to the data reached as a result of our study, it has been seen that there are inconsistencies in terms of content validity between Turkish instruction schedules and questions. Moreover, it has been observed that the large part of the

subjects in Turkish textbooks is prepared in accordance with exam questions yet there are inadequacies in some subjects.

Key Words: Morphology, grammar teaching, high school entrance exams, phonetics, Turkish instruction schedules.

KISALTMALAR:

a.	: Ad
AÖL	: Anadolu Öğretmen Liseleri
b.f.	: Birleşik fiil
b.z.	: Belgisiz zamir
C.	: Cilt
ç.e.	: Çekim eki
d.z.	: Durum zarfı
e.f.	: Ek fiil
Ens.	: Enstitü
Fak.	: Fakülte
f.k.	: Fiil kökü
FL	: Fen Lisesi Sınavı
i.k.	: İsim kökü
LGS	: Liselere Giriş Sınavı
MEB.	: Milli Eğitim Bakanlığı
m.z.	: Miktar zarfı
OKS	: Ortaöğretim Kurumları Seçme Sınavı
s.	: Sayfa
SBS	: Seviye Belirleme Sınavı
Sf.	: Sıfat
s.z.	: Soru zamiri
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Talim ve Terbiye Kurulu
Teb. Der.	: Tebliğler Dergisi
Ü.	: Üniversite
vb.	: Ve Benzeri
Yay.	: Yayın
y.e.	: Yapım eki
z.z.	: Zaman zarfı

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Dil ve Ana Dili Kavramları

Dil, insanlar arasındaki iletişimi sağlayan en önemli araçtır. Dil, sadece insanlar arasında iletişim sağlayan bir araç olarak değerlendirilemez. Dil, bir öğretme ve öğrenme aracıdır. Aynı zamanda dil, millet için millî benliğin, millî hatıraların, duyguların ve düşüncelerin, bütün maddî ve manevî değerlerin, buluş ve yaratışların, ortak yaşama arzusunun bir ifadesidir. İnsanlar dil sayesinde kültür birikimlerini gelecek kuşaklara aktarmaktadırlar. Zeynep Korkmaz'ın dil hakkındaki görüşleri oldukça dikkat çekicidir:

“Dil, sadece bir toplumu oluşturan bireyler arasında anlaşmayı sağlayan bir araç değildir. Dilin, ayrıca bazı önemli özellik ve görevleri bulunmaktadır. Bunların başında, onun toplumdaki bireylerin duygu ve düşüncede birleşip kenetlenmesini sağlayan ve bireyler arasında sosyal akrabalık bağı kuran canlı bir varlık olması gelmektedir. Dil, canlı bir sosyal varlıktır; çünkü insanoğlu var oldukça, onun konuştuğu ve yazdığı dil de canlılığını ve dinamizmini sürdürecektir. Bu özelliğinden dolayı toplumdaki bireyler arasında birlik ve beraberlik duygusu ve ortak bir bilinç oluşturan dil, aynı zamanda çok zengin bir kültür hazinesine de sahiptir. Çünkü ulusların, geçmişten günümüze kadar var oldukları dönemlere ait bütün değerleri günümüze dile, yani dilin kâğıt üzerine dökülmüş biçimi olan yazılı eserlerle taşınmıştır. Toplumun ortak malı olan bu çok yönlü kültür değerleri, geleceğe de yine dil aracılığıyla aktarılacaktır. Unutulmamalıdır ki, insan kafasındaki bütün düşünceler ve yaratıcı özellikler de ancak dil sayesinde dışarıya vurulabilmektedir. Hatta denilebilir ki en iyi düşünce biçimi ve yaratıcılık, verimini ana diline borçludur. Bunlar da açıkça gösteriyor ki dil bütün bu özellikleriyle topluma damgasını vuran önemli bir etkidir” (Korkmaz, 2004: 483-484).

İncelediğimiz kimi dil bilgisi terimleri sözlüklerinde ve dil bilgisi kitaplarında “Dil” ve “Ana Dili” kavramları şu şekilde tanımlanmıştır:

Aksan'a göre dil, "Bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren, kimi sınırlarını bugün de çözemediğimiz büyümlü bir varlıktır. O gerek insan, gerek toplum, gerekse insan ve toplumdaki ayrı düşünemeyecek olan bilim, sanat, teknik gibi bütün alanlarla ilgili bulunan, aynı zamanda onları oluşturan bir kurumdur" (Aksan, 1995: 11).

Ergin'e göre dil, "İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir araç, kendine has kuralları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış gizli bir anlaşmalar sistemidir" (Ergin, 1993:3).

Gencan dil tanımını şu şekilde yapmıştır: "Duygu, düşünce ve dileklerimizi anlatmaya yarayan imlerin -daha çok, ses imlerinin- hepsine birden dil denir" (Gencan, 1979: 1).

Kahraman'a göre dil teriminin geniş ve dar olmak üzere iki anlamı vardır: "Dil, geniş anlamda, bir anlatma ve anlaşma aracı olarak düşünüldüğü zaman; insanın kendisini anlatmasını ve insanlar arasındaki anlaşmayı sağlayan her şey onun kapsamına girebilir; resim, müzik, bale... sanatları; el, kol, beden, duman, bayrak... işaretleri gibi. Bu anlamda dil, kulağa hitabeden dil (ses dili) ve göze hitabeden dil (işaret-yazı dili) olarak iki ana bölüme ayrılır. Dar anlamda dil, bir toplumdaki insanların bilgi, gözlem, istek, duygu ve düşüncelerini anlatmalarını, birbirleriyle anlaşmalarını sağlayan ve sözcüklerden oluşan bir dizgedir" (Kahraman, 2009: 1).

Korkmaz'a göre dil, "İnsanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre biçimlenmiş ortak kurallarının yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örömlü çok yönlü ve gelişmiş bir sistem" (Korkmaz, 2007: 67) olarak tanımlanmıştır.

Ediskun'a göre dil teriminin geniş ve dar olmak üzere iki anlamı vardır: "Dil, geniş anlamıyla insanların anlaşmalarını çeşitli işaretlerle sağlayan bir sistemdir: jest dili, mimik dili, pandomim dili, bayrak dili, düdük dili ... Dar anlamıyla dil, bir

toplumdaki insanların anlaşmalarını konuşma ya da yazı ile sağlayan işaretler sistemidir” (Ediskun, 1993: 9).

Banguoğlu dil terimin şöyle tanımlamaktadır: “Dil insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir sesli işaretler sistemidir” (Banguoğlu, 2007: 9).

Sever’e göre “Dil, bir donanımdır. Bu donanım insanlığın bütün kültür birikimini, kültür dokusunu aktarır. Bir ulusun bireylerini kaynaştıran duygu ve düşünce bağı dildir. Bireyin, düşünce ve duygu yapısını oluşturan, düzenleyen ve biçimlendiren dildir” (Sever, 2000: 1).

Vardar’a göre ana dili, “İnsanın içinde doğup büyüdüğü aile ya da toplum çevresinde ilk öğrendiği dildir” (Vardar, 1980: 20).

Korkmaz ana dili şu şekilde tanımlamıştır: “İnsanın doğup büyüdüğü aile ve soyca bağlı bulunduğu toplum çevresinden öğrendiği, bilinçaltına kadar inebilen ve kişilerle toplum arasındaki ilişkilerde en güçlü bağı oluşturan dil” (Korkmaz, 2007: 18).

Kavcar ve Kantemir’e göre ana dili, “Bireyleri birbirine bağlayan, bir toplumu gelişigüzel insan yığını olmaktan çıkaran, ulus haline getiren en önemli öğelerden biridir. Aynı dili konuşan ve dil birliği sağlanan toplumlarda, bireyler arasında köklü bir yakınlık, sevgi ve saygı bağları oluşur. Bu bağlar, toplum yaşayışı için çok önemli olan güven duygusunun kaynağıdır. Yine biliyoruz ki, birbirine güven duyan insanların meydana getirdiği toplumlarda birlik, beraberlik ve ülke bütünlüğü kolay sağlanır” (Kavcar ve Kantemir, 1986: 8).

Aksan’a göre ana dili, “Başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkide bulunulan çevreden öğrenilen dildir. Ana dili, insanın bilinçaltına inerek bireyin toplumla en güçlü bağlarını oluşturur.

Ana dilinin özelliklerini Aksan şu şekilde belirtmektedir:

“1. Belli seslerden, belli ses eğilimlerinden oluşan, kendine özgü bir dizgedir.

2. İnsan çevresine ana dilinin penceresinden bakar; evreni, ana dilinin anlama ve anlatım yolundan giderek adlandırır.

3. Bir ulusun yalnızca dil varlığının incelenmesiyle o ulusun yaşayış biçimi, inanç ve gelenekleri, çeşitli nitelikleri ve tarih boyunca içinde bulunduğu kültür hareketleri konusunda bilgi edinilebilir.

4. Toplumun bir üyesi olan bireyin toplumla bütün ilişkileri ana dili aracılığıyla sağlanır. Birey ancak ana diliyle toplumun bir parçası olur” (Aksan, 2000: 81-82; Şengül, 2006: 26’daki alıntı).

Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda eğitim sürecindeki dilin belli başlı işlevleri şöyle sıralanabilir:

a. Dil, kültürün taşıyıcısıdır. Bir topluma ait kültürel değerlerin tamamı dil aracılığıyla gelecek kuşaklara aktarılır.

b. Dil, insanları yığın olmaktan kurtararak, onlara “ulus” olma bilinci kazandırır.

c. Dil, duyu ve düşüncelerin doğru bir şekilde aktarılmasını sağladığı için, bireylerin eğitiminde en önemli unsurdur. Bu yönüyle dil, aynı zamanda bireylerde davranış değişikliğini kazandıran eğitimin merkez noktasıdır.

d. Dil, insanlara anlama ve kavrama gücü kazandırdığı için, bireylerin içinde yaşadığı dünyayı daha iyi tanımlarını sağlar.

1.1.1. Ana Dili Eğitiminin Önemi ve Nitelikleri

Dil bilimciler, ana dili teriminin anlam yükünü belirlemek ve açıklamak için önce terimin yapısı içinde yer alan *ana* sözcüğünden yola çıkmışlardır. Çünkü

çocuğun dilsel oluşum ve gelişiminde ananın etkisi, ananın payı oldukça büyüktür. Öyleki çocuk doğduğu ve içinde solumaya başladığı dil ortamını anasınınkiyle özdeşleyerek geliştirir. Algıladığı sesler; ses kalıplan, vurgulama, tonlama gibi dile özgü öğeler ananın dilinden kaynaklanır. Bunlar örüntülenerek başka bir deyişle dilsel edimlere dönüşerek çocuğun bilinçaltına yerleşmeye başlar. Böylece ana dilin altyapısı bilinçaltında kurulmaya başlar. Bilinçaltında kurulmaya başlayan bu dilsel altyapı, bütün bir yaşam boyu kolay kolay değişmez. Nitekim çoğu yetişkinin dillerinde gözlemediğimiz ağız ve şive izleri çocukluk dilimizin bugüne uzantısından başka bir şey değildir (Özdemir, 1983: 20).

Kimi sözlükler ve dil bilimciler de ana dilini salt anaya değil, çevreye yaslandırırlar; çevrenin dili olarak tanımlarlar. Çocuğun anasından öğrendiği dil çevresinin de dilidir. Bu çevre değişip geliştikçe bir ölçüde ana dili de gelişip değişir. Nitekim bu olguyu da göz önünde tutanlar, ana dili terimi için şöyle bir tanım geliştirmişlerdir: "Anadili, başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireyin bir toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir" (Aksan, 1975: 24).

Bu açıklamalardan sonra ana dili öğretimi nasıl yapılmalıdır? Bu konuda çeşitli görüşler vardır. Öncelikle bu konuda Türk Dil Kurumu'nu kuran Atatürk'ün görüşlerine bakalım. "Türk dili, Türk milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk milleti geçirdiği nihayetsiz felâketler içinde ahlâkının, an'anelerinin, hatıralarının menfaatlerinin kısacası bugün kendi milliyetini yapan her şeyin dili sayesinde muhafaza olduğunu görüyor. Türk dili Türk milletinin kalbidir, zihnidir" (İnan, 1966: 90; Dursunoğlu, 2002: 131'deki alıntı).

Atamız da ana dili öğretiminin önemi belirterek Türk dilinin Türk milletinin kalbi ve zihni olduğunu vurgulamıştır. Atatürk'ün bu sözlerinden hareketle ana dili öğretimi bireylerin sadece birbirleri ile anlaşmalarını sağlayan bir araç olarak görülmemelidir. Ana dili bireylerin anlama, anlatma becerilerini geliştirmesinin yanında onların kişilik ve sosyal yönlerden gelişmesini de sağlamaktadır. Geçmiş ile

gelecek arasında kurulan kültür köprüsünün mimarının ana dili olduğunu unutmamalıyız.

Sever (2000)'e göre ana dili öğretiminin bireylere doğru, açık ve etkili bir iletişimi gerçekleştirebilecek dilsel becerileri kazandırma; onların düşünme güçlerini geliştirme, biçimlendirme ve toplumsallaşma süreçlerine katkıda bulunma gibi temel amaçları vardır. Bu amaçlar, ana dili duyarlılığı ve bilinci yeterince gelişmiş bireylere, yurt ve dünya gerçeklerini ana dilleriyle kavrama ve değerlendirme becerileri kazandırma gibi diğer temel amaçlarla birleşir.

Göğüş'e göre ana dili eğitimiyle, çocuğa anlam ve duyguya göre vurgulayarak doğru ve düzgün bir okuma; iyi dinleme; okuduğunu, dinlediğini doğru ve tam olarak anlama; doğru konuşup yazma; yeterli bir düzeyde söz dağarcığı kazanma; dil kurallarını öğrenerek uygulamaya çalışma; okuduğu yazı ve yapıtlardan zevk alma ve bu yapıtların değerini anlama beceri ve yeteneğini kazandırma amaçlarıdır (Göğüş, 1983: 42).

Göğüş'e (1983: 41) göre bütün ülkelerde ders programları hazırlanırken ana dili eğitimi de içinde olmak üzere şu etmenler dikkate alınır:

1. Toplumun eğitim felsefesi,
2. Toplumda çağdaş yaşamın gerekleri,
3. Öğrenmenin ruhbilimsel temelleri,
4. Çocukların yaşlarına göre yetenekleri,
5. Alan uzmanlarının görüşleri

Bizim eğitim felsefemize göre her yurttaşın Türkçeyi, bütün bilgi ve beceri yönleriyle öğrenip kullanması gerekmektedir. Ana dili eğitim programları, fizik, tarih

vb. dersler gibi belli yıllarda öğrenilip bitirilecek konular değildir. Bu nedenle ana dili eğitim programları, daha çok amaçları belirler; konu belirleme ancak dil bilgisi ve yazın sanatı alanlarında olabilir (Göğüş, 1983: 43).

İlköğretimden üniversiteye kadar Türkçe öğretimiyle öğrencilere kazandırılması amaçlanan davranışlar değişmez. Türkçe öğretim programları da daha çok öğrencilere kazandırılacak amaçları belirtir. Ancak sınıflar ilerledikçe incelenen öğretici ve yazınsal nitelikli metinlerin düzey ve değeri ile dil bilgisi konuları değişir. Öte yandan, ders planlarının içeriği de, izlenen öğretim anlayışına bağlı kalınarak öğretim kademelerine göre değiştirilebilir; öğretmenin kendi kişiliği ve yaratıcılığıyla çeşitlendirilebilir (Sever, 2000: 2).

1.1.2. Ana Dili / Türkçe Eğitimi ve Öğretiminin Amaçları

Ana dili eğitimini üstlenen Türkçe Eğitimi Programının Genel Amaçları, 2098 sayılı Tebliğler Dergisi'nde sekiz madde olarak yayımlanmıştır. Buna göre;

“1. Öğrencilere, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını tam ve doğru olarak anlama gücü kazandırmak;

2. Onlara, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını, incelediklerini ve düşündüklerini, tasarladıklarını söz ya da yazı ile doğru ve amaca uygun olarak anlatma beceri ve alışkanlığını kazandırmak;

3. Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, kurallarını sezdirmek; onları, Türkçeyi gelişim süreci içinde bilinçle, özenle ve güvenle kullanmaya yöneltmek;

4. Onlara dinleme, okuma alışkanlık ve zevkini kazandırmak; estetik duygularının gelişmesinde yardımcı olmak;

5. Türlü etkinliklerle öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirmek;

6. Onların ulusal duygusunu ve ulusal coşkusunu güçlendirmede kendi payına düşeni yapmak;

7. Sözlü ve yazılı Türk ve dünya kültür ürünleri yoluyla, Türk kültürünü tanıma ve kazanmalarında; Türk yurdunu ve ulusunu, doğayı, hayatı, insanlığı sevmelerinde yardımcı olmak;

8. Onlara, bilimsel, eleştirici, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme yollarını kazandırmada Türkçe dersinin payına düşeni gerçekleştirmektir” (MEB, 1995: 59).

Günümüzde ana dili öğretimini, ana dilinin iletişimsel etkinlikleri denilen konuşma, dinleme, okuma ve yazma oluşturur. Birbiriyle doğrudan ve dolaylı ilişkiler ağı içinde sürdürülen bu etkinlikler, dil bilgisi, yazım ve sözcük çalışmalarıyla da beslenerek eğitimin farklı aşamalarında sürdürülür. Bütün bu çalışmalar, bireyin anlama ve anlatma gücünü geliştirmeyi amaçlar (Özdemir, 1983: 26-27).

“Ana dili eğitimi sadece dil becerilerini kazandırmayı amaçlamaz; onun geliştireceği nitelikler arasında doğru düşünmek, kişilik geliştirmek, topluma uyum sağlayabilmek, Türk ve dünya kültürünü kazanmak da vardır” (Göğüş, 1983: 43).

Göğüş’e (1978:4) göre ana dili eğitiminde amaç, Türkçemizle anlama ve anlatma becerileri kazandırmaktır; bu ise gençlere yalnız kurumsal bilgiler vermekle olmaz. Göğüş’e göre ana dili eğitiminin bilgi ve beceri kazandırma yönünden amaçları şunlardır:

1. Sözcükleri çeşitli anlamlarıyla öğrenerek geniş bir sözcük dağarcığı edinmek;

2. Doğru anlamaya temel olması açısından Türkçenin dil bilgisi kurallarını öğrenmek;

3. Türk dilinin tarihî seyrini anlamak ve değişimlerini görmek;
4. Türkiye dışında gelişen Türk Dili ve Edebiyatı ile ilgili eserleri okuyarak, Türk şiveleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları görebilmek;
5. İmlâ kurallarını ve noktalama işaretlerini doğru kullanabilmek;
6. Çeşitli konularda ve düzeylerde yazılmış yazıları hızlı okuyup doğru eksiksiz anlayabilmek;
7. Düşüncelerini, amacına göre sözle, yazıyla anlatabilmek;
8. Çeşitli konulardaki konuşmaları dinleyip tam anlamaya alışmak;
9. Bir konuyu inceleme, kitaplıklardan yararlanma, not alma, bulgularını sözle, yazıyla anlatabilme yöntemlerini öğrenmek;
10. Duygu ve düşüncelerini kendine özgü, yaratıcı bir yolla anlatabilme yeteneği geliştirmek.

Gücüyeter (2002: 2) ana dili eğitiminin amaçlarını şu maddelerle belirtmiştir:

1. Okuduğunu, eksiksizce, yazarın iletisini yitime uğratmadan anlayabilme
2. Düşüncelerini, duygu, izlenim ve tasarılarını belirli bir amaç doğrultusunda yazılaştırabilme
3. Değişik konularda yapılan konuşmaları dinleyip, ileti ve bilgi yitimine yol açmadan eksiksizce, doğru biçimde algılayabilme
4. Düşünce, duygu, tasarım ve izlenimlerini güzel, doğru, etkili bir biçimde söze dönüştürme

Yukarıdaki görüşler düşünüldüğünde ana dili eğitiminin önemi ortadadır. Çocuğun doğru düşünmesini, kişilik geliştirmesini ve topluma uyum sağlamasını sağlayan ana dildir. Bütün bunlar göz önüne alındığında ana dili eğitiminin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu eğitimi en güzel biçimde verecek olan -sistemli bir şekilde- Türkçe dersidir.

1990-2009 yılları arasında çeşitli liselere giriş sınavlarında çıkmış Türkçe soruları incelendiğinde, gelen soruların büyük çoğunluğunu anlama (sözcükte, cümlede, paragrafta) dayalı olması oldukça dikkat çekicidir. Bütün bunlar, Türkçe öğretiminin amaçlarına uygun ve daha sistemli bir biçimde ana dili eğitiminin verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

1.1.3. Ana Dili / Türkçe Eğitiminin Sorunları

Ülkemizde okullarda verilen ana dili eğitiminin istenilen düzeyde olmadığı ortadadır. Hedeflenen düzeyde eğitim verilememesinin nedenleri şöyle sıralanabilir:

“**a.** Sınıfların kalabalık olması nedeniyle serbest okuma, sözlü ve yazılı anlatım alanında her öğrenciye yeterli alıştırmaya ve ödev yaptırılmaması,

b. Öğretimde, genellikle bilgi kazandırmaya yönelik öğretmen (öğretici) merkezli bir yaklaşımın bulunması,

c. Ders kitaplarının, Türk dilinin zengin anlatım olanaklarını yansıtan metinlerden yeterince oluşmaması,

d. Sınıf ve okul kitaplıklarının yetersiz olması nedeniyle okuma etkinliklerinin sınırlı kaynaklardan yararlanılarak yapılması

e. Öğretimin değerlendirilmesi yapılırken, bilgi düzeyindeki davranışların yoklanmasıyla ilgili sorulara daha çok ilgi duyulması ve yer verilmesi,

f. Dil bilgisi öğretimine bazı sınıflarda gereğinden fazla zaman ayrılması, bazılarında ise yeterince yer verilmemesi, ayrıca bu öğretimin anlama ve anlatma becerilerinin gelişmesini sağlayacak, uygulamalı bir nitelikten yoksun olması,

g. Dersin, aynı zamanda bir sanat, bir beceri dersi de olduğunun anlaşılabilmesi; öğrencilerin yaratıcılıklarının yeterince geliştirilememesi,

h. Öğretimin aşamaları arasında bir bütünselliğin kurulamaması,

ı. Öğrencilerdeki ana dili duygusu ve bilincinin geliştirilmesinde amaçlanan hedeflere ulaşılamaması,

i. Öğrencilere okuma zevki ve alışkanlığının kazandırılmasında, öğretimden beklenen verimin elde edilememesi” (Sever, 2000: 27-28).

Günümüzde, üzerinde en çok tartışılan sorunlardan biri, ana dili öğretiminde hangi yöntemlerin kullanılacağıdır. İşte Türkçenin, öğretimin değişik aşamalarında - ilköğretimden üniversiteye kadar- birbirini bütünleyen biçimde hangi yöntemlerle daha başarılı bir şekilde öğretilbileceği yanıt bekleyen bir soru; öte yandan da araştırılıp, uygulamalarla sınanıp çözülmesi gereken bir sorun hâindedir. Sorunun öteki önemli boyutu ise, öğrencilere öğretimin amaçlarına yönelik davranışlar kazandırmakla görevli öğretmenlerin, uygulamalarla geliştirilen sonuçları paylaşabilmesi, uygulayabilmesi ve daha iyi ve başarılı bir öğretimi gerçekleştirdiğini görebilmesidir. Bu yaklaşım, öncelikle, öğretimde verimsizlik nedeni olarak görülen klasik öğretim uygulamalarında yenilikler ve değişiklikler yapmayı veya yeni öğretme-öğrenme modellerini kullanmayı gerektirmektedir (Sever, 2000: 57-58).

1.2. Liselere Giriş Sınavları (LGS)

Ülkemizde eğitim seviyemizin yükselmesi ve ortaöğretime daha kaliteli öğrenci seçmek amacıyla sınavlar hep var olmuştur. “Liselere Giriş Sınavı” adıyla yapılan bu sınav, adında ve içeriğinde yapılan bazı değişikliklerle uygulanmaya devam etmektedir.

Bu sınav, 1988’e kadar iki basamaklı olarak uygulanmıştır. 1988 yılında birleştirilerek tek basamaklı hâle getirilmiştir. Tek basamaklı olarak FL (Fen Liseleri) adıyla 1995’e kadar uygulanmıştır. 1995-1998 yılları arasında bu sınav Fen Lisesi /Anadolu Öğretmen Lisesi (FL/AÖL) adı altında uygulanmıştır. Asıl adı Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı olan bu FL/AÖL sınav 1998’de kesintisiz zorunlu eğitime geçişle birlikte ilkokul sonunda yapılan Anadolu

Liselerine Giriş Sınavlarıyla birleşerek OÖKÖSYS adıyla uygulanmaya başlanmıştır. Bu isim çok uzun olduğu için LGS yani Liselere Giriş Sınavı olarak ifade edilerek, bu şekilde kısaltılarak kullanılmaya başlanmıştır. 2004-2005 eğitim-öğretim yılında ise bu sınav OKS (Ortaöğretim Kurumları Seçme Sınavı) adını almıştır (Yücesu, 2005: 24).

2008-2009 eğitim-öğretim yılından itibaren sınavın adı ve yapılış şekli değiştirilmiştir. Seviye Belirleme Sınavı (SBS) adı verilen bu sınavlarda 6, 7 ve 8. sınıfların her birinde ayrı ayrı sınavlar uygulanmıştır. Uygulanan bu sınavlarda Türkçe soruları önemli bir yer tutmaktadır.

1.3. Araştırmaya Giriş

Bu bölümde, araştırmanın yapılmasına duyulan ihtiyacın anlatıldığı "problem durumu", araştırmada ulaşılmak istenen başlıca "amaçlar" araştırmanın "önemi", "problem cümlesi", "alt problemler", "sayılılar", "sınırlılıklar", kullanılan başlıca "tanımlar" ve "kısaltmalar" sunulmuştur.

1.3.1. Problem Durumu

Uzun yıllardır uygulanmakta olan genel adıyla Liselere Giriş Sınavları sürekli eleştirilen bir sınav sistemidir. Bu eleştirilerin en büyük nedeni bu sınav sisteminin okulu neredeyse etkisiz bir duruma getirmesidir.

Türkçe öğretimi, ülkemizde eğitimin her kademesinde verilmektedir. İlköğretimde Türkçe, ortaöğretimde Türk Dili ve Edebiyatı, yüksek öğretimde ise Türk Dili derslerinde ana dilimiz öğretilmektedir.

Cumhuriyetten sonra hazırlanan Türkçe öğretim programları hazırlandığı devrin politikalarına uygun hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Hazırlanan programlar üzerinde daha sonra değişiklikler yapılmıştır. Türkçe programları cumhuriyet dönemi boyunca değişikliğe uğrayan programların başında gelmektedir.

İlköğretim kurumları için hazırlanan öğretim programlarının liselere giriş sınavlarına hazırlanan öğrenciler üzerindeki etkisi büyüktür. Bu nedenle Türkçe öğretim programları ve bu programlara uygun hazırlanan ders kitapları öğrencileri sınavlarda başarıya ulaştıracak nitelikte olmalıdır.

1.3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ses bilgisi ve biçim bilgisi, ilköğretim ikinci kademe Türkçe dil bilgisi eğitimi için oldukça önemli konulardır. Araştırmamızın amacı, 1990-2009 yılları arasında ilköğretim 2. Kademe (6-7-8'inci sınıflar) için kullanılan öğretim programlarında bu konuların nasıl ele alındığının ve belirtilen yıllar arasında kullanılan ders kitaplarında bu konuların işleniş biçimlerinin belirlenmesidir. Ayrıca, Liselere Giriş Sınavı (LGS), Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS) ve Seviye Belirleme Sınavı (SBS)'de sorulan sorular ile öğretim programları ve ders kitaplarının arasındaki paralellikleri ve uyumsuzlukları göstermektir.

Bu araştırmayla, liselere giriş sınavlarında sorulan ses bilgisi ve biçim bilgisi soruları ile ders kitapları ve Türkçe öğretim programlarının ne derece örtüştüğünü tespit etmeye çalışacağız.

1.3.3. Problem Cümlesi

1990-2009 yılları arasında ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygulanan sınavlarda ses bilgisi ve biçim bilgisi konularıyla ilgili yer alan sorular, öğretim programları ve ders kitaplarındaki verilerle uyumlu mudur?

1.3.4. Alt Problemler

Yapılan bu araştırmayla, yukarıda verilen temel probleme bağlı olarak, şu alt problemlere cevap aranacaktır:

1. İlköğretim ikinci kademe (6-7-8'inci sınıflar) eğitimi alan bir öğrenci Liselere Giriş Sınavı (LGS), Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS) ve 2008-2009 eğitim-öğretim yılı itibariyle uygulanmaya başlanan Seviye Belirleme Sınavı (SBS) gibi sınavlarda onu başarıya götürecektir bir öğretim programında mı eğitim almıştır?

2. Liselere Giriş Sınavı (LGS), Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS) ve 2008-2009 eğitim-öğretim yılı itibariyle uygulanmaya başlanan Seviye Belirleme Sınavı (SBS) gibi sınavlarda, Türkçe sınav sorularından ses bilgisi ve biçim bilgisi ile ilgili soruların doğru çözülmesinde uygulamada olan programların etkinliği nedir?

3. Liselere Giriş Sınavı (LGS), Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS) ve 2008-2009 eğitim-öğretim yılı itibariyle uygulanmaya başlanan Seviye Belirleme Sınavı (SBS) gibi sınavlarda, ses bilgisi ve biçim bilgisi sınav soruları hazırlanırken bu soruların Türkçe öğretim programlarına uygunlukları dikkate alınmış mıdır?

4. Türkçe sınav sorularından ses bilgisi ve biçim bilgisi konularından ne kadar soru çıkmıştır?

5. Türkçe (dil bilgisi) dersi öğretim programlarında ses bilgisi ve biçim bilgisi konularına ne kadar yer verilmiştir?

6. Liselere Giriş Sınavı (LGS), Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (OKS) ve 2008-2009 eğitim-öğretim yılı itibariyle uygulanmaya başlanan Seviye Belirleme Sınavı (SBS) gibi sınavlarda Türkçe sınav sorularından ses bilgisi ve biçim bilgisi ile ilgili soruların diğer dil bilgisi soru türlerine ve toplam soru sayılarına oranları nelerdir?

1.3.5. Sayıtlar

1. Uygulanan liselere giriş sınavlarında en önemli test Türkçe testidir.
2. Örneklem evreni temsil etmektedir.
3. Test kitaplarından elde edilen sınav soruları gerçeği yansıtmaktadır.

1.3.6. Sınırlılıklar

1. 1981 ve 2005 Türkçe Öğretim Programları'nın sadece ses bilgisi ve biçim bilgisi konularıyla ilgili bölümleri incelenmiştir.

2. 1990-2009 yılları arasında sınavlarda sorulmuş olan Türkçe sorularından sadece ses bilgisi ve biçim bilgisi soruları dikkate alınmıştır. Araştırmamız 1990-2009 yılları arasını kapsadığından 1990 öncesi ve 2009 sonrası sınav soruları incelenmemiştir.

3. 1990-1994 yılları arasında Fen Liseleri Sınavı soruları, 1995-1998 yılları arasında Fen Lisesi /Anadolu Öğretmen Lisesi (FL/AÖL) Sınavı soruları, 1998-2004 Liselere Giriş Sınavı (LGS) soruları, 2005-2008 yılları arasında Ortaöğretim Kurumları Seçme Sınavı (OKS) soruları ve 2008-2009 yılları arasında Seviye Belirleme Sınavı (SBS) soruları esas alınmıştır.

4. 1981 ve 2005 Türkçe Öğretim Programları'na göre hazırlanmış birer adet Türkçe ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı incelenmiştir.

1.3.7. Tanımlar

Araştırmamızdaki temel kavramlar şunlardır:

Ana Dili: Bireyin ailesinden ya da çevresinden öğrendiği ilk dil.

Bulgu: Verilerin bir araya getirilip birleştirilmesi neticesinde elde edilen bilgiler bütünüdür.

Dil: İnsanların istek, duygu ve düşüncelerini anlatmalarını, birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlayan ve sözcüklerden oluşan bir dizgedir.

Dil Bilgisi: Dar anlamda seslerden ve sözcüklerden oluşan dili inceleyen, onun özelliklerini, ilkelerini ve kurallarını belirleyen bir bilim dalıdır.

Müfredat: Öğretim programı.

Öğretim: Öğrenmenin gerçekleşmesi için planlanan kasıtlı ve sistematik eğitim.

Öğretim Programı: Belli bir öğretim basamağındaki sınıflarda okutulacak derslerin amaçlarını, içeriğini ve değerlendirme sürecini kapsayan program.

Veri: Evrendeki örneklemelerin her birinden elde edilen ham bilgidir.

II. BÖLÜM

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu kısmında, ülkemizde yapılan liselere giriş sınavları, Türkçe öğretim programları ve ders kitaplarıyla ilgili yapılan araştırmalar üzerinde durulmuştur.

Yücesu'nun 2005'te yaptığı araştırmada 1994-2004 yılları arasında liselere giriş sınavında çıkmış Türkçe sorularının dil bilgisel açıdan incelenmesi yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre LGS'de soruların büyük bölümünü anlam soruları oluşturmaktadır. Bu yönüyle LGS, okuduğunu anlayan, doğru yorumlayan ve anladığından bir sonuç çıkarabilen adayların başarılı olabileceği tarzda bir sınavdır. LGS'de çıkmış Türkçe sorularının yıllar içerisindeki seyri incelendiğinde, soruların genelde birbirinin tekrarı veya benzeri nitelikte olduğu belirlenmiştir.

Daloğlu'nun (2005) yılındaki çalışmasında ilköğretim okullarında okutulan Türkçe ders kitaplarındaki dil bilgisi konuları üzerine bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada, ilköğretim okullarında okutulan Türkçe ders kitaplarının fizikî özellikleri ile dil bilgisi konularındaki eksiklikleri ve farklılıkları tespit edilmiş, konu alanı ile ilgili gerekli düzenlemeler için önerilerde bulunulmuştur.

Beşkaya'nın (2006) çalışmasında ise Orta Öğretim Kurumları Sınavı (OKS) Türkçe sorularının İlköğretim İkinci Kademe 1981 tarihli Türkçe Ders Programı ile karşılaştırılması yapılmıştır. Bu çalışmada 1998-2005 yılları arasında OKS sınavlarında sorulmuş olan soruların konulara göre sınıflandırılması yapıldıktan sonra 1981 tarihli Türkçe Öğretim Programı ile karşılaştırılması yapılmıştır. OKS'deki Türkçeyi kullanma gücü sorularının konu alanlarını ve bu alanların ilköğretim ikinci kademe 1981 tarihli Türkçe Ders Programı ile örtüşme düzeyini tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışma da ulaşılan sonuçlardan bazıları şunlardır:

1. Anlama becerisinin ölçülmesi noktasında OKS Türkçe testinin programla örtüştüğü söylenebilir.

2. OKS Türkçe testi, “kelime türleri” , “şekil bilgisi” , “yazım kuralları” ve “noktalama işaretleri” konu alanlarında programla örtüşmektedir. Ancak, bu alanların sınavdaki ağırlığı programdaki kadar yüksek değildir.

Demirkol’un (2007)’de ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki dil bilgisi terimleri üzerine bir inceleme yapılmıştır. Demirkol bu çalışmasında kitaplarda öğrenciye sunulan bilgiler dâhilinde olan terimlerin de bir üst sınıfın kitabında aynı konu anlatılırken ya da farklı kaynaklardan bilgiye ulaşırken farklılık göstermeden, öğrencinin kafasında “Bu nedir?” sorusuna sebep olmadan, tutarlı bilgilerle öğrenciye sunulması gerektiğini belirtmiştir.

Bağcı’nın (2010) çalışmasında ise ilköğretim 6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı’nın Türkçe Dersi Öğretim Programı dil bilgisi alanı açısından incelenmesi yapılmıştır. Bu çalışmada, Türkçe dersi öğretim programında yer alan dil bilgisi amaç ve kazanımlarının 6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı’ndaki yer alışı, işlenişi ve uygulanışı belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak etkinliklerin % 30’nun düzeltilmesi gerektiği önerilmektedir.

Alyılmaz (2010) “Türkçe Öğretiminin Sorunları” adlı makalesinde; Türkçenin ana dili ve yabancı dil olarak öğretiminde ciddi sorunlarla karşılaşıldığını, bu sorunların temelde programlardan (ilköğretim Türkçe dersi programlarından, Türkçe öğretmenliği lisans programından), takip edilen kitaplardan, öğretim metotlarından, alanla ilgili kurumlardan, öğretim elemanlarından, öğrencilerden... vb. kaynaklandığını belirtmiştir. Makalede, Türkçenin ana dili ve yabancı dil olarak öğretimi sırasında karşılaşılan güçlükler ve sorunlar gözlemlerden ve konuyla ilgili olarak hazırlanmış çalışmalardan / yayınlardan hareketle dikkatlere sunulmuştur.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde çalışmada kullanılan “araştırma modeli”, araştırmadaki “evren ve örneklem”, “veri toplama araçları”, “veri çözümleme teknikleri” açıklanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmanın modeli “betimsel tarama (survey) modeli”dir. *Tarama modelleri*, geçmişte ve hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlardır. Araştırmaya konu olan olay, olgu, durum ya da nesne, kendi koşulları içinde var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Çalışmamızda 1990-2009 yılları arasında uygulamada olan programlar üzerinde durulmuştur. 1990-2009 yılları arasında uygulanan liselere giriş sınavları incelenmiş bu sınavlarda ses bilgisi ve biçim bilgisi ile ilgili kaç soru sorulduğu belirlenmiştir. Soruların konulara göre dağılımı tablolarda verilmiştir. Daha sonra bu soruların Türkçe öğretim programları ve ders kitapları ile uygunluğu araştırılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini, 1990-2009 yılları arasında kullanılan Türkçe öğretim programları, belirtilen yıllarda kullanılan ikinci kademe (6-7-8’inci sınıflar) Türkçe ders kitapları ve 1990-2009 yılları arasında uygulanan liselere giriş sınavlarındaki Türkçe soruları oluşturmaktadır.

Çalışmanın örneklemini, 1990-2009 yılları arasında kullanılan Türkçe öğretim programlarının ses bilgisi ve biçim bilgisi konularıyla ilgili bölümleri, belirtilen yıllarda kullanılan ikinci kademe (6-7-8’inci sınıflar) Türkçe ders kitaplarında yer alan ses bilgisi ve biçim bilgisi konuları ile ilgili bölümler ve 1990-

2009 yılları arasında uygulanan liselere giriş sınavlarındaki Türkçe sorularından ses bilgisi ve biçim bilgisi konularıyla ilgili sorular oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın evreninde yer alan konular için literatür tarama çalışması yapılmış ve kaynaklar belirlenmiştir. Liselere giriş sınavı soruları ise test kitaplarından, dersane kitaplarından ve sanal ortamdan elde edilmiştir.

3.4. Veri Çözümleme Teknikleri

Elde edilen verilerle araştırmanın bölümleri belirlenmiştir. Bölümler tasnif edilirken alt bölümlerde ortaya çıkmıştır. Soruların yazımında sınıflandırılma yapıldıktan sonra alt bölümler yapılmıştır.

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

LGS’de Türkçe sorularının sayısı 1990, 1991, 1992, 1993, 1994’te on altı; 1995, 1996 ve 1997’de otuz tanedir. 1998-2008 yıllarında ise her yıl yirmi beşer Türkçe sorusu sorulmuştur. 2008’de 8. sınıflar hariç uygulanan SBS soru sayıları ise 6. sınıflar için on dokuz, 7. sınıflar için yirmi bir tanedir. 2009 yılında ise soru dağılımı 6. sınıflar için on dokuz, 7. sınıflar için yirmi bir, 8. sınıflar için yirmi üç adet olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmamızda 1990-2009 yılları arasında yapılan genel adıyla “Liselere Giriş Sınavları” sorularından ses bilgisi ve biçim bilgisi ile ilgili olan sorular incelenmiştir. Bu sorulardan 1990-2004 yılları arasında olanları 1981 programı, 2005-2009 yılları arasında olanları da 2005 programına göre değerlendirilmiştir. Bu programların dil bilgisi konularından ses bilgisi ve biçim bilgisi ile ilgili bölümlerine yer verilmiştir. Bu şekilde sorular ile öğretim programları arasında bağlantı kurulabileceğini düşünüyoruz. Ayrıca bu yıllarda okutulan ders kitaplarından da 1981 programına göre hazırlanan 6, 7 ve 8. sınıfların ders kitapları ile 2005 programına göre hazırlanan 6, 7, 8. sınıfların ders kitaplarından birer adet kitap incelenmiş ve sorular ile uygunluğu değerlendirilmiştir.

Tablo 4.1. 1990-2008 Yılları Arasındaki Liselere Giriş Sınavları Türkçe

Sorularının Dağılımı

Yıl	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	Toplam
Soru Sayısı	16	16	16	16	16	30	30	30	30	30	25	25	25	25	25	25	25	25	25	455

2008 yılında 6. ve 7. sınıflar Seviye Belirleme Sınavı’na (SBS) girmişlerdir. 2009 yılında ise 6, 7, 8. sınıfların tamamı Seviye Belirleme Sınavı’na (SBS) girmişlerdir. Bu sınavlarda her sınıf düzeyine farklı sayıda soru sorulduğu için ayrı bir tabloda göstermeyi uygun bulduk.

Tablo 4.2. 2008-2009 Yıllarında SBS Sınavlarında Sorulan Türkçe Sorularının Dağılımı

Yıl	2008	2009	Toplam
6. Sınıf SBS Soru Sayısı	19	19	38
7. Sınıf SBS Soru Sayısı	21	21	42
8. Sınıf SBS Soru Sayısı	-	23	23

2008 yılında 8. sınıf öğrencileri Orta Öğretim Kurumları Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı'na girdikleri için Seviye Belirleme Sınavı'na (SBS) girmemişlerdir. Bu nedenle yukarıdaki tabloda 8. sınıflar ile ilgili 2008 yılı SBS soru sayısı sütunu boş bırakılmıştır.

4.1. 1981 Türkçe Öğretim Programı'nda Yer Alan Dil Bilgisi (Ses Bilgisi ve Biçim Bilgisi) Konuları ile 1990-2004 LGS Türkçe Soruları Arasındaki İlişki

1990-2004 yılları arasında yapılan liselere giriş sınavları 1981 tarihli Türkçe Öğretim Programı esas alınarak değerlendirilmiştir. Tarama işlemi ve alıntılarda kaynak olarak “*İlköğretim Okulu Programı (MEB, 1995)*” kitabı alınmıştır.

4.1.1. 1981 Türkçe Öğretim Programı'nda Ses Bilgisi

1981 Türkçe Öğretim Programı'nda ses bilgisi ile ilgili olarak programın “Dilbilgisi” bölümünde özel amaçlarda: “Büyük ve küçük ses uyumlarını kavrayıp uygulayabilme” amacı yer almıştır (MEB, 1995: 109).

Öğrencilere kazandırılacak davranışlar içinde:

“6. Sınıfta:

- a) Büyük ses uyumunu tanıyıp kullanabilmek (4. Mad.) yer almaktadır”
(MEB, 1995: 110).

7. Sınıfta:

Hiçbir ses bilgisi konusuna yer verilmemiştir.

8. Sınıfta:

Hiçbir ses bilgisi konusuna yer verilmemiştir.

1981 Türkçe Öğretim Programı’nda ses bilgisi konularının dil bilgisi bölümünde yüzeysel olarak ele alınması üzerinde durulması gereken bir noktadır. Ses olayları ile ilgili 1990-2004 yılları arasında 4 adet soru sorulmuştur. Ancak, bu konu programın dil bilgisi bölümünde ele alınmamıştır. Programı incelediğimizde bu konuların yazma bölümünde ele alındığı dikkatimizi çekmiştir. Bu noktadan hareketle sorular ile programın örtüşmediğini söyleyebiliriz.

4.1.2. 1981 Türkçe Öğretim Programı’nda Biçim Bilgisi

1981 Türkçe Öğretim Programı’nda biçim bilgisi ile ilgili olarak programın “Dilbilgisi” bölümünde özel amaçlarda: “Kelime türlerini cümle içindeki anlamlarına ve görevlerine göre tanıyabilme ve doğal olarak kullanabilme”; “Kelimeleri, takıları doğru anlayabilme ve yazabilme”; “Kelimelerin yapısı ve dilimizin özelliği olan kelime türetme yollarını kavrayabilme”; fiil kiplerini, basit ve birleşik zamanlı biçimlerini, çatılarını, ek fiilleri, yardımcı birleşik fiilleri, fiilimsileri cümle içinde kavrama ve doğru kullanabilme” amaçları yer almıştır.

Öğrencilere kazandırılacak davranışlar içinde:

“6. Sınıfta:

- a) Sesteş, anlamdaş, karşıt anlamlı kelimeleri kullanabilmek, kelime yapıları ve Türkçe’de türetme yollarını, en işlek yapım eklerini kavrayabilmek (5. Mad.)
- b) Cümledeki görevine ve anlamına göre aynı kelimenin hangi türde kullanıldığını anlayabilmek (sıfat, fiil, zarf, edat, bağlaç, ünlem vb.) (6. Mad.)
- c) Kelimeleri cümle içinde görevlerine göre kullanabilmek (7. Mad.)
- ç) Cümle içinde edatı, bağlacı, zarfı tanıyabilmek, kullanabilmek (8. Mad.)
- d) Cümle içinde niteleme ve belirtme sıfatlarını (kişi, işaret, belgisiz, soru sıfatları) tanıyabilmek, kullanabilmek (9. Mad.)
- e) Cümle içinde zamiri tanıyabilmek, kullanabilmek (kişi, işaret, belgisiz, soru zamirleri) (10. Mad.)
- f) Ki bağlacını (11. Mad.), de bağlacını (12. Mad.), ile kelimesini doğru kullanabilmek (13. Mad.)
- g) Fiil kiplerinden bildirme kiplerini kavramak ve cümle içinde kullanabilmek (14. Mad.)
- ğ) Fiillerin olumlu, olumsuz, soru biçimlerini doğru kullanabilmek, anlamlarına göre türlerini kavrayabilmek (15. Mad.) sıralanmıştır.

7. Sınıfta:

- a) Kelimeleri cümle içindeki görevlerine göre kullanabilmek (5. Mad.)

- b) Cümle içinde zamiri tanıyabilmek (kişi, işaret, belgisiz, soru zamirleri) (6. Mad.)
- c) Zamir görevi gören ekleri tanıyabilmek, kullanabilmek (7. Mad.)
- ç) Kelimeleri, cümle içinde yapılarına göre değerlendirmek (8. Mad.)
- d) Fiil kiplerinden dilek kiplerini kavramak ve cümle içinde kullanabilmek (9. Mad.)
- e) Yardımcı fiilleri kavrayabilmek ve cümle içinde doğru yazabilmek (12. Mad.)
- f) Etken, edilgen, geçişli, geçişsiz fiilleri kavrayabilmek (13. Mad.) belirtilmiştir.

8. Sınıfta:

- a) Kelimeleri yapılarına göre tanıyabilmek (5. Mad.)
- b) Kelimeleri cümle içindeki görevlerine göre kullanabilmek (6. Mad.)
- c) Cümle içinde zaman, yer, yön, nitelik, nicelik, soru zarflarını tanımak, ad, sıfat ve edatlarla ilişkilerini kavramak, doğru kullanabilmek (7. Mad.)
- ç) Fiillerin basit ve birleşik zamanlı biçimlerini kavramak ve cümle içinde kullanabilmek (8. Mad.)
- d) Ek fiil, birleşik fiilleri kavrayabilmek ve cümle içinde doğru yazabilmek (9. Mad.)

e) İşteş, dönüşlü, geçişlilik kazanmış ve geçişlilik derecesi artırılmış fiilleri kavrayabilmek (10. Mad.)

f) Fiilimsileri tanımak ve kullanabilmek (12. Mad.) sıralanmıştır” (MEB, 1995: 110-112).

Program incelendiğinde, ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda biçim bilgisi konularından özellikle kelime türleri ve çeşitlerinin ayrıntılı biçimde işlendiği görülmektedir. Sorulan soruların çok az bir kısmının kelime türlerinden çıktığı düşünüldüğünde programın kapsam geçerliliği bakımından sınav soruları ile örtüşmediği görülmektedir. Sınavlarda biçim bilgisi konularından en çok sorunun fiillere yönelik olduğu dikkatimizi çekmektedir. Toplam 19 adet soru sorulmuştur.

Bir diğer biçim bilgisi konusu olan ekler ve çeşitleri 1981 Türkçe Öğretim Programı’nda “Kelimelerin yapısı ve dilimizin özelliği olan kelime türetme yollarını kavrayabilme”; “Kelimeleri, takıları doğru anlayabilme ve yazabilme” biçiminde belirtilmiş; ayrıca öğrencilere kazandırılacak davranışlar bakımından da her üç sınıfta işlenmiştir. 1990-2004 yılları arasında uygulanan sınav soruları incelendiğinde bu bölümden yoğun soru geldiği tespit edilmiştir. Özellikle sorular “ek çeşitleri” (durum, çokluk, iyelik, tamlama ve kişi ekleri ile fiilimsi ekleri) ve “birleşik sözcükler” (birleşik isim ve birleşik fiil) alanlarından sorulmuştur. Bu bakımdan sorular ile program örtüşmektedir.

4.2. 1990-2004 Yılları Arasında Kullanılan Türkçe Ders Kitaplarındaki Ses Bilgisi ve Biçim Bilgisi Konuları ile LGS Türkçe Soruları Arasındaki İlişki

Bu bölümde 1990-2004 yılları arasında liselere giriş sınavlarında sorulan ses bilgisi ve biçim bilgisi konularının, incelenen ders kitaplarında nasıl ele alındığı incelenip sınav soruları ile ders kitaplarının uygunluğu değerlendirilecektir.

4.2.1. İncelenen Ders Kitaplarının Genel Tanıtımı

İncelenmek üzere değişik yayınevlerinden 1981 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanmış 6, 7 ve 8. sınıf ders kitapları seçilmiştir.

1981 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan kitaplardan dil ve yazım yönünü Veysi Yıldırım'ın incelediği, tasarımını ve sayfa düzenini Hayati Özdemircan'ın yaptığı ve Gökhan Gülkan'ın resimlediği Elit Yayıncılığa ait Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18 Mayıs 2001 tarih ve 191 sayılı kararı ile 2001-2002 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile Ders Kitabı olarak kabul edilen 6, 7 ve 8. Sınıf İlköğretim Türkçe Ders Kitapları seçilmiştir.

Aynı yıl Talim Terbiye Kurulunca önerilen 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe dersi kitap listesi şu şekildedir:

Tablo 4.3. İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitapları Listesi

İlköğretim Türkçe 6	M.Ünal-M.Y.Öner-N.Bayrak	Millî Eğt.Yay.
İlköğretim Türkçe 6	Asım Onat	Metinler Mat.-İst.
İlköğretim Türkçe 6	M.Ali Külekçi	Dörtel Yay.-Ank.
İlköğretim Türkçe 6	M.Aksakal-İ.SavaşO.M.Çelik	Düzgün Yay.-İst.
İlköğretim Türkçe 6	S.Sarıca-M.Gündüz	Fil Yay.-İst.
İlköğretim Türkçe 6	M.Koyuncu-M.Koyuncu	Tutibay Ltd.Ş.-Ank.
İlköğretim Türkçe 6	Nezihe Yıldız	Mahir Yay.-ist.
İlköğretim Türkçe 6	Y.Yörük-A.İ.MıhçıS.Başer-S.Yörük	Serhat Yay.-İst.
İlköğretim Türkçe 6	M.Gül-M.Köktürk	Yıldırım Yay.-Ank.
İlköğretim Türkçe 6	S.Batur-C.Yıldırım	Özyürek Yay.-İst.
İlköğretim Türkçe 6	Veysi Yıldırım	Elit Yay.-Ank.
İlköğretim Türkçe 6	Ahmet Gümüş	Altın Kit.-İst.
İlköğretim Türkçe 6	Ahmet Kapulu	Koza Yay. Dağ.-Ank.
İlköğretim Türkçe 6	E.Öz-S.Öz	Ders Kit.-İst.

Tablo 4.4. İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitapları Listesi

İlköğretim Türkçe 7	S.Doğruel-S.Kurter-M.Gündoğdu	Millî Eğt.Yay.
İlköğretim Türkçe 7	Asım Onat	Metinler Mat.-İst.
İlköğretim Türkçe 7	E.Öz-S.Öz	Ders Kit.-İst.
İlköğretim Türkçe 7	M.Aksakal-İ.SavaşO.M.Çelik	Düzgün Yay.-İst.
İlköğretim Türkçe 7	S.Sarıca-M.Gündüz	Fil Yay.-İst.
İlköğretim Türkçe 7	M.Koyuncu-M.Koyuncu	Tutibay Ltd.Ş.-Ank.
İlköğretim Türkçe 7	Nezihe Yıldız	Mahir Yay.-ist.
İlköğretim Türkçe 7	Y.Yörük-A.İ.MihçıS.Başer-S.Yörük	Serhat Yay.-İst.
İlköğretim Türkçe 7	M.Gül-M.Köktürk	Yıldırım Yay.-Ank.
İlköğretim Türkçe 7	S.Batur-C.Yıldırım	Özyürek Yay.-İst.
İlköğretim Türkçe 7	Veysi Yıldırım	Elit Yay.-Ank.
İlköğretim Türkçe 7	Ahmet Gümüş	Altın Kit.-İst.
İlköğretim Türkçe 7	Ahmet Kapulu	Koza Yay. Dağ.-Ank.

Tablo 4.5. İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitapları Listesi

İlköğretim Türkçe 8	S.Doğruel-S.Kurter-M.Gündoğdu	Millî Eğt.Yay.
İlköğretim Türkçe 8	Asım Onat	Metinler Mat.-İst.
İlköğretim Türkçe 8	M.Ali Külekçi	Dörtel Yay.-Ank.
İlköğretim Türkçe 8	M.Aksakal-İ.SavaşO.M.Çelik	Düzgün Yay.-İst.
İlköğretim Türkçe 8	S.Sarıca-M.Gündüz	Fil Yay.-İst.
İlköğretim Türkçe 8	M.Koyuncu-M.Koyuncu	Tutibay Ltd.Ş.-Ank.
İlköğretim Türkçe 8	Nezihe Yıldız	Mahir Yay.-ist.
İlköğretim Türkçe 8	Y.Yörük-A.İ.MihçıS.Başer-S.Yörük	Serhat Yay.-İst.
İlköğretim Türkçe 8	M.Gül-M.Köktürk	Yıldırım Yay.-Ank.
İlköğretim Türkçe 8	S.Batur-C.Yıldırım	Özyürek Yay.-İst.
İlköğretim Türkçe 8	Veysi Yıldırım	Elit Yay.-Ank.
İlköğretim Türkçe 8	Ahmet Gümüş	Altın Kit.-İst.
İlköğretim Türkçe 8	Ahmet Kapulu	Koza Yay. Dağ.-Ank.

(Tebliğler Dergisi, 30.05.2002 Tarihli Sayı:2537)

4.2.2. 1990-2004 Yıllarında Liselere Giriş Sınavlarında Sorulan Ses Bilgisi Konularının 1981 Türkçe Öğretim Programı'na Göre Hazırlanan Ders Kitaplarındaki İşlenişi

1990-2004 yıllarını kapsayan dönemde yapılan liselere giriş sınavlarında sorulan ses bilgisi konuları 1981 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan Türkçe ders kitaplarında şu şekilde ele alınmıştır:

4.2.2.1. Ses Sınıflandırmaları:

Veysi Yıldırım 6. Sınıf Türkçe ders kitabında “Vatanı Tek Başıma Savunurum” metnine ait “Güzel Türkçemizi Öğrenelim” bölümünde Türkçede 29 ses bulunduğunu, bunların 8 tanesinin ünlü 21 tanesinin ünsüz olduğunu belirtmiş ve bu sesleri şu şekilde sınıflandırmıştır:

Ünlüler: a,e,ı,i,o,ö,u,ü.

Ünsüzler: b,c,ç,d,f,g,ğ,h,j,k,l,m,n,p,r,s,ş,t,v,y,z.

Ünlülerden dört tanesi kalındır: a,ı,o,u.

Dört tanesi de incedir: e,i,ö,ü.

Türkçede, kalın ünlüden sonra, kalın ünlü, ince ünlüden sonra, ince ünlü gelir (Yıldırım, 2001a: 48).

“Ünlülerin düzlük ve yuvarlaklık bakımından uyumuna küçük ünlü uyumu kuralı diyoruz. Şimdi düz ve yuvarlak ünlüleri öğrenelim:

Türkçe sözcüklerde;

I. kural: Düz ünlüden sonra, düz bir ünlü gelir; Bir başka deyişle a, e, ı, i düz ünlülerinden sonra yine a, e, ı, i düz ünlüleri gelir.

Kayık: Düz ünlüden (a) sonra, düz ünlü (ı) gelmiştir.

II. kural: Yuvarlak ünlülerden (o, ö, u, ü) sonra;

a) Geniş düz ünlüler (a, e) gelir.

b) Dar yuvarlak ünlüler (u, ü) gelir.

Geniş düz ünlülerin gelişine örnekler verelim:

Ova: Yuvarlak ünlüden (o) sonra, geniş düz ünlü (a) gelmiştir.

Dar yuvarlak ünlülerin gelişine örnekler verelim:

Soru: Yuvarlak ünlüden (o) sonra, dar yuvarlak ünlü (u) gelmiştir” (Yıldırım, 2001b: 61).

4.2.2.2. Ses Olayları:

Hece Düşmesi: “... fişeklerini **göğsüne** dizer...” Bu söz grubunda geçen “göğüs” sözcüğü iki hecelidir. Bu sözcük ünlü olan “-ü” ekini alırsa (göğüs-ü), ikinci hecedeki “ü” sesi düşer. Bu durumda sözcük tekrar iki heceli olur (göğ-sü). Dilimizde bu ses olayına hece düşmesi denir (Yıldırım, 2001a: 49).

Sert Ünsüzlerin Yumuşaması: Sonunda ç,k,p,t sert ünsüzleri bulunan sözcükler ünlü ile başlayan bir ek aldığında sert ünsüzler yumuşar; **ç - c**'ye, **k - ğ** (**nk** ile biten sözcüklerde **k**'ler **g**)'ye, **p - b**'ye, **t - d**'ye dönüşür. Bu kurala sert ünsüzlerin yumuşaması denir (Yıldırım, 2001a: 68).

Sert Ünsüzlerin Benzeşmesi: Sonunda ç,f,h,k,p,s,ş,t sert ünsüzlerinden biri bulunan sözcüklere c,d,g yumuşak ünsüzleriyle başlayan eklerden biri gelirse ekin başındaki harf sertleşerek **c - ç**'ye, **d - t**'ye, **g - k**'ye dönüşür. Bu kurala sert ünsüzlerin benzeşmesi kuralı denir (Yıldırım, 2001a: 68).

Veysi Yıldırım'ın hazırladığı ders kitabında anlatılan “ses bilgisi” konuları ile sınav soruları arasında tam bir uyumluluk görülmektedir. Özellikle ses bilgisi konularının 6, 7 ve 8. sınıflarda işlenen ders kitaplarında yer aldığı ve öğrencilere sürekli hatırlatıldığı görülmektedir. Ayrıca sınavlarda incelediğimiz ders kitaplarında yer almayan herhangi bir konudan soru sorulmamıştır.

4.2.3. 1990-2004 Yıllarında Liselere Giriş Sınavlarında Sorulan Biçim Bilgisi Konularının 1981 Türkçe Öğretim Programı'na Göre Hazırlanan Ders Kitaplarındaki İşlenişi

1990-2004 yıllarını kapsayan dönemde yapılan liselere giriş sınavlarında sorulan biçim bilgisi konuları 1981 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında şu şekilde ele alınmıştır:

4.2.3.1. Kök ve Kök Çeşitleri:

Sözcüklerin anlamlı sözcükler olduğunu biliyorsunuz. Sözcük, yapı bakımından kök ve ekten oluşur (Yıldırım, 2001a: 61).

- Kök, sözcüğün anlam taşıyan en küçük parçasıdır.
- Kökün taşıdığı anlamın sözcüğün taşıdığı anlamla ilgisi, bağıntısı olmalıdır.

Örneğin balık sözcüğünün en küçük parçası bal olamaz. Çünkü balıkla bal sözcüğü arasında anlam yakınlığı yoktur (Yıldırım, 2001b: 68).

1990-2004 yılları arasında uygulanan liselere giriş sınavlarında “kök ve kök çeşitleri” konusundan sadece 1996 yılında 1 tane soru sorulmuştur. Bu soruda da öğrencilerden isim kökleri ile fiil köklerini ayırt etmeleri istenmektedir. İncelediğimiz kitaplarda kök çeşitleri hakkında bir bilgi verilmemiştir. Kitaplarda bilgi verilmediği hâlde sınavda sorulması, sınav sorusu ile ders kitapları arasındaki uyumsuzluğu göstermektedir. Bu durum öğrenciyi, öğretilmeyen bir bilgiden sorumlu tutmak anlamına gelmektedir ve hiçbir ölçme ilkesiyle bağdaşmaz.

4.2.3.2. Çekim Ekleri:

Eklendikleri sözcüklerin anlamını ve çeşidini değiştirmeyen, cümledeki görevlerini belirten eklere çekim ekleri denir (Yıldırım, 2001a: 63).

Çekim eklerinin başlıcaları şunlardır:

- a. Ad durum (hâl) ekleri: -i, -e, -de, -den.
- b. Çoğul ekleri: -ler, -lar.
- c. İyelik ekleri: -im, -in, -i, -imiz, -iniz, -leri.
- ç. Kip ekleri: -di, -miş, -iyor, -ecek, -r; -meli/-malı, -se/-sa, -e/-a.
- d. Soru eki: mı, mi, mu, mü.
- e. Tamlama ekleri: -ın, -i (Yıldırım, 2001a: 69).

1990-2004 yılları arasında uygulanan liselere giriş sınavlarında “çekim ekleri” konusundan 5 soru sorulmuştur. Çekim ekleri konusu içerisinde yer alan ad durum (hâl) ekleri konusundan 4 soru sorulmuştur. Çekim ekleri sorularının ağırlıklı olarak sorulduğu bu konudan incelediğimiz ders kitaplarında sadece isim hâl ekleri çeşitlerinin adlandırılması bilgisine rastlanmıştır. Bu durum sorular ile kitapların uyumsuzluğunu göstermektedir.

4.2.3.3. Yapım Ekleri:

Yapım ekleri, bir sözcüğe eklenerek, o sözcüğün anlamını değiştirir. Sözcükten başka bir sözcük türetir. Kök durumundaki bir sözcükten yeni anlamda sözcük türetmeye yarayan ekler yapım ekleri denir (Yıldırım, 2001a: 63).

Bir sözcüğün yapım eki alması sözcüğü gövde durumuna getirir. Yapım ekleri hem adlara hem eylemlere gelerek sözcüğe yeni bir anlam kazandırır. Yapım eki alarak yeni bir anlam kazanan bu sözcüklere **gövde** denir (Yıldırım, 2001a: 78).

Yapım ekleri bir sözcükten yeni anlamda sözcük türetmeye yarar. Dilimizde en çok kullanılan yapım ekleri şunlardır: -li, -lik, -ci, -ce, -gi, -gin vb. (Yıldırım, 2001b: 69).

Yapım ekleri hem adlara, hem eylemlere gelerek yeni sözcükler yapar. –ce (-ca, -çe, -ça) eki genellikle ulus adlarından dil adları türetir: Türk-Türkçe, İngiliz-İngilizce... (Yıldırım, 2001c: 148).

1990-2004 yılları arasındaki sınavlarda “yapım ekleri” konusundan 6 soru sorulmuştur. Özellikle “+CE” ekinin işlevi 2 defa sorulmuştur. Sorularda bu ekin görelilik anlamı üzerinde durulmuştur. Diğer sorular incelendiğinde, sözcüklerin aldığı ekin, sözcüğün anlamını değiştirip değiştirmediği sorulmuştur. Genel olarak sorular ile incelenen ders kitaplarındaki bilgilerin uyumlu olduğu görülmektedir. Ancak incelenen ders kitaplarında “+CE” ekinin küçültme, durum, eşitlik, görelilik gibi anlamları üzerinde durulmadığı tespit edilmiştir.

4.2.3.4. Yapı Bakımından Sözcükler:

“Yüzü aydan aydın, gözleri sürmeli imiş...” cümlesinde geçen **yüz, göz** sözcükleri aldıkları ekler nedeniyle yeni anlamda bir sözcük oluşturmamışlardır. Bu sözcükler **basit sözcüklerdir**. Ancak **sürmeli** sözcüğü “-me, -li” yapım eklerini alarak **sür** kökünden sür-me, sürme-li sözcüğünü oluşturmuştur. Bu sözcük **türemiş sözcüktür** (Yıldırım, 2001a: 72).

“Sarı Kız, saçlarının rengin, yüreğinin ateşini bu sulara vermiş ve **kaybolmuş.**” Cümlesinde kaybolmuş sözcüğü “kayıp” ve “olmuş” sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşmuş yeni anlamda bir sözcüktür. Böyle sözcüklere **birleşik sözcükler** denir (Yıldırım, 2001a: 72).

“Yalnız senin **tatlı** esen **havanda**
Kendi milli gururumu sezerim.”

Yukarıdaki dizelerde, koyu yazılmış sözcükleri yapı yönünden inceleyim: Dizelerde geçen “hava, kendi” sözcükleri; başka sözcüklerden türememiş ya da birleşme yoluyla oluşmamışlardır. Böyle sözcüklere **basit sözcük** denir. “Tatlı” sözcüğü tat sözcüğüne –lı eki getirilerek yapılmıştır. Böyle sözcüklere de **türemiş**

sözcük denir. Türemiş sözcüklere **gövde** de denir. “Anadolu” sözcüğü ise, ana ve dolu sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Böyle sözcüklere de **birleşik sözcük** diyoruz. Buna göre Türkçede sözcükler, **basit, türemiş, birleşik** hâlde bulunurlar (Yıldırım, 2001b: 100).

1990-2004 yılları arasında “yapı bakımından sözcükler” konusundan 2 soru sorulmuştur. Bu sorular da birleşik kelimeler ile ilgilidir. Sınav sorularında ve incelenen ders kitaplarında “bileşik” ifadesi yerine “birleşik” ifadesi kullanılmaktadır. Bu bakımdan sınav soruları ile incelenen ders kitapları arasında uyumluluk vardır. Kullanılan soru kalıbında birleşik sözcükler verilerek oluşma şekli sorulmuştur. İncelediğimiz Türkçe ders kitaplarında birleşik sözcüklerin oluşma şekilleri hakkında bir bilgi yoktur. Bu nedenle sorular ile incelenen ders kitapları arasında kapsam geçerliliği bakımından uyumsuzluk vardır.

Sınav soruları arasında fiillerin yapısı ile ilgili de sorular vardır. Bu soruları fiil başlığı altında incelemeyi uygun bulduğumuzdan bu bölümde değerlendirdik.

4.2.3.5. İsimler (Adlar):

Gözle görülen, elle tutulan, bir biçimi olan, boşlukta yer kaplayan, kısaca duyu organlarımızla algılanan, var olan şeye **varlık** denir. Bunun dışında duyu organlarımızla algılayamadığımız, varlığını akıl yolu ile kabul ettiğimiz kavramlar da vardır: sevgi, onur, öfke, hüzn gibi... Varlıkları ve soyut kavramları tanımaya yarayan sözcüklere **ad (isim)** denir (Yıldırım, 2001a: 71).

“Aynı türden varlıklara verilen ada **tür (cins) adı** denir. İnek, ay, göz, mağara... adları tür adlarıdır.

Bir de özel ve tek bir varlığın adı olan sözcükler vardır. Örneğin; Türkiye, Atatürk, Ankara, Ayşe, Ali adları tek varlığa ad olmuşlardır. Tek varlığa, kavrama verilen adlara **özel ad** diyoruz.

Duyu organlarımızla algıladığımız varlıkların adına **somut ad** diyoruz.

Duyu organlarımızla algılayamadığımız, ancak akılda tasarlayıp var olduğunu kabul ettiğimiz varlıkların adı olan sözcüklere **soyut ad** denir” (Yıldırım, 2001a: 71).

Adların cümlelerdeki görevlerini iyice kavramak için onların çekimlenişlerini bilmek gerekiyor.

- Adlar, yalın durumda olabilir:
yıldız, yurt, ışık, köy
- Adlar, belirtme durumunda olabilir:
yurdumuzu, köyü, beni
- Adlar, yönelme durumunda olabilir:
eve, gönlüme, sabaha
- Adlar, kalma durumunda olabilir:
gökte, köylerimizde, uzakta
- Adlar, çıkma durumunda olabilir:
gönlümden, yurttan, yoldan (Yıldırım, 2001b: 25).

1990-2004 yılları arasında “isimler” konusundan 2 soru sorulmuştur. Sorular ile incelediğimiz ders kitapları birbirine uyumludur.

4.2.3.6. Sıfatlar (Ön Adlar):

Adlardan önce gelerek onları niteleyen ya da belirten sözcüklere **ön ad (sıfat)** denir. Ön adlar daima bir adla kullanılır ve bir sözcük grubu oluşturur.

Ön adın iki özelliği vardır:

- Addan önce gelir. Adlardan önce gelerek onların durumunu, biçimlerini, rengini kısaca tüm özelliklerini bildirir. Bu özellikteki ön adlar **niteleme ön adlarıdır**.
- Adları sayıca, işaret yoluyla, soru olarak, belli belirsiz belirtir. Bu tür ön adlar **belirtme ön adlarıdır** (Yıldırım, 2001a: 82).

“Ön adın, adları niteleyen sözcükler olduğunu biliyorsunuz.

orta boy
 _____ : Ön ad uzunluk bildiriyor.
 ön ad ad

Ön ad, adın bir özelliğini belirtir. Orta sözcüğü boy sözcüğünün bir özelliğini gösteriyor. Bu nedenle niteleme ön adıdır.

Altın sarısı saç
 _____ : Ön ad, renk bildiriyor. Niteleme ön adıdır.
 ön ad ad

Gür kaşlar
 _____ : Ön ad, biçim bildiriyor. Niteleme ön adıdır.
 ön ad ad

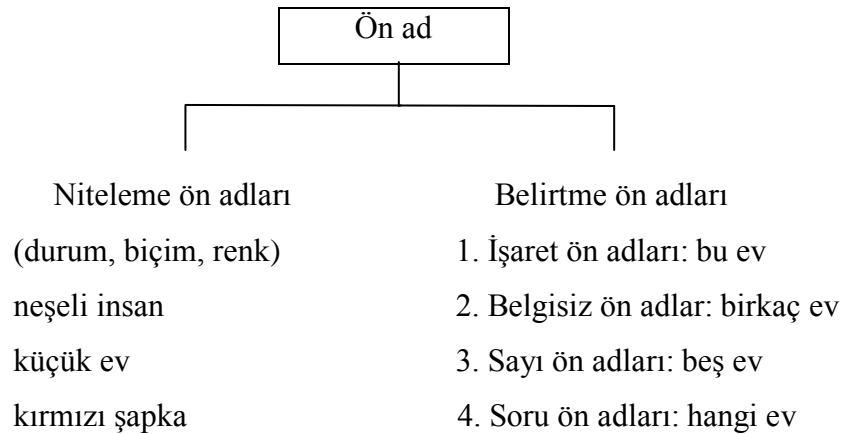
Kocaman gözler
 _____ : Ön ad, durum bildiriyor. Niteleme ön adıdır.
 ön ad ad (Yıldırım, 2001a:

88).

Şimdi ön adları, çeşitleriyle öğrenelim:

Niteleme ön adları varlıkların nasıl, ne durumda olduğunu, rengini ve biçimini kısaca özelliklerini bildiren ön adlardır. Varlıkları bu yönlerden nitelerler.

Varlıkların sayısını, sırasını bildiren, yerlerini işaret eden, durumlarını sorarak ya da belli belirsiz olarak belirten ön adlara **belirtme ön adları** denir.

Sayı ön adları: Üç ev, yarım ekmek, on beş sene, beşer elma, altıncı sınıf örneklerinde olduğu gibi varlıkların sayısını belirtir. **Asıl sayı ön adları** (iki elma), **kesir sayı ön adları** (çeyrek ekmek), **üleştirme sayı ön adları** (üçer sene), **sıra sayı ön adları** (yedinci kat) olarak bölümlenir.

İşaret ön adları: Adları (varlıkları) işaret yoluyla belirtir: bu okul, şu sözcük, o kadın...

Belgisiz ön adlar: Varlıkları tam olarak değil de aşağı yukarı, belli belirsiz belirten ön adlardır: birkaç öğrenci, bazı kitaplar, bütün insanlar...

Soru ön adları: Adları soru yoluyla belirten ön adlardır: Hangi ev, kaç kişi, kaçınca kat, nasıl çocuk? (Yıldırım, 2001a: 93).

Pekiştirme ön adlarını öğrenelim:

Yüzü sapsarı idi.

“Sarı yüz” bir ön ad tamlamasıdır. Yüzü daha sarı olarak belirtmek istersek, ön adın ilk hecesinden sonra pekiştirme ünsüzü getiririz.

Sarı ön adının ilk hecesini alalım: Sa

İlk heceden sonra pekiştirme ünsüzü getirelim: Sapsarı (Yıldırım, 2001b: 76).

1990-2004 yılları arasında “sıfatlar” konusunda 2 soru sorulmuştur. Sorular niteleme sıfatları ile ilgilidir. İncelenen ders kitaplarında niteleme sıfatları hakkında detaylı bilgilere yer verildiği görülmektedir. Sınav soruları ile kitaplar arasında tam bir uyumluluk vardır.

4.2.3.7. Zamirler (Adıllar):

Kendileri ad olmadıkları hâlde adın yerini tutan, adın yerine kullanılan sözcüklere **adıl (zamir)** denir. Adıl çeşitlerini şöyle sıralayabiliriz:

“Ben de gelecekteki ünümüzü sağlamaya çalışıyordum.” cümlesindeki ben sözcüğü kişi adıdır. Kişi adlarının yerine kullanılan sözcüklere **kişi adılları** denir.

Kişi adlarının tekil ve çoğulları vardır. Bunlar aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir. İnceleyiniz:

Tablo 4.6. Kişi Adıları

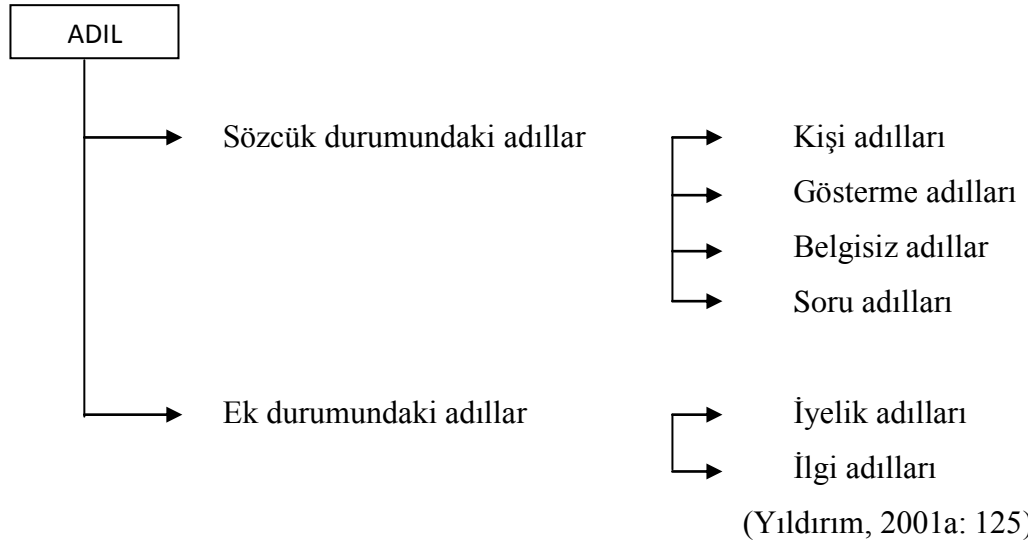
	Söz Söyleyen 1. Kişi	Söz Söyleyen 2. Kişi	Kendisinden Söz Edilen 3. Kişi
Tekil Kişi Adıları	Ben	Sen	O
Çoğul Kişi Adıları	Biz	Siz	Onlar

Kendileri ad olmadıkları hâlde işaret yoluyla bir varlığın adının yerini tutan sözcüklere **işaret adılı** denir. Tekil işaret adıları **bu, şu, o**; çoğul işaret adıları **bunlar, şunlar, onlardır** (Yıldırım, 2001a: 117).

“Herkes onunla görüşmek istiyordu.” cümlesindeki herkes sözcüğü adın yerini tutmaktadır. Ancak hangi adın yerini tuttuğu kesin olarak belli değildir. Hangi adın yerini tuttukları açıkça belli olmayan, onları şöyle böyle belirten adılara **belgisiz adılar** denir.

“Kim aradı?” soru cümlesinde geçen **kim** sözcüğü adın yerini soru yoluyla tutan sözcüktür. Adın yerini soru yoluyla tutan adılara **soru adıları** denir.

“Çocuklar pikniğe gitmiş; bizim**ki** katılmamış.” Tamlamalarda tamlayan sözcüğün sonuna eklenerek tamlanan adın yerini tutan **-ki** ekine **ilgi adılı** denir (Yıldırım, 2001a: 118).

“Kendi kendine söyleniyor.” Verilen örnekte görülüyor ki kendi sözcüğü de çekimlenen bir kişi adılıdır.

Tablo 4.7. “Kendi” Kişi Adılının Kişilere Göre Çekimi

Kişiler	Tekil	Çoğul
I. Kişi	Kendi-m	Kendi-miz
II. Kişi	Kendi-n	Kendi-niz
III. Kişi	Kendi-si, Kendi	Kendi-leri

(Yıldırım, 2001b: 86)

“Kendi kendime bu sorunu çözeceğime inandım.” cümlesinde geçen kendi sözcüğünün de kişi kavramı taşıdığı için kişi adılı olduğunu anımsayalım. Kişi adıllarından farkı iyelik eki de almasıdır. Kendi kişi adılına **dönüştürme adılı** da denir.

“Senin elbisen ütülendi, benim**ki** ütülenmedi.”

Yukarıdaki cümlede “benim**ki**” sözcüğündeki **-ki** eki **elbise** sözcüğünün yerini tutuyor.

Burada olduğu gibi ad tamlamalarında ikinci adların (tamlanan) yerini tutan bu adılara ek durumundaki adıllar diyoruz. **-ki** eki adılıdır. **-ki adılı**, başka bir adla ilgi kurduğu için, **ilgi adılı** adını alır.

“Bayram Mektubu” adlı şiirde geçen “yolum, ayakkabım, mendilim, ipek kravatım” sözcüklerinin sonlarındaki “-im” eki

varlıkların kime, kaçınıcı kişiye ait olduğunu bildiren eklerdir. Sonuna ulandıkları adların kime, neye, kaçınıcı kişiye ait olduğunu bildiren eklere **iyelik adları** denir.

Yolum	Benim yolum	I. tekil kişi (ben)
Yolun	Senin yolun	II. tekil kişi (sen)
Yolu	Onun yolu	III. tekil kişi (o)
Yolumuz	Bizim yolumuz	I. çoğul kişi (biz)
Yolunuz	Sizin yolunuz	II. çoğul kişi (siz)
Yolları	Onların yolları	III. çoğul kişi (onlar)

İyelik adları ünsüz ile biten adlara “**-im, -in, -i, -imiz, -iniz, -leri**” şeklinde ulanır” (Yıldırım, 2001b: 114).

1990-2004 yılları arasındaki sınavlarda “zamirler” konusundan 4 soru sorulmuştur. Sorulardan 2 tanesinde zamir olan sözcüklerin bulunması istenmektedir. İyelik zamirleri ile ilgili 1 soru sorulmuştur. Ayrıca, “kendi” sözcüğünün kişi adlı ile birlikte kullanılarak özneyi pekiştirme görevi ile ilgili 1 soru sorulmuştur. Zamir konusu ile ilgili soruların detaylı olarak incelenen ders kitaplarında ele alındığı görülmektedir. Bu nedenle incelenen ders kitapları ile sınav soruları uyumludur.

4.2.3.8. Zarflar (Belirteçler):

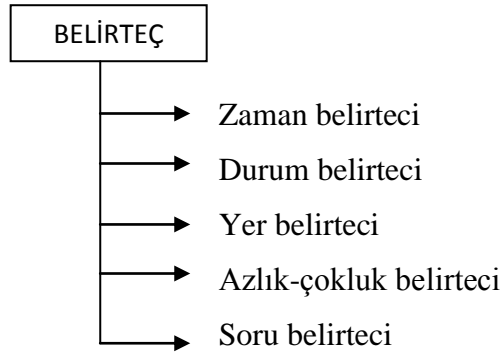
Eylemlerin, sıfatların veya görevce kendine benzeyen sözcüklerin anlamlarını zaman, durum, yer ve nicelik yönünden belirleyen ve sınırlayan sözcükler **belirteç (zarf)** tir (Yıldırım, 2001c: 51).

“Belirteçler görev bakımından **zaman belirteçleri, yer-yön belirteçleri, durum (hâl) belirteçleri, azlık-çokluk belirteçleri, soru belirteçleri** olmak üzere beşe ayrılır.

- “**Bugün** müfettişler sınıfları geziyorlar.”
Cümlede **bugün** sözcüğü eylemi zaman bakımından etkiliyor. Gezme işi, **bugün** oluyor. **Bugün** sözcüğü **zaman belirteci**dir. Cümlede eylemin anlamını zaman bakımından etkileyen belirteçlere **zaman belirteci** denir.

- “Bu çehreyi beğenmediğimi **korka korka** kendisine söyledim.”
Korka korka ikilemesi **durum belirteci**dir. Eylemin bildirdiği işin, oluşun, hareketin nasıl yapıldığını ve ne durumda olduğunu bildiren belirteçlere **durum (hâl) belirteçleri** denir.

- “Hemen **dışarı** çıktım.”
Bu cümlede “**dışarı**” sözcüğü “**çıkım**” eyleminin yerini ve yönünün belirtmektedir. Eylemin anlamını yer-yön bakımından belirleyen belirteçlere **yer-yön belirteçleri** denir.
- “Munise’nin durumu onu **çok** üzmüştü.”
Cümlesindeki “**çok**” sözcüğü “**üzülme**” eyleminin anlamını azlık-çokluk bakımından belirtiyor. Cümlede sıfatların, eylemlerin ve kendi türünden sözcüklerin anlamlarını azlık-çokluk bakımından belirten belirteçlere **azlık-çokluk belirteçleri** denir.
- “Niçin ağlıyorsunuz?”
Cümlesindeki “**niçin**” sözcüğü “**ağlıyorsunuz**” eyleminin anlamını soru yoluyla güçlendirerek tamamlamıştır. Eylemlerin anlamlarını soru yoluyla kısan ya da güçlendiren belirteçlere **soru belirteçleri** denir” (Yıldırım, 2001a: 110).

(Yıldırım, 2001a: 113)

1990-2004 yılları arasında “zarflar” konusunda 2 soru sorulmuştur. Soruları incelediğimizde, 1 soru sözcüğün cümlede zarf görevinde kullanılıp kullanılmaması ile ilgilidir. Diğer soru ise, zaman zarfları ile ilgilidir. İncelenen Türkçe ders kitaplarında zarflar konusunun detaylı bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Sınav soruları ile kitaplar birbirine uyumludur. Sınavlarda zarflar konusuyla ilgili kitaplarda yer almayan bir konudan soru çıkmamıştır.

4.2.3.9. Edatlar (İlgeçler):

“Her gün köylüler, sıra **ile** yiyeceğimizi getirmeye başlamışlardı.” Cümlesindeki **ile** sözcüğünün tek başına bir anlamı yoktur. Fakat **ile** sözcüğü cümlede, köylülerin yiyecek getirme işini **sıra ile** yaptığını belirtiyor. Cümleden **ile** sözcüğünü atınız, bu anlam ilgisi de ortadan kalkar ve cümle bozulur. Cümlede **ile** sözcüğü ilgeçtir.

Tek başına bir anlamı olmayan fakat sözcükler arasında çeşitli anlam ilgisi kuran sözcükler vardır. Böyle sözcüklere **ilgeç** (edat) denir (Yıldırım, 2001a: 140).

“Mağaraya kapandığımız gecenin sabahına doğru düşman süvarileri ileri geçmiş.” Cümlede “-e doğru” söz öbeği ilgeçtir.

“Rengi uçuk ve yükü ağır gibiydi.” Cümlede “gibi” ilgeçtir. “Gibi” ilgeci burada benzerlik ilgisi kurmuştur.

“Beşinci güne kadar önemli bir olay olmadı.” Cümlede “kadar” sözcüğü ilgeçtir. Şu güne kadar, bugüne kadar dediğimiz zaman kadar sözcüğü cümlede süreyi sınırlama ilgisi kuruyor.

“... Karışık üzüntülerini yatıştırmak için bu eğlencelere katılmaya mecbur olmuşlardı.” Cümlede “için” sözcüğü, sözcükler arasında nedenlik ilgisi kuruyor. En çok kullanılan ilgeçler; gibi, ile, için, kadar sözcükleridir (Yıldırım, 2001a: 141).

1990-2005 yılları arasında uygulanan sınavlarda “edatlar” konusundan 3 soru sorulmuştur. Edatlar konusundan 1996 yılında 1, 1998 yılında ise 2 soru sorulmuştur. Sorular incelendiğinde, edatların cümleye kattığı anlamlar konusundan 2 soru sorulduğu görülmektedir. Diğer soru ise, diğer sözcük çeşitleri ile edat ayrımı hakkındadır. İncelenen kitaplarda da edatların cümlelere kattığı anlam özellikleri üzerinde durulmuştur. Bu nedenle sorular ile kitaplar uyumludur.

4.2.3.10. Bağlaçlar:

Cümlede aynı görevde bulunan ve yakın anlamları olan sözcükler birbirine bağlanır. Böyle sözcükleri birbirine bağlayan sözcüklere **bağlaç** denir.

Bağlaçları tanıyalım:

“Bu arada kendimi **veya** bizim küçük hanımı düşündüğüm de yok.” Cümlede, **kendimi** ve **küçük hanım** sözleri aynı görevdedir. Cümlede bu sözcükler **belirtili nesne**dir. Bu nedenle, bu sözler **veya** bağlacıyla birbirine bağlanmıştır.

Bağlaçlar bazen anlamca bağlantılı cümleleri de bağlar:

“... Kendimi veya bizim küçük hanımı düşündüğüm yok. **Fakat** siz, bundan sonra yemeklerinizi neyle yiyeceksiniz?” Birinci cümleyle ikinci cümle, anlamca birbirine bağlı olduğundan **fakat** bağlacıyla birbirine bağlanmıştır (Yıldırım, 2001a: 133).

Türkçede iki türlü **de** vardır:

- Adın bulunma durum eki olan **-de** eki
- **Dahi, bile** anlamına gelen **de** sözcüğü

-de eki olan, bulunan anlamına gelen **-de** eki sözcüğe bitişik yazılır. **-de** eki, adların kalma, bulunma anlamına gelen bulunma durum ekidir.

“Gökte yıldız denizde kum tükenir.”

Yukarıdaki dizede, **deniz** sözcüğü adın bulunma durumunu almıştır. Adın bulunma durum eki, bir önceki ada bitişik yazılır. Adın bulunma durumu olan **-de** atılırsa, cümlenin anlamı bozulur.

“Ben **de** etten kemiktendim elbet.”

Yukarıdaki cümlede **de** ayrı yazılmıştır. Çünkü **de** sözcüğü dahi anlamına geliyor. Ayrı yazılan **da, de** cümleden çıkarıldığında cümlenin anlamı bozulmaz. De, da bağlacı büyük ünlü uyumuna uyduğu için iki biçimiyle de kullanılır. Ancak bu bağlaç sessiz benzeşmesi kuralına uymadığı için te, ta biçiminde yazılmaz (Yıldırım, 2001a: 136).

1990-2004 yılları arasında “bağlaçlar” konusunda 5 soru sorulmuştur. Bu yıllar arasında isim soylu sözcükler arasında en fazla soru bağlaçlardan sorulmuştur. Sorular incelendiğinde, 2 soru bağlaç olan sözcüğün bulunması şeklindedir. Diğer 3 soru ise bağlaçların cümleye kattığı anlam konusu ile ilgilidir. İncelediğimiz kitaplarda bağlaçlar konusu sınav sorularına paralel olarak işlenmiştir. Sorular ile kitaplar birbirine uyumludur.

4.2.3.11. Fiiller (Eylemler):

“**İş, hareket, oluş** bildiren sözcükleri tanıyalım:

Ben sizi hep **görüyorum.**”

Görüyorum: Görme eylemini bildiren sözcük.

“Okuyor, oynuyor, sayıyor, öğreniyorum.”

Bu cümlede dört sözcük vardır. Dördü de **iş** ve **hareket** bildiriyor.

Okuyor: Okuma **işini** bildiriyor. “Adam gazete okuyor.”

Oynuyor: Oynama **işini** bildiriyor. “Çocuklar top oynuyor.”

Yaşıyor: Yaşama **oluşunu** bildiriyor. “Bu evde beş kişi yaşıyor.”

Öğreniyor: Öğrenme **işini** bildiriyor. “Annem bilgisayar kullanmayı öğreniyor.”

İş, hareket veya oluş bildiren sözcüklere **eylem (fiil)** denir” (Yıldırım, 2001a: 33).

İş, oluş ve hareketi eylem kökleri bildirir. Eylem kökleri, sonuna –mak, -mek mastar ekini alarak o eylemin adı olurlar (Yıldırım, 2001a: 97).

4.2.3.11.1. Fiil (Eylem) Çekimi:

Bir eylemin tüm kişi adlarıyla belli bir zamanda söylenmesine **eylem çekimi** denir (Yıldırım, 2001a: 104).

Bir sözcük kip ve kişi ekini almış eylemse, sırasıyla üç özellik gösterir:

- İş, oluş, hareket bildirir.
- Zaman bildirir.
- Kişi bildirir (Yıldırım, 2001a: 97).

Öğrenilen geçmiş zaman: -mış, -miş, -muş, -müş	(al- mış , gel- miş , uç- muş)
Görülen geçmiş zaman: -dı, -di, -du, -dü	(al- dı , gel- di , bul- du)
Şimdiki zaman: -(i)yor, -(ı)yor	(al- ıyor , gel- iyor , bil- iyor)
Gelecek zaman: -acak, -ecek	(al- acak , gel- ecek , uç- acak)
Geniş zaman : -r (-ır, -ir, -ur, -ar)	(al- ır , gel- ir , bil- ir , oku- r)

“Cümlede işi, oluşu, hareketi kısaca bir eylemi zamana bağlı olarak bildiren böyle kiplere **bildirme (haber) kipi** denir (Yıldırım, 2001c: 55).

“Daha önce yapılan bir işin, hareketin, oluşun başkasından öğrenildiğini ya da sonradan farkına varıldığını anlatan eylem biçimine **öğrenilen (-miş’li) geçmiş zaman kipi** denir. Bu kip, eylem kök ya da gövdelerine -mış, -miş, -muş, -müş eki getirilerek yapılır.

Daha önce yapılan bir işin, hareketin veya meydana gelen bir oluşun geçmişte olduğunu ve buna tanık olduğunu anlatan eylem biçimine **görülen (-di’li) geçmiş zaman kipi** denir. Bu kip, eylem kök ya da gövdelerine -dı, -di, -du, -dü, -tı, -ti, -tu, -tü eki getirilerek yapılır.

İşin, oluşun, hareketin meydana gelmeye başladığını, henüz bitmediğini anlatan eylem biçimine **şimdiki zaman kipi** denir. Bu kip, eylem kök ya da gövdelerine -(i)yor, -(ı)yor, -(u)yor, -(ü)yor eki getirilerek yapılır.

İşin, oluşun, hareketin henüz başlamadığını anlatan eylem biçimine **gelecek zaman kipi** denir. Bu kip, eylem kök ya da gövdelerine -acak, -ecek eki getirilerek yapılır.

Hareketin, işin, oluşun üç temel zamanda da yapıлып olduğunu anlatan eylem biçimine **geniş zaman kipi** denir. Bu kip, eylem kök ya da gövdelerine -r, -ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür eki getirilerek yapılır” (Yıldırım, 2001a: 98).

“Bir işi, bir hareketi ya da bir oluşu dilek anlamıyla bildiren kiplere **dilek kipleri** denir.

Dilek kipleri; **dilek-koşul kipi, istek kipi, gereklilik kipi, emir kipi** olmak üzere dört çeşittir.

Bir dileğin yerine getirilmesini şarta bağlayan eylem kipine **dilek-koşul kipi** denir. Bu kip, eylem kök ya da gövdelerine -sa, -se eki getirilerek yapılır.

Bir işin, hareketin, oluşun yapılmasını isteğe bağlı olarak bildiren eylem kipine **istek kipi** denir. Bu kip, eylem kök ya da gövdelerine -a, -e eki getirilerek yapılır.

Bir işin, hareketin, oluşun yapılması gerekliliğini bildiren kipe **gereklilik kipi** denir. Bu kip, eylem kök ya da gövdelerine -malı, -meli eki getirilerek yapılır.

Bir işin, hareketin, oluşun yapılmasını veya olmasını emir verme biçiminde bildiren eylem kipine **emir kipi** denir. Bu kipin eki yoktur” (Yıldırım, 2001b: 121).

Kişi ekleri Türkçede üçü tekil, üçü çoğul olmak üzere altı kişi vardır. Bu kişileri ve bu kişileri gösteren ekleri görelim:

<u>KİŞİLER</u>	<u>ZAMAN EKLERİ</u>	<u>KİŞİ EKLERİ</u>
Ben	gel-di	-m
Sen	gel-di	-n
O	gel-di	-----
Biz	gel-di	-k
Siz	gel-di	-niz
Onlar	gel-di	-ler

(Yıldırım, 2001a: 98)

4.2.3.11.2. Fiillerde (Eylemlerde) Olumsuzluk:

Eylem, işin, oluşun, hareketin yapıldığını bildiriyorsa olumludur.

Çocuk su içti.

Adam köprüden geçti.

Cümlelerdeki içmek ve geçmek eylemleri olumludur. Çünkü içme ve geçme eyleminin yapıldığını gösteriyor.

Çocuk su içmedi.

Adam köprüden geçmedi.

Cümlelerdeki içmek ve geçmek eylemleri olumsuzdur. Çünkü içme ve geçme eyleminin yapılmadığını gösteriyor (Yıldırım, 2001a: 102).

4.2.3.11.3. Fiillerde (Eylemlerde) Zaman ve Anlam Kayması:

İncelediğimiz 1981 tarihli Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan Türkçe ders kitaplarında “Fiillerde Zaman ve Anlam Kayması” konusu hakkında bir bilgiye yer verilmemiştir.

4.2.3.11.4. Yapılarına Göre Fiiller:

Yapısına göre eylemler basit, türemiş ve birleşik olarak üçe ayrılır. Basit eylemler kök durumunda bulunur, yapım eki almazlar. Türemiş eylemler ise yapım eki alır.

“Elime bir tarih kitabı geçti.” cümlesinde eylemin kökü “geç”tir. “-ti” ise görülen geçmiş zaman ekidir. “Geç” eylemi kök hâlinde olduğu için basit eylemdir. “Hayır, yalnız gözlerim yaşıyor.” cümlesinde eylem, ıslak anlamındaki “yaş” ad köküne addan eylem yapan “-ar” yapım ekinin getirilmesiyle türetilmiştir (Yıldırım, 2001c: 77).

“Birden çok sözcüğün yan yana gelerek veya birleşip kaynaşmasından oluşan eylemlere **birleşik eylemler** denir. Birleşik eylemler üç grupta incelenir:

- a. Kurallı birleşik eylemler
- b. Yardımcı eylemlerle yapılan birleşik eylemler
- c. Deyim hâlindeki birleşik eylemler

Aşağıdaki cümlelerde koyu yazılan eylemleri birlikte inceleyelim:

a. Seninle ben de gelebilirim.

Seni yarın **arayabilirim.**

Yeterlik eylemi: Bir eylemin yapılabileceğini, yapmaya gücün yetebileceğini bildirir. Eylem kök veya gövdelerine **-e bilmek** eyleminin ulanmasıyla yapılır.

b. Masanın üstünü temizleyiver.

Bizim masayı da **siliver.**

Tezlik eylemi: Eyleme tezlik, çabukluk anlamı katar. Eylem kök veya gövdelerine **-i vermek** eyleminin ulanmasıyla yapılır.

c. Gidenlerin ardından bakakaldı.

Sen de **gidedur.**

Sürerlik eylemi: Eylemin sürdüğünü anlatır. Eylem tabanlarına geniş düz sesliyle (-e, -a) birlikte **durmak, kalmak, gelmek, koymak** eylemleri ulanarak yapılır.

d. Merdivenlerden düşeyazdım.

Yaşlı kadın **öleyazdı.**

Yaklaşma eylemi: Eylemlere yaklaşıldığını, eylemin gerçekleşmesine az kaldığını, neredeyse yapılacağını bildirir. Eylem tabanlarına **-e yazmak** ulanarak yapılır. Günümüzde yaklaşma eylemi çok az kullanılmaktadır. Bunun yerine “az kalsın, az kaldı, neredeyse” belirteci kullanılmaktadır” (Yıldırım, 2001c: 81).

Aşağıdaki cümlelerin yüklemelerini yapı yönünden inceleyelim:

“Düşünebilir demek daha **doğru olur.**”

“Bu davranışın beni de **mutlu etti.**”

Yukarıdaki örneklerde bir adla bir eylemin birleşerek, birleşik eylemleri oluşturduğunu görüyorsunuz. Burada olduğu gibi adların ya da eylemsilerin sonlarına **et(mek), ol(mak), kıl(mak), eyle(mek), buyur(mak)** eylemlerinin getirilmesiyle oluşturulan eylemlere **yardımcı eylemlerle yapılan birleşik eylemler** denir (Yıldırım, 2001c: 81).

“Çoğu **öfkeyle karşılar** bunu, **dudak büker.**”

Cümlede geçen **öfkeyle karşılar, dudak büker** sözcük öbekleri birer deyimdir. Genellikle gerçek anlamından ayrı, ilgi çekici bir anlam oluşturan kalıplaşmış sözlere **deyim** denildiğini biliyorsunuz. Birden fazla sözcükten oluşan bu söz öbeklerine, deyim hâlindeki birleşik eylemler diyoruz (Yıldırım, 2001c: 82).

4.2.3.11.5. Ek Eylem:

İsim ve ad soylu bütün sözcüklerin sonlarına gelerek onların yüklem olmasını sağlayan parçalara **ek eylem** diyoruz (Yıldırım, 2001c: 112).

Ekeylemlerin dört kipi vardır:

a) Görülen (bilinen) geçmiş zaman kipi: Ad ve ad soylu sözcüklere “idi” (bileşik yazıldığında -di) ek eylemi getirilerek yapılır.
“Hava çok **güneşliydi.**”

b) Öğrenilen geçmiş zaman kipi: İsim ve ad soylu sözcüklere “imiş” (bileşik yazıldığında -miş) ek eylemi getirilerek oluşturulur.
“Çocukken yaramazmışım.”

c) Geniş zaman kipi: İsim ve ad soylu sözcüklere “-im, -sin, -dir, -iz, -sınız, -dirler” ekleri getirilerek oluşturulur.
“Bütün öğrencilerim çalışkandır.”

d) Koşul (şart) kipi: İsim ve ad soylu sözcüklere “ise” (bileşik yazıldığında -se, -sa) ek eylemi getirilerek oluşturulur.
“Ben, ondan yaşça büyük isem, o, bana saygı duymalıdır.” (Yıldırım, 2001c: 112).

Ek eylemler de tıpkı eylemlerdeki gibi **mi** soru ekiyle soru biçimine girerler. Bütün eylemler **-me, -ma** takısıyla olumsuzluk anlamı kazanırken ek eylemler **değil** sözcüğüyle olumsuzluk anlamı kazanır (Yıldırım, 2001b: 133).

Ek eylemlerin birinci görevi, ad ve ad soylu sözcükleri eylemleştirmek, ikinci görevi ise basit zamanlı eylemleri birleşik zamanlı eylem hâline getirmektir (Yıldırım, 2001b: 133).

“Türkçede üç birleşik zaman vardır:

a) Öykü (Hikâye) Birleşik Zamanı: Basit zamanlı bir eylemle ek eylemin -dı, -di, -du, -dü, -tı, -ti, -tu, -tü biçiminin oluşturduğu birleşik zamana öykü bileşik zamanı denir.
“Çamaşırında bir şeyler arıyordu.”

b) Rivayet Birleşik Zamanı: Ek eylemin duyulan geçmiş zamanı (-miş, -miş, -muş, -müş) basit zamanlı eylemlere gelerek yapılır.
“Karpuz sergisi açacakmışız.”

c) Koşul (Şart) Birleşik Zamanı: Ek eylemin dilek-koşulu olan -se, -sa ekiyle yapılır.
“O çalışmaya başladıysa...” (Yıldırım, 2001c: 68-69).

4.2.3.11.6. Çatılarına Göre Fiiller (Eylemler):

Eylemlerin özne ve nesnelere göre girdiklere biçimlere **eylemde çatı** diyoruz (Yıldırım, 2001c: 93).

4.2.3.11.6.1. Özne-Yüklem İlişkisi Bakımından Fiiller (Eylemler):

“Öznesine göre eylem çatıları dörde ayrılır:

a) **Etken Çatılı Eylemler:** Öznesi yapıcı ve belli olan eylemlere **etken çatılı eylem** denir.

“Derme çatma bir çadırda **oturmuşlar.**”

b) **Edilgen Çatılı Eylemler:** Özneleri, yapıcı ve belli olmayan eylemlere **edilgen çatılı eylem** denir. Edilgen çatılı eylemler, etken çatılı eylemlerin kök ya da gövdelerine **-il, -(i)n** eklerinden biri getirilerek yapılır.

“Araba **yıkandı.**”

c) **Dönüştürücü Eylem:** Öznesinin yaptığı işten yine öznesinin etkilendiği eylemlere **dönüştürücü eylem** denir. Dönüştürücü eylemler, eylem kök ya da gövdelerine **-il, -(i)n** ekleri getirilerek oluşturulur.

“Deniz **süslendi.**”

d) **İşteş Eylem:** Eylem ve oluşun birden fazla özne tarafından karşılıklı ya da beraber yapıldığını bildiren eylemlere **işteş eylem** denir. İşteş çatılı eylemler, eylem kök ya da gövdelerine **-(i)ş** eki getirilerek yapılır.

“Askerler cephede **karşılaştı.**”

-(i)ş yapılı eylem gövdelerinde **beraberlik, karşılıklı yapış, nitelikte eşitlik** anlamı vardır.

“Kuşlar **ötüşüyor.**” cümlesinde eylemler iki ya da birçok özne tarafından birlikte yapılır.

“Dostlar **kucaklaşıyor.**” cümlesinde eylemler iki ya da ikiden çok özne tarafından karşılıklı yapılır.

“Çamaşırlar yıkanınca **beyazlaştı.**” cümlesi nitelikte eşitlik de bir tür işteşliktir” (Yıldırım, 2001c: 93-94).

4.2.3.11.6.2. Nesne-Yüklem İlişkisi Bakımından Fiiller (Eylemler):

Eylemler nesne alıp almamalarına göre ikiye ayrılır:

a) **Geçişli Eylemler:** Nesne alan eylemlere geçişli eylemler denir.

“Ankara’ya geleceğini duyudum.

Belirtili nesne Neyi duyudum?

b) **Geçişsiz Eylemler:** Nesne almayan eylemlere geçişsiz eylemler denir.

“Çoşku ile hazırlanıp aşağı holde oturduk.”
Neyi oturduk?

Geçişsiz eylemlerin **-dır, -(i)r, -(i)t** eklerinden biriyle geçişli hâle getirilmesine **oldurgan eylemler** denir.

“Arkadaşımı hediye olarak **sevindirdim**.”

Geçişli eylemlere **-ir, -t, -dir** çatı ekleri getirilerek geçişlilik derecesi artırılan eylemlere **ettirgen eylem** denir.

“Eğlenceyi **başlattılar**” (Yıldırım, 2001c: 98).

1990-2004 yılları arasında “fiiller” konusunda 17 soru sorulmuştur. Sorular incelendiğinde “fiillerde anlam kayması” konusundan 2 soru sorulmuştur. İncelenen Türkçe ders kitaplarında bu konuya yer verilmediği görülmektedir. Kitaplarda yer almayan bir konunun sınavlarda sorulması büyük bir eksikliklerdir.

Fiil konusuyla ilgili en çok sorunun sorulduğu konu 6 soru ile “öznesine göre fiil çatıları”dır. Sorular incelendiğinde, 4 soru “işteş çatılı fiiller” ile ilgilidir. Diğer sorular “etken ve edilgen çatılı fiiller” ile ilgilidir. İncelenen ders kitaplarında sınavdaki konular ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır. Sınav soruları ile kitaplar tam bir uyumluluk göstermektedir.

2 soru “fiil çekimi” ile ilgilidir. Bu konuların da kitaplarda detaylı olarak ele alındığı görülmektedir.

2 soru “birleşik zamanlı fiiller” ile ilgilidir. İncelenen kitaplarda bu konunun ek fiil başlığı altında yer aldığı görülmektedir.

Sınavlarda “yapılarına göre fiiller” konusundan 5 soru sorulmuştur. Tüm sorular birleşik fiilin yapısı ile ilgilidir. İncelenen Türkçe ders kitaplarında birleşik fiil konusu detaylı şekilde işlenmiştir. Sınav soruları ile kitaplar uyumludur.

Soru:

1. FL-1991

Aşağıdaki kelimelerden hangisi, düz-geniş seslilerden meydana gelmiştir?

- A) Kalender
B) Azimli
C) Korkusuz
D) Duygusal

Çözüm:

Tablo 4.9. Seslilerin Sınıflandırılması

Sesli Harfler	Geniş		Dar	
	Kalın	İnce	Kalın	İnce
Düz	a	e	ı	i
Yuvarlak	o	ö	u	ü

Hem düz hem de geniş sesli harfler "a, e" dir. Bu sesli harfler de kalender sözcüğünde verilmiştir. Doğru seçenek A'dır.

Soru:

2. FL-1993

"Ben yurdumu çok seviyorum." cümlesinde, aşağıdakilerden hangisi vardır?

- A) Hece düşmesi
B) Sessizlerin benzeşmesi
C) Sert sessizin yumuşaması
D) Ulama

Çözüm:

Cümleyi incelediğimizde "yurdumu" sözcüğünde "yurt-u → yurdu şeklinde sessiz yumuşaması olduğu görülür. "Sonunda p, ç, t, k süresiz sert ünsüzleri bulunan çok heceli kelimelere ünlü seslerle başlayan ekler getirilince p, ç, t, k ünsüzleri iki ünlü arasında kalıyorsa, yumuşayarak b, c, d, ğ biçimlerinde söylenir" (Kahraman, 2009: 34). Ancak, Türkçede bazı kural dışı durumlar vardır. Bu örnekte

hem yurt sözcüğü çok heceli değil hem de “-t” iki ünlü arasında kalmıyor. Kural dışı bir durum olmasına rağmen yurt sözcüğüne ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde süreksiz sert ünsüz "t", "d"ye dönüşerek yumuşamıştır. Bu nedenle Doğru seçenek C'dir.

Soru:

3. FL/AÖL-1995

Türkçe kelimelerin özellikleriyle ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Kalınlık – incelik uyumu vardır.
- B) Düzlük – yuvarlaklık uyumu vardır.
- C) Kelime başında iki ünsüz bulunmaz.
- D) Kelimenin her hecesi vurguludur.

Çözüm:

Türkçede kalınlık-incelik yani büyük ünlü uyumu vardır. Aynı zamanda küçük ünlü uyumu da vardır. Ayrıca Türkçe kelimelerin başında iki ünsüz bulunmaz. "Spor, plân" gibi. Başında iki ünsüz bulunan sözcükler dilimize yabancı dillerden geçmiştir. Fakat D seçeneğindeki ifade yanlıştır. Çünkü Türkçe kelimelerin her hecesi vurgulu değildir. Türkçede bazı kelimelerin ilk hecesi (**B**ursa), bazı kelimelerin orta hecesi (**Malat**ya), çoğu kelimenin de son hecesi (**çiçek**ler) vurgulu olabilir. Doğru seçenek D'dir.

Soru:

4. FL/AÖL-1997

Aşağıdaki birleşik kelimelerin hangisinde hece düşmesi olmuştur?

- A) Basımevi
- B) Hanımeli
- C) Pazartesi
- D) Aşçıbaşı

Çözüm:

"Türkçe kelimelerdeki kimi seslerin, birleşme sırasında, kullanımdan çıkarak söylenmemesi olgusuna ses düşmesi denir." (Kahraman, 2009: 39) Sorunun C

seçeneğindeki "pazartesi" sözcüğünde hece düşmesi olmuştur. Çünkü bu birleşik sözcük "pazar ve ertesi" sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Doğru seçenek C'dir.

4.4. 1990-2004 Yılları Arası Biçim Bilgisi Soruları

4.4.1. Kök Çeşitleri

Tablo 4.10. "1990-2004 Yılları Arası Kök Çeşitleri" ile İlgili Sorular

Yıl	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1

Soru:

1. FL/AÖL-1996

Aşağıdaki kelimelerden hangisinin kökü fiildir?

A) Kumlu

B) Kenarına

C) İşten

D) Korkulu

Çözüm:

"Kök, bir kelimenin yapısında yer alan anlamlı en küçük dil birimi olarak tanımlanabilir" (Korkmaz, 2007: 9). İsim ile fiili ayırmanın en iyi yolu da kök halindeki sözcüğe "-mak, -mek" mastar eklerini getirmektir. D seçeneğindeki "korkulu" sözcüğünün kökü "kork" olduğundan ve mastar eki getirildiği zaman "korkmak" biçiminde anlamlı bir sözcük oluştuğu için bu sözcük fiildir. Doğru seçenek D'dir.

4.4.2. Çekim Ekleri

Tablo 4.11. “1990-2004 Yılları Arası Çekim Ekleri” ile İlgili Sorular

Yıl	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	Toplam
Soru Sayısı	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	1	5

Soru:

1. FL-1990

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerden hangisi hâl eki almıştır?

- A) Evleri ana caddenin üzerindedir.
- B) Topu kaybolunca çok üzüldü.
- C) Annelerin yüreği sevgiyle doludur.
- D) Ahmet, kuşu kafesten salıverdi.

Çözüm:

A'daki “ev” sözcüğüne getirilen “+lErI” eki iyelik ekidir. Çünkü evin onlar şahsına ait olduğunu belirtiyor. B ve C seçeneklerindeki “top, yürek” sözcüklerine getirilen “+U, +I” ekleri de iyelik ekidir. D'deki “kuş” sözcüğüne getirilen “+U” hal ekidir. Çünkü bu sözcük cümlede nesne göreviyle kullanılmıştır. Doğru seçenek D'dir.

Soru:

2. LGS-1999

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde, “-dan” eki eklendiği sözcüğe ayrılma anlamı katar?

- A) Sudan nedenlerle birbirimize düştük.
- B) Orhan benim candan dostumdur.
- C) Olgunlaşan meyveler daldan düşüyor.
- D) Çocuklar sazdan samandan bir ev yaptılar.

Çözüm:

Sorunun A, B ve D seçeneğindeki “+DEn” ekleri yapım eki olarak kullanılmış ve eklendikleri kelimeyi sıfat yapmışlardır. Oysa C seçeneğinde bu ek isme gelerek “ayrılma” anlamı katmıştır. Doğru seçenek C’dir.

Soru:

3. LGS-2003

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde -dan (-den,-tan,-ten) ekinin işlevi diğerlerinden farklıdır?

- A) Konuşmaktan yorgun düşmüştü.
- B) Gözleri rüzgârdan sulanmıştı.
- C) Evleri sınıftan görünüyordu.
- D) Tozdan hiçbir şey görememiştik.

Çözüm:

“+DEn” hâl eki, ayrılma anlamından başka, cümleye “zaman, neden” gibi anlamlar da katmaktadır. “+DEn” hâl eki A, B ve D seçeneklerinde cümleye “neden” anlamı katmıştır. Yorgun düşmenin nedeni “konuşmak”, gözlerin sulanmasının nedeni “rüzgâr”, bir şey görememenin nedeni ise “toz”dur. “Evleri sınıftan görünüyordu.” cümlesinde “sınıftan” sözcüğü “nereden” sorusuna cevap vermekte olup “yer” bildirmektedir. Doğru seçenek C’dir.

Soru:

4. LGS-2003

- 1- Kitaplarını masanın üstüne koymuştu.
- 2- Amcaları gelmekten vazgeçmişler.
- 3- Eşyaları hafta sonunda gelecekmış.
- 4- Çiçeklerine su vermeyi unutma.

Yukarıdaki cümlelerin hangilerinde, altı çizili sözcüklerin aldığı ekler, sözcüklere hem ikinci hem de üçüncü tekil kişiye ait olma anlamı katmıştır?

- A) 1 – 2
C) 2 – 3

- B) 1 – 4
D) 3 – 4

Çözüm:

Bir sözcüğün iyelik ekini alıp almadığını öğrenmek için, o sözcüğün başına “benim, senin, onun, bizim, sizin, onların” zamirlerini getiririz. Soruda ikinci ve üçüncü tekil kişiye ait olma sorulmuştur. “Kitaplarını” ve “çiçeklerine” sözcükleri “senin” ve “onun” zamirlerini alabilmektedir. Her iki şahsa da ait olma anlamı vardır. Doğru seçenek B’dir.

Soru:

5. LGS-2004

Aşağıdaki cümlelerin hangisindeki altı çizili sözcük belirtme durum eki almıştır?

- A) İçindeki sızı bir türlü dinmiyordu.
B) Bugünlerde gözü bir şey görmüyordu.
C) Anzer balı hem pahalı, hem bulunmuyor.
D) Tek isteğimiz, onu mutlu görmektir.

Çözüm:

A seçeneğinde “sızı”, B seçeneğinde “gözü”, C seçeneğinde “balı” sözcükleri iyelik (sahiplik) eki almıştır. İyelik ekini alan bu sözcükler, cümlede özne görevinde kullanılmıştır. D seçeneğinde “onu” sözcüğü belirtme durum ekini alarak belirtili nesne görevinde kullanılmıştır. Doğru seçenek D’dir.

4.4.3. Yapım Ekleri

Tablo 4.12. “1990-2004 Yılları Arası Yapım Ekleri” ile İlgili Sorular

Yıl	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	Toplam
Soru Sayısı	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	1	1	1	-	-	6

Soru:

1. FL-1991

"-ce" (-ca) eki hangi seçenekteki altı çizili kelimeye, "görelilik" anlamı katmıştır?

- A) İnsanlara dostça yaklaşmak, iyi sonuçlar verir.
- B) Sorumsuzca davranışlarla bir yere varılamaz.
- C) Eğitime küçük yaştan itibaren yeterince önem verilmelidir.
- D) Eğitim, bence insan yetiştirmekte en etkili faktördür.

Çözüm:

"Görelilik" kişinin olaylara kendi bakışını ifade eder. Bu, benim açımdan, benim tarafımdan değerlendirmedir. Bu da "bence" ile anlatılmıştır. "Eğitim, bana göre insan yetiştirmekte en etkili faktördür. Doğru seçenek D'dir.

Soru:

2. FL-1993

"-ce" eki, aşağıdakilerin hangisine, "Parasını gönlünce harcadı." cümlesine benzer bir anlam kazandırmıştır?

- A) Haftalarca kiralık ev aradı.
- B) Nihayet güzelce bir ev buldu.
- C) Bence bu ev daha güzel.
- D) Bütün gün delice çalıştı.

Çözüm:

Sorudaki "Parasını gönlünce harcadı." cümlesinde "+CE" eki "göre" anlamıyla kullanılmıştır. (Parasını gönlüne göre harcadı.) Seçenekleri incelediğimiz zaman:

A seçeneğinde "hafta" sözcüğüne eklenerek "çokluk" anlamını, B seçeneğinde "güzel" sözcüğüne eklenerek "küçültme" anlamını, D seçeneğinde "deli" sözcüğüne eklenerek "benzerlik" anlamını kazandırmıştır. C seçeneğinde ise "ben" sözcüğüne eklenerek "görelilik" anlamını kazandırmıştır. Doğru seçenek C'dir.

Soru:

3. FL/AÖL-1997

Aşağıdaki kelimelerden hangisi, birden çok yapım eki almıştır?

- A) Yurttaşlar
B) Gençlikten
C) Susuzluğa
D) Korkunun

Çözüm:

Seçeneklerdeki sözcüklere baktığımızda;

yurt+ tas+ lar, genc+ lik+ ten, kork- u+ n+ un sözcükleri birer yapım eki almıştır.

i.k. y.e. ç.e. i.k. y.e. ç.e. f.k. y.e. ç.e. ç.e.

Su- suz- luğ- a sözcüğü ise birden fazla yapım eki almıştır. Doğru seçenek C'dir.

i.k. y.e. y.e. ç.e.

Soru:

4. LGS-2000

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili verilen sözcüklerden hangisinin aldığı ek diğerlerinden farklıdır?

- A) Kıs günlerinde kalınca giyinmeliyiz.
B) Tepeye çıkınca dinleniriz.
C) Hasta ilacını alınca rahatladı.
D) Kalemimi kırınca ağlamaya başladı.

Çözüm:

Altı çizili sözcükleri incelersek;

A'da kalın + ca, B'de çık - ınca, C'de al - ınca, D'de kır - ınca olmuştur. B, C ve D seçeneklerinde fiillere gelen "-IncE" ekleri zarf -fiil ekidir ve yapım eki işlevindedir. Bu ek, bu sözcüklere "zaman" anlamı katmıştır. A'da ise isim soylu sözcük "-ca" ekini almıştır. Doğru seçenek A'dır.

Soru:

5. LGS-2001

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili ek ulandığı sözcüğe “bir şeye benzeme” anlamı katmıştır?

- A) Bence bütün insanlar saygıdeğerdir.
- B) Yeni elbisesi ipeksi bir kumaşandı.
- C) Annesinden ayrılan kuzuçuk meliyordu.
- D) Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.

Çözüm:

A’da “+ce” eki, “göre” anlamında, C’de “+cuk” eki “küçültme” anlamında, D’de “+lı” eki “olan, bulunan” anlamında kullanırken, B’de “+si” eki “bir şeye benzeme” anlamında kullanılmıştır. İpeksi, ipeğe benzer anlamındadır. Doğru seçenek B’dir.

Soru:

6. LGS-2002

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcüğün aldığı ekin işlevi farklıdır?

- A) Çocuklar parktan geliyorlar.
- B) Senin geldiğini sonradan öğrendim.
- C) Topluluk, genç insanlardan oluşmuştu.
- D) O da sıradan bir kişidir.

Çözüm:

“+DEn” hâl eki genellikle çekim eki olarak kullanılır. Ancak bazen de eklendiği sözcüğün anlamını değiştirerek yapım eki olarak kullanılır. Seçeneklere baktığımızda A, B ve C seçeneklerinde “+DEn” eki çekim eki olarak kullanılmıştır. “O sıradan bir kişidir.” cümlesinde ise “+DEn” eki sıra sözcüğünün anlamını ve türünü değiştirerek yapım eki işlevinde kullanılmıştır. Sıra sözcüğü isimken “+DEn” eki, bu sözcüğü “sıfat” yapmıştır. Doğru seçenek D’dir.

4.4.4. Yapı Bakımından Sözcükler

Tablo 4.13. “1990-2004 Yılları Arası Yapı Bakımından Sözcükler” ile İlgili Sorular

Yıl	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	2

Soru:

1. FL/AÖL-1997

Aşağıdaki birleşik isimlerden hangisi yapılışı yönünden diğerlerinden farklıdır?

- A) Keçiboynuzu
B) Danaburnu
C) Katırkuyruğu
D) Karakeçili

Çözüm:

A seçeneğinde “Keçiboynuzu” B’de “Danaburnu” C’de “Katırkuyruğu” birleşik adları “belirtisiz ad takımı” yapısındadır. “Karakeçili” birleşik adı ise sıfat takımı yapısındadır. (Kara: sıfat, keçili: ad). Doğru seçenek D’dir.

Soru:

2. LGS-2000

Aşağıdaki birleşik sözcüklerden hangisinin yapılışı diğerlerinden farklıdır?

- A) İmambayıldı
B) Külbastı
C) Gecekondu
D) Kaptıkaçtı

Çözüm:

Sözcükleri yapılışı yönünden incelersek;

A'da imam + bayıldı, B'de Kül + bastı, C'de Gece+kondu şeklinde

a. f. a. f. a. f.

oluşmuş isimlerdir.

D' de Kaptı + kaçtı iki fiilin birleşmesinden oluşmuştur. Doğru seçenek D'dir. f. f.

4.4.5. Sözcük Türleri

4.4.5.1. İsimler (Adlar)

Tablo 4.14. “1990-2004 Yılları Arası İsimler (Adlar)” ile İlgili Sorular

Yıl	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	2

Soru:

1. LGS-2000

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “+lEr” eki sözcüğe “aşağı yukarı” anlamı vermiştir?

- A) Annemi görünce dünyalar benim oldu.
- B) Beyefendi evdeler mi acaba?
- C) Çıracak, yedi sekiz yaşlarında bir çocuktuk.
- D) Teyzem bize geleceklerini mi söyledi?

Çözüm:

Soruda +lEr çoğul eki, A'da “abartma”, B'de “saygı”, D'de ise “aile” anlamı katmıştır. “Çıracak, yedi sekiz yaşlarında bir çocuktuk.”, cümlesinde ise “aşağı yukarı, civarında, yaklaşık olarak” gibi anlamlar vermektedir. Doğru seçenek C'dir.

Soru:

2. LGS-2004

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük zaman bildirmez?

- A) Konuşmaya başladığında ışıklar söndü.
- B) O, artık benimle görüşmeyecekmiş.
- C) İleride ne olacağı bilinmez.
- D) Günümüzün büyük bir kısmını işte geçiririz.

Çözüm:

Yükleme sorulan “ne zaman” sorusu zaman zarfını buldurur. A’da “başladığında” , B’de “artık” , C’de “ileride” sözcükleri “zaman” bildirmekte olup “zaman zarfı” olarak kullanılmışlardır. D seçeneğinde “işte” sözcüğü “ad” görevinde kullanılmıştır. Yükleme sorulan “nerede” sorusuna cevap vermektedir. Doğru seçenek D’dir.

4.4.5.2. Sıfatlar (Ön Adlar)

Tablo 4.15. “1990-2004 Yılları Arası Sıfatlar (Ön Adlar)” ile İlgili Sorular

Yıl	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	2

Soru:

1. FL/AÖL-1996

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ikileme sıfat olarak kullanılmıştır?

- A) Okuma, tatlı tatlı kendinden geçmedir.
- B) Çocuklar, okulun önünde boy boy sıralanmışlar.
- C) Üzüm üzüme baka baka kararır.
- D) Saksılardan renk renk çiçekler sarkıyor.

Çözüm:

"Adlardan önce kullanılarak onları niteleyen ya da belirten sözcüklere ve sözcük öbeklerine sıfat denir" (Kahraman, 2009: 80). A'da "tatlı tatlı" , B'de "boy boy" , C'de "baka baka" ikilemesi fiil ve fiilimsiden önce geldikleri için zarf görevinde kullanılmışlardır. D seçeneğinde "renk renk" ikilemesi çiçekler adından önce gelmiş ve niteleme sıfatı olarak kullanılmıştır. Doğru seçenek D seçeneğidir.

Soru:

2. LGS-1999

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "renkli" sözcüğü somut bir kavramı nitelemektedir?

- A) Renkli kişiliğe sahip insanlarla karşılaştık.
- B) Kardeşim çok renkli düşüncelere sahiptir.
- C) Bahçe renkli ampullerle aydınlatılmıştı.
- D) Bu insanların hepsinin yaşantıları çok renkli.

Çözüm:

"Renkli" sözcüğü A'da sıfat görevinde ancak soyut olarak kullanılmıştır. B'de de aynı durum söz konusudur. Bu sözcük D seçeneğinde isim olarak kullanılmıştır. C seçeneğinde ise "renkli ampuller" takımında "ampul" sözcüğü somut bir addır. "Renkli" sözcüğü, sıfat olarak somut bir ad olan "ampul" sözcüğünü niteleyerek bir takım oluşturmuştur. Doğru seçenek C'dir.

4.4.5.3. Zamirler (Adıllar)

Tablo 4.16. "1990-2004 Yılları Arası Zamirler (Adıllar)" ile İlgili Sorular

Yıl	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	1	-	1	1	5

Soru:

1. FL/AÖL-1996

Leylek nasıl için bunu, gagası upuzun?

Ne varsa hepsi, tilkinin midesine gider.

Acısını çıkarmak için bunun

Leylek de başka bir gün onu davet eder.

Dörtlükte geçen aşağıdaki kelimelerden hangisi zamir değildir?

- A) Bunu B) Hepsi C) İçin D) Onu

Çözüm:

"Adların yerlerini tutan ya da kişi kavramı anlatan sözcüklere ve sözcük öbeklerine adıl denir" (Kahraman, 2009: 93). A seçeneğindeki "bunu" zamiri "içilen bir şeyin" yerini, B seçeneğindeki "hepsi" zamiri "içilen şeylerin" yerini, D seçeneğindeki "onu" zamiri "'tilkinin" yerini tutan zamirdir. C'deki için sözcüğü ise herhangi bir ismin yerini tutmamıştır. "İçin" sözcüğü bu cümlede edattır.

Soru:

2. FL/AÖL-1996

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde, "ne" kelimesinin çeşidi farklıdır?

- A) Buradan ne gün ayrılıyorsunuz?
 B) Baban ne iş yapıyor?
 C) Bu, ne kıyafet böyle?
 D) Bugün pazardan ne aldın?

Çözüm:

"Ne" kelimesi cümledeki kullanımına göre sıfat, zamir, zarf olabilir. "Ne" sözcüğü bir ismi etkiliyorsa sıfat (ön ad) olur. Örneğin, "Ne iş yapıyor babanız?" cümlesinde "ne" sözcüğü bir isimden önce gelerek (iş) o ismi belirttiğinden sıfat olmuştur. "Ne" sözcüğü bir ismin yerine kullanılıyorsa zamir (adıl) olur. Örneğin, "Arkadaşına ne anlatacaksın?" cümlesinde "ne" sözcüğü anlatılan şeylerin yerini tuttuğundan zamirdir. "Ne" sözcüğü bir fiili etkiliyorsa zarf (belirteç) olur. Örneğin,

"Sessiz sessiz ne ağlıyor bu çocuk?" cümlesinde "ne" sözcüğü ağlama eyleminin nedenini sorduğundan zarftır. Soruda, A, B ve C seçeneklerinde "ne" sözcüğü bir isimden önce gelerek o ismi etkilediğinden sıfat olarak kullanılmıştır. D seçeneğinde ise bir ismin yerine kullanılarak zamir görevinde kullanılmıştır. Doğru seçenek D'dir.

Soru:

3. LGS-2001

“Kendi” sözcüğü aşağıdaki dizelerin hangisinde, iyelik anlamını pekiştirmiştir?

- A) Kendi minare boylu
Benden gölgelik ister.
- B) Kendim gurbet elde gönlüm sılada.
Ötme garip bülbül gönül şen değil
- C) Kendi köyün dururken,
El köyü vatan m’olur?
- D) İstedim kendimi bu göle atam,
Elimi uzatıp yavruyu tutam.

Çözüm:

İyelik eki almış sözcüklerde şahıs anlamı vardır. “Kendi” sözcüğü de tüm şahıs zamirlerinin yerine kullanılabilir. Kendi sözcüğü, iyelik eki almış sözcükten önce gelerek anlamı pekiştirir. Bu özellik C seçeneğinde var. “Kendi köyün” söz öbeğinde, “kendi” sözcüğü kullanılmadığında da şahıs anlamı vardır. Doğru seçenek C'dir.

Soru:

4. LGS-2003

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde, “kendi” sözcüğü, kişi adlı (şahıs zamiri) ile birlikte kullanılarak özneyi pekiştirme görevi üstlenmiştir?

- A) Beni kendisi ona tavsiye etmiş.
- B) Bu konuyu siz kendisiyle görüşmelisiniz.
- C) Bunu, siz kendiniz böyle istediniz.
- D) Söylediklerimi, sen kendilerine iletmedin mi?

Çözüm:

“Kendi” sözcüğü, şahıs zamiri olarak tüm şahısların yerine kullanılabilir. Bu sözcük, şahıs zamirleriyle birlikte ‘özne’ görevinde kullanılırsa cümleye pekiştirme anlamı katar. A, B, ve D seçeneklerinde farklı öğeleri oluşturduğu için pekiştirme görevinde kullanılmamıştır. C seçeneğinde “siz kendiniz” ifadesi özne görevinde kullanılmıştır. “Kendi” sözcüğü cümleye pekiştirme anlamı katmıştır. Doğru seçenek C’dir.

Soru:

5. LGS-2004

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “ne” sözcüğünün türü diğerlerinden farklıdır?

- A) Ona, ne yaptınız da bu hâle geldi?
- B) Bu ne kıyafet böyle, anlayamadım.
- C) Eğitim konusunda ne öneri getirdiniz?
- D) Ne gün geleceklerini henüz söylemediler.

Çözüm:

“Ne” sözcüğü B, C ve D seçeneklerinde addan önce gelerek sıfat görevinde kullanılmıştır. A seçeneğinde ise bir adın yerini tutacak şekilde, yani zamir olarak kullanılmıştır. Doğru seçenek A’dır.

4.4.5.4. Zarflar (Belirteçler)

Tablo 4.17. “1990-2004 Yılları Arası Zarflar (Belirteçler)” ile İlgili Sorular

Yıl	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2

Soru:

1. FL-1994

Acele acele bir çorba yaptı.

Tabakları masaya sıra sıra dizdi.

Ekmekleri ince ince kesti.

Çocukları birkaç kez çağırdı.

Cümlelerdeki altı çizili kelime gruplarının ortak yönü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Zarf olmaları

B) İkileme olmaları

C) İsim olmaları

D) Sıfat olmaları

Çözüm:

İsterseniz altı çizili kelime gruplarını inceleyelim: Birinci cümledeki "acele acele" söz öbeği bir isimden önce gelmiş; ama cümlenin anlamına dikkat ettiğimizde, bu söz öbeği, "çorba" ismini değil "yaptı" fiilini etkiliyor. "Nasıl yaptı?" sorusunu sorduğumuzda "acele acele" cevabını alabiliyoruz, o hâlde bu söz öbeği bir zarftır. İkinci ve üçüncü cümlelerdeki "sıra sıra" ve "ince ince" söz öbekleri "dizdi" ve "kesti" fiillerini etkilediğinden yine zarftır. Dördüncü cümlede "birkaç kez" söz öbeği de "çağırdı" fiilini miktar bakımından etkilediğinden zarftır. Demek ki altı çizili sözcüklerin ortak özelliği zarf olmalarıdır. Doğru seçenek A'dır.

Soru:

2. LGS-2002

Bir olayı belirtirken eyleme zaman sınırlayıcı sözcükler katabiliriz.

Aşağıdaki cümlelerin hangisi bu duruma uymaktadır?

- A) Zamansız çıkışlarıyla bizi şaşırttı.
- B) Yanaklarından süzülen yaslar, sessizce değmiş toprağa.
- C) Benzer kuraklık on yıl önce de yaşanmıştı.
- D) Duygu yüklü anlatımıyla büyülemişti dinleyenleri.

Çözüm:

Eylemi, zaman bakımından sınırlayan sözcükler zaman zarflarıdır. Zaman zarfları, fiile (yükleme) sorulan “ne zaman” sorusuna cevap verirler. A, B ve D seçeneklerinde eylem zaman bakımından sınırlandırılmamıştır. “Benzer kuraklık on yıl önce de yaşanmıştı.” cümlesinde yükleme sorulan “Ne zaman yaşanmıştı?” sorusunun cevabı “on yıl önce” olur. Bu söz öbeği, zaman zarfıdır ve eylemi zaman bakımından sınırlandırmıştır. Doğru seçenek C'dir.

4.4.5.5. Edatlar (İlgeçler)

Tablo 4.18. “1990-2004 Yılları Arası Edatlar (İlgeçler)” ile İlgili Sorular

Yıl	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	3

Soru:

1. FL/AÖL-1996

Leylek nasıl için bunu, gagası upuzun?

Ne varsa hepsi, tilkinin midesine gider.

Acısını çıkarmak için bunun

Leylek de başka bir gün onu davet eder.

Dörtlükte geçen aşağıdaki kelimelerden hangisi zamir değildir?

- A) Bunu
- B) Hepsi
- C) İçin
- D) Onu

Çözüm:

Zamirler, ismin yerini tutan sözcüklerdir. A'da "bunu" işaret zamiri, B'de "Hepsi" belgisiz zamir olarak kullanılmıştır. "Onu" sözcüğü de yine zamirdir. "İçin" sözcüğü ise cümleye "amaç" anlamı katmıştır. Bir adın yerini tutmamıştır. Cümlede edat görevinde kullanılarak, sözcükler arasında anlam ilgisi kurmuştur. Doğru seçenek C'dir.

Soru:

2. LGS-1998

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "mi" soru eki cümleye rica anlamı vermiştir?

- A) Bu akşam bize gelecek misiniz?
- B) Mavi gömleğimi lütfen ütüler misin?
- C) Ondan böyle bir davranış bekler miydin?
- D) Haberleri her zaman dinler misin?

Çözüm:

"mi" edatı, cümleye "pekiştirme, soru, şaşma, şart, rica" gibi anlamlar katar. A, C ve D seçeneklerinde cümleye soru anlamı katmıştır. B seçeneğinde "Mavi gömleğimi lütfen ütüler misin?" cümlesinde ise bir kişiden, bir işi yapmasını isteme, yani "rica" anlamı katmıştır. Doğru seçenek B'dir.

Soru:

3. LGS-1998

"Kadar" sözcüğü hangi cümlede benzetme görevi yapmaktadır?

- A) Arkadaşım gelinceye kadar bekleyelim.
- B) Anlattıklarınızdan orayı görmüş kadar oldum.
- C) İki saate kadar işimizi bitiririz.
- D) Ne kadar çok konuşuyorsun.

Çözüm:

“Kadar” edatı cümleye “ölçü, karşılaştırma, benzerlik” gibi anlamlar katar. Benzetme genellikle “gibi” edatıyla yapılır. Seçeneklerde “kadar” sözcüğünün yerine “gibi” edatını getirerek cevabı buluruz. Bu özelliğe uygun cümle B seçeneğinde vardır. “Anlattıklarınızdan orayı görmüş kadar (gibi) oldum.” cümlesinde benzetme anlamı açıkça görülmektedir. Doğru seçenek B’dir.

4.4.5.6. Bağlaçlar

Tablo 4.19. “1990-2004 Yılları Arası Bağlaçlar” ile İlgili Sorular

Yıl	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	2	-	-	-	-	5

Soru:

1. FL-1994

“Kendisiyle konuyu uzun uzun konuştuk, hatta anlaşma metninin taslağını da hazırladık” cümlesinde geçen “hatta” kelimesi yerine, aşağıdakilerden hangisi getirilebilir?

- A) çünkü
B) ya da
C) üstelik
D) oysaki

Çözüm:

Bu tür sorularda, seçeneklerde verilenleri, o sözcüğün yerine koyarak cevabı bulabiliriz. "Çünkü" bağlacı “açıklama”, “ya da” bağlacı “seçme”, “oysaki” bağlacı ise “karşıtlık” gibi anlamlar verir. “Hatta” bağlacı “üstelik” anlamında olan bir bağlaçtır. Cümlede “hatta” bağlacının yerine “üstelik” bağlacını getirdiğimizde aynı anlam bulunmaktadır. Dolayısı ile doğru seçenek C’dir.

Soru:

2. FL/AÖL-1995

Hangi cümlede bağlaç yoktur?

- A) Kendisi ne uğradı ne de haber verdi.
- B) Yaz geldi ama havalar ısınmadı.
- C) Tatile yeni arabaları ile çıktılar.
- D) Bu evi beğenmedik ki kiralayalım.

Çözüm:

Bağlaçlar, tek başına anlamları olmayan sözcüklerdir. Cümleden atıldığında cümlenin anlamı değişir; ancak cümle bozulmaz. A'da “ne...ne de”, B'de “ama” bağlacı, D'de ise “ki” bağlacı cümleleri birbirine bağlamıştır. “ile” sözcüğü ise edat ve bağlaç görevinde kullanılır. “ile”nin yerine “ve” getirilebilirse bağlaç görevindedir. Burada “ve” getirilemez; çünkü edat olarak kullanılmıştır. Vasıta bildirilmektedir. Doğru seçenek C'dir.

Soru:

3. FL/AÖL-1996

Hangi cümlede bağlaç yoktur?

- A) O hem yürüyor, hem de anlatıyordu.
- B) Şimdi gidiyorum fakat yine gelirim.
- C) Evdeki hesap çarşıya uymadı.
- D) Çok çalışmalı ki sınıfını geçsin.

Çözüm:

A'da “hem...hem de”, B'de “fakat”, D'de “ki” bağlaç olarak kullanılmıştır. Bağlaçlar, üçünde de cümleleri bağlama görevinde kullanılmışlardır. “Ki” bağlacı cümleye “şart” anlamı katarken, “fakat” bağlacı “açıklama” bildirmiştir. “Evdeki hesap çarşıya uymadı.” cümlesinde ise “evdeki” sözcüğü sıfat, “hesap” ve “çarşı” sözcükleri ad, “uymadı” sözcüğü ise fiil olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla bu cümlede bağlaç yoktur. Doğru seçenek C'dir.

Soru:

4. LGS-2000

Aşağıdaki cümlelerin hangilerinde da/de bağlacı “şaşma” anlamında kullanılmıştır?

- I. Size de gidebiliriz bize de.
- II. Çalıştı da çalıştı.
- III. Senin gibisini de görmedim.
- IV. Nasıl oldu da anımsamadın?

- A) I.ve II.
- B) I.ve III.
- C) III. ve IV.
- D) II. ve IV.

Çözüm:

“de, da” bağlacı, I.cümleye “ihtimal”, II. cümleye “aşırılık, abartma” gibi anlamlar katmıştır. III. ve IV. cümleye ise “şaşma” anlamı katmıştır. Doğru seçenek C’ dir.

Soru:

5. LGS-2000

“Ama” sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde pekiştirme amacıyla kullanılmıştır?

- A) Beni hiç ama hiç dinlemiyor.
- B) Çok uğraştım ama problem çözülmüyor.
- C) Sesimi duydu ama anlamazlıktan geliyor.
- D) Araba oldukça eski ama çalışıyor.

Çözüm:

“Ama” bağlacı B, C ve D seçeneklerinde cümlelere “aykırılık, karşıtlık, uyumsuzluk, birleştirilmezlik” gibi anlamlar katmıştır. “Beni hiç ama hiç dinlemiyor” cümlesinde “ama” bağlacı, dinlememek eylemini anlamca pekiştirmiştir. Doğru seçenek A’dır.

4.4.5.7. Ünlemler

Tablo 4.20. “1990-2004 Yılları Arası Ünlemler” ile İlgili Sorular

Yıl	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

1990-2004 yılları arasında yapılan liselere giriş sınavlarında “Ünlemler” konusundan hiç soru sorulmamıştır.

4.4.5.8. Fiiller (Eylemler)

4.4.5.8.1. Fiil (Eylem) Çekimi

Tablo 4.21. “1990-2004 Yılları Arası Fiil Çekimi” ile İlgili Sorular

Yıl	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	1	-	-	1	5

Soru:

1. FL/AÖL-1995

Aşağıdaki cümlelerden hangisinin fiil kipinde anlam kayması vardır?

- A) Yurdumuzda her mevsim denize girilir.
- B) Bizim takım çalışmaya yarın başlıyor.
- C) Göreceksiniz, yarın daha iyi koşacağım.
- D) Okulda öğrendiklerinizi hayatta uygulayacaksınız.

Çözüm:

Anlam kayması, bir kipin başka bir kipin yerine kullanılmasıdır. Seçeneklere baktığımızda A, C ve D seçeneklerinde anlam kaymasının olmadığını görmekteyiz. Bu kipler kendi anlamlarına uygun olarak kullanılmıştır. B seçeneğinde ise anlam

kayması vardır. Çünkü fiilde, şimdiki zaman değil, gelecek zaman anlamı vardır. Ayrıca çalışmaya başlanmamıştır, yarın başlanacaktır. Doğru seçenek B'dir.

Soru:

2. FL/AÖL- 1997

Aşağıdaki fiillerden hangisi birleşik zamanlıdır?

A) Göremezsin	B) Görmediler
C) Oturuyorsunuz	D) Başlayacakmış

Çözüm:

Birleşik zamanlı fiiller, iki kip eki taşıyan fiillerdir. A, B ve C seçeneklerindeki fiiller tek kip eki taşıyan basit zamanlı fiillerdir. Başlayacakmış fiili ise rivayet birleşik zamanlı bir fiildir. Gelecek zamanın rivayetini oluşturan bu fiil, iki kip eki taşıdığı için birleşik zamanlıdır. Doğru seçenek D'dir.

Soru:

3. LGS-1999

Hangi cümlenin yüklemine şimdiki zaman, gelecek zaman yerine kullanılmıştır?

- A) Her gün giyinmeden önce temizlik yapıyorum.
- B) Dedem sabahları erken kalkıyor.
- C) Şiir okuma yarışması törenden sonra başlıyor.
- D) Çiçekler ne güzel kokuyor.

Çözüm:

Soruda, anlam (kip) kayması sorulmuştur. A ve B seçeneklerinde şimdiki zaman, geniş zamanın yerine kullanılmıştır. D seçeneğinde ise kip, kendi anlamında kullanılmıştır. "Şiir okuma yarışması, törenden sonra başlıyor." cümlesinde ise "başlıyor" fiili "başlayacak" anlamında kullanılmıştır. Çünkü eylem daha sonra, yani gelecekte gerçekleşecektir. Bu nedenle doğru seçenek C'dir.

Soru:

4. OKS-2001

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde eylemin sürekliliğinden söz edilemez?

- A) Onu tanırım, arkadaş gezilerinden hoşlanmaz.
- B) Geceleri yatmadan önce kitap okur.
- C) Söylerim, toplantıdan sonra seni arar.
- D) Sporla ilgili izlenceleri kaçırmaz.

Çözüm:

Soruda, eylemin devamlılığında bahsedilmiştir. A, B ve D seçeneklerinde “her zaman” anlamı vardır. Yani eylemler bir alışkanlık hâline gelmiştir ve her zaman için geçerlidir. C seçeneğinde ise, “toplantıdan sonra bir kez yapılacak bir eylemden” bahsedilmektedir. Burada eylemin sürekliliğinden söz edilemez. Doğru seçenek C’dir.

Soru:

5. OKS-2004

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yapılmakta olan bir eylem söz konusudur?

- A) Arkadaşım bugün bize geliyor.
- B) Babam sabah erkenden gidiyor.
- C) Okula gitmek için hazırlanıyor.
- D) O gülünce gamzeleri çıkıyor.

Çözüm:

Kiilerin kendi anlamları dışında başka bir kipi karşılaması kip (anlam) kaymasını oluşturur. A’da “geliyor” fiili gelecek zamanın, B’de “gidiyor” fiili yine gelecek zamanının yerine, D’de “çıkıyor” fiili geniş zamanın yerine kullanılarak kip kaymasını oluşturmuştur. “Okula gitmek için hazırlanıyor.” cümlesinde ise eylemin yapılmakta olduğu, eylemin başladığı ve sürdüğü anlamı vardır. Doğru seçenek C’dir.

4.4.5.8.2. Yapılarına Göre Fiiller (Eylemler)

Tablo 4.22. “1990-2004 Yılları Arası Fiilin Yapısı” ile İlgili Sorular

Yıl	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	Toplam
Soru Sayısı	1	-	-	-	-	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	5

Soru:

1. FL-1990

"Bunu ben de kaldırılabirim." **cümlesindeki birleşik fiilin çeşidi nedir?**

A) Yeterlik

B) Sürerlik

C) Yaklaşma

D) Tezlik

Çözüm:

Bu tümcede yeterlilik fiili vardır. Çünkü yeterlilik fiili, fiil kök ya da gövdelerine getirilen “-(E)bil-”le yapılır. Doğru seçenek A’dır.

Soru:

2. FL/AÖL-1995

“Seçebildik” **birleşik fiilinde aşağıdaki anlamların hangisi vardır?**

A) yaklaşma

B) tezlik

C) sürerlik

D) yeterlik

Çözüm:

“Seç-“ fiili “-E” zarf-fiil ekiyle birlikte “bil-“ fiilini alarak “yeterlik” fiilini oluşturmuştur. “Seçebildik” fiili “seçme güç ve yeterliliğinde olma” anlamını yansıtmaktadır. Doğru seçenek D’dır.

Soru:

3. FL/AÖL-1996

“Olmak” **fiili aşağıdaki cümlelerin hangisinde yardımcı fiil olarak kullanılmıştır?**

- A) Gideli iki yıl oluyor.
- B) Her şeyden önce insan olmalı.
- C) Evimizin bir de bahçesi olmalı.
- D) Bu yaz ekinler erken oldu.

Çözüm:

“Olmak” fiili bazen yardımcı eylem, bazen de esas fiil özelliği yansıtır. Kendisinden önceki ögeden bağımsızsa ve tek başına yüklem olabiliyorsa asıl fiil durumundadır. Kendisinden önceki ad soylu sözcükle öbekleşmişse yardımcı eylem görevindedir. Seçeneklere baktığımızda A, C ve D seçeneklerinde asıl fiil olarak kullanılmıştır ve yüklemi oluşturmuştur. “Her şeyden önce insan olmalı.” cümlesinde ise yardımcı eylem olarak kullanılmıştır. İnsan sözcüğünü cümleden attığımızda “olmak” fiili anlamsızlaşıyor. İnsan olmak ifadesi, yardımcı eylemle yapılan birleşik fiil özelliğindedir. Doğru seçenek B’dir.

Soru:

4. FL/AÖL-1996

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde birleşik fiil vardır?

- A) İstanbul’a birkaç yıl önce gitmiştik.
- B) Dayımlar bizi götürmek için gelmişlerdi.
- C) Bir taksiye binmeye karar verdik.
- D) Trafik öyle karıştı ki eve güç ulaştık.

Çözüm:

Birleşik fiiller, birden fazla sözcükten oluşur. Birleşik fiiller, yardımcı eylemle yapılan birleşik fiiller, anlamca kaynaşmış (deyimleşmiş) ve kurallı (özel) birleşik fiiller olmak üzere üçe ayrılır. Seçeneklere baktığımızda A, B ve D seçeneklerindeki fiillerin basit yapılı olduklarını görmekteyiz. “Bir taksiye binmeye karar verdik.” cümlesinde “karar verdik” ifadesi anlamca kaynaşmış birleşik fiildir. Dolayısıyla doğru seçenek C’dir.

Soru:

5. FL/AÖL-1997

Aşağıdaki fiillerden hangisi birleşik zamanlıdır?

- A) Göremezsün
B) Görmediler
C) Oturuyorsunuz
D) Başlayacak

Çözüm:

A seçeneğinde “görebilmek” birleşik fiili “görmek” fiilinin geniş zamanının olumsuzu ile, B’de “görmek” fiili görülen geçmiş zamanın olumsuzu ile çekimlenmiş basit zamanlı fiillerdir. Yine C’de “oturmak” fiili, şimdiki zamanla çekimlenmiş basit zamanlı bir fiildir. D’de ise “başlamak” fiili, gelecek zamanın rivayeti ile oluşturulmuş birleşik zamanlı fiildir. Doğru seçenek D’dir.

4.4.5.8.3. Çatılarına Göre Fiiller (Eylemler)

4.4.5.8.3.1. Özne-Yüklem İlişkisi Bakımından Fiiller (Eylemler)

Tablo 4.23. “1990-2004 Yılları Arası Öznesine Göre Fiil Çatıları” ile İlgili Sorular

Yıl	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	1	1	1	1	-	-	1	-	-	1	-	-	6

Soru:

1. FL-1993

Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi etken çatılıdır?

- A) Semtimize bu yıl yeni parklar yaptırılıyor.
B) Otomobilimiz on gündür boyanıyor.
C) Hırsızlar her gün birer ikişer yakalanıyor.
D) Çocuklar, oyun sahasının yokluğundan yakınıyor.

Çözüm:

Gerçek öznesi olan fiiller etkendir. A’da yüklem “yaptırılıyor” eylemidir. B’de “boyanıyor” ve C’de de “yakalanıyor” birer eylemdir. Bu eylemlerde işi yapan gerçek bir özne yoktur. İşte tümcede gerçek öznesi olmayan bu tür fiillere edilgen fiiller diyoruz. A, B ve C seçeneklerindeki fiiller edilgen çatılıdır. D’de ise eylemi yapan gerçek özne olduğu için doğru yanıt D’dir.

Soru:

2. FL-1994

Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi işteş çatılı fiil değildir?

- A) İki arkadaş okulun önünde buluştular.
- B) Kardeşler hasretle kucaklaştılar.
- C) Yaz tatili boyunca mektuplaştılar.
- D) Çocuklar arabaya doğru koştular.

Çözüm:

İşteş çatılı fiiller, birlikte ve karşılıklı yapma anlamı yanında, nitelikte eşitlik gibi anlamlar da taşımaktadır. Ayrıca bu fiiller “-ş,” yapım eklerini alırlar. Seçeneklere baktığımızda “buluşmak, kucaklaşmak, mektuplaşmak” fiillerinin “karşılık yapma” anlamı yansıttığını görmekteyiz. Ayrıca bu fiiller, işteş çatı eklerini de almışlardır. “Koştular” fiili ise işteş çatılı değildir. “Koş-” fiilin köküdür. Çatı eki almamıştır. Bu eylem, bir kişi tarafından da gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla doğru seçenek D’dir.

Soru:

3. FL-1995

Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemi işteş çatılı bir fiildir?

- A) Bebek bugün ilk defa konuştu.
- B) Yeni işine büyük bir istekle girişti.
- C) Köpek havlayınca tavuklar kaçıştı.
- D) Ablam her işimize karıştı.

Çözüm:

İşteş çatılı fiiller, “birlikte yapma, karşılıklı yapma ve nitelikte eşitlik” gibi anlamlara sahiptir. Aynı zamanda bu fiiller, fiil kök ya da gövdelerine “-ş” gibi çatı eklerini alırlar. Seçeneklere baktığımızda A, B ve D seçeneklerinde işteşlik anlamının olmadığını görmekteyiz. “Köpekler havlayınca tavuklar kaçıştı.” Cümlesinde birliktelik anlamı vardır. Ayrıca fiil, işteşlik eki olan “-ş” ekini almıştır. Doğru seçenek C’dir.

Soru:

4. FL/AÖL-1996

Hangi cümlenin yüklemi edilgen çatılı fiildir?

- A) Bahçedeki ağaçlar iki ayda bir sulandı.
- B) Bütün gün evin etrafında dolandı.
- C) Çocuklar soba yanınca ısındı.
- D) İnşaatı bitirince uzun süre dinlendi.

Çözüm:

Edilgen çatılı fiillerin öznesi belli değildir. Seçeneklere baktığımızda B, C ve D seçeneklerinde eylemlerin yapıcıları, yani öznelere bellidir. “Bahçedeki ağaçlar iki ayda bir sulandı.” cümlesinde ise yükleme sorduğumuz “Kim suladı?” sorusuna cevap alamıyoruz. Bu cümlede işin yapıcısı yani özne yoktur. Dolayısıyla cevap A’dır.

Soru:

5. LGS-1999

Aşağıdakilerin hangisinde eylemin karşılıklı olarak yapılması söz konusudur?

- A) Çocuklar palyaçoğu görünce güldüler.
- B) Sinemaya gitmek için sözleştiler.
- C) Çukurova’da basaklar erken olgunlaşır.
- D) Gürültüyü duyan keklıklar hemen uçtular.

Çözüm:

A seçeneğinde “gülüştüler” eylemi işteştir; ancak “birliktelik” anlamındadır. C seçeneğinde işteşlik anlamı yoktur. D seçeneğinde “uçuştular” eylemi işteştir; ancak “birlikte yapma” bildirir. “Sinemaya gitmek için sözleştik.” cümlesinde “sözleştiler” eylemi “karşılıklı yapma” anlamındadır ve işteş çatı ekini almıştır. Doğru seçenek B’dir.

Soru:

6. LGS-2002

Türkçede kimi eylemler işteş çatılı eylem gibi görünürler ama bunlardan kimilerinde eylemin birlikte ya da karşılıklı yapılması söz konusu değildir. Bunlarda bir durumdan başka bir duruma geçiş söz konusudur.

Aşağıdakilerden hangisinde bu açıklamaya uygun bir eylem kullanılmıştır?

- A) Bakım yapılan parklar güzelleşti.
- B) Yollar buzlanınca arabalar çarpıştı.
- C) Paralel olmayan çizgiler mutlaka kesişir.
- D) Her şey birbirine karıştı.

Çözüm:

İşteş çatılı fiillerde, “karşılıklı” ve “birlikte yapma”, “nitelikte eşitlik” anlamı vardır. Nitelikte eşitlik anlamı taşıyan fiillerde, bir durumdan başka bir duruma geçme anlamı vardır. “Bakım yapılan parklar güzelleşti.” cümlesinde, “güzelleşti” eylemi bir durumdan başka bir duruma geçme anlamı bildirmektedir. Dolayısıyla doğru seçenek A’dır.

4.4.5.8.3.2. Nesne-Yüklem İlişkisi Bakımından Fiiller (Eylemler)

Tablo 4.24. “1990-2004 Yılları Arası Nesnesine Göre Fiil Çatıları” ile İlgili Sorular

Yıl	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

1990-2004 yılları arasında yapılan liselere giriş sınavlarında “Nesnesine Göre Fiil Çatıları” konusundan hiç soru sorulmamıştır.

4.4.5.9. Fiilimsiler (Eylemsiler)

Tablo 4.25. “1990-2004 Yılları Arası Fiilimsiler” ile İlgili Sorular

Yıl	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1

Soru:

1. FL/AÖL-1997

Aşağıdaki cümlelerde geçen fiilimsilerden hangisi sıfat görevinde değildir?

- A) Sobada ısıttığı suyla ellerini yıkadı.
- B) Bakkaldan getirdiği konserveyi açtı.
- C) Mutfakta çalıştığı zaman bir şarkı mırıldanırdı.
- D) Çocuk geç yattığı için hâlâ uyanamadı.

Çözüm:

Sorunun A seçeneğinde “ısıttığı”, B seçeneğinde “getirdiği”, C seçeneğinde “çalıştığı” sıfat-fiilleri kendisinden sonra gelen adları niteleyerek sıfat olmuşlardır. D seçeneğindeki “Çocuk geç yattığı için hâlâ uyanamadı.” cümlesindeki “yattığı” sıfat-

fiili ise, “için” edatı ile grup oluşturmuş, bu grupla birlikte zarf göreviyle kullanılmıştır. Doğru seçenek D’dir.

4.4.5.10. Sözcük Türleri İle İlgili Karma Sorular

Tablo 4.26. “1990-2004 Yılları Arası Sözcük Türleri” ile İlgili Karma Sorular

Yıl	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	Toplam
Soru Sayısı	-	1	1	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	5

Soru:

1. FL-1991

"Susan adam, kendini dinleyecek birini bulmuş, açıldıkça açılmıştı." cümlesinde altı çizili kelimeler için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Zamir - fiil - sıfat fiil
- B) Zamir - sıfat fiil - fiil
- C) İsim - bağ fiil - sıfat fiil
- D) İsim - fiil - fiil

Çözüm:

“Kendini” sözcüğü, insanın yerini tutan kişi zamiridir. Buna dönüşlülük zamiri de denilmektedir. “Dinleyecek” sözcüğü, bu cümlede sıfat görevinde kullanılmış bir fiilimsidir. “Bulmak” sözcüğü, “-miş” çekim eki getirilerek oluşmuş ve yüklem göreviyle kullanılmış bir fiildir. Doğru seçenek B’dir.

Soru:

2. FL-1992

"Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış şaşarım!"

Mısralarındaki altı çizili kelimelerin çeşidi, hangi seçenekte verilmiştir?

- A) Zarf - zarf - isim
- B) İsim - zamir - sıfat
- C) Sıfat - sıfat - sıfat
- D) Zarf - sıfat – isim

Çözüm:

Dizelerinde “hür” sözcüğü, “yaşadım” fiilini durum bakımından etkilediğinden zarftır. “Çılgın” sözcüğü isim, “hangi” sözcüğü de bu ismi etkilediğinden sıfattır. Doğru seçenek D’dir.

Soru:

3. FL-1993

Dağlar ile taşlar ile

Çağırayım mevlâm seni

Yukarıdaki mısralarda altı çizili kelimelerin çeşidi, hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

- A) Bağlaç - bağlaç - isim
- B) Edat - edat - fiil
- C) Edat - bağlaç - sıfat
- D) Bağlaç - edat – fiil

Çözüm:

“İle” sözcüğü, hem edat hem de bağlaç olarak kullanılabilir. “İle” sözcüğü cümleleri birbirine bağlıyorsa; (ve anlamına geliyorsa) bağlaç, cümleye “birliktelik, araç, zaman” gibi anlamlar katıyorsa edattır. Sorudaki cümlede iki “ile” de edattır. İkisi de cümleye “birliktelik” anlamı kazandırmıştır. İkinci dizedeki “çağırayım” ise bir fiildir. Doğru seçenek B’dir.

Soru:

4. FL-1997

"Şehrimize sağlıklı içme suyu getirme çalışmaları başladı." cümlesinde **altı çizili kelimelerin çeşidi, hangi seçenekte sırasıyla doğru olarak verilmiştir?**

- A) Sıfat, isim, isim, isim
- B) Sıfat, fiil, fiil, fiil
- C) İsim, fiil, isim, fiil
- D) İsim, sıfat, isim, sıfat

Çözüm:

“Şehrimize sağlıklı içme suyu getirme çalışmaları başladı.” cümlesinde “sağlıklı” sözcüğü “sıfat”, “içme” sözcüğü “isim” görevinde kullanılmıştır. “getirme” ve “çalışmaları” sözcükleri isim-fiil eklerini alarak isim olmuşlardır. Dolayısıyla seçeneklerdeki sözcükler sırasıyla “sıfat, isim, isim, isim” şeklindedir. Doğru seçenek A’dır.

Soru:

5. FL-1997

"Burada güzel bir işim var. Bırakamam. Aslında unutamadım oraları. Keşke hiç göndermeseydiniz beni. Gelmeseydim daha iyi olurdu."

Cümlelerdeki altı çizili kelimelerin çeşidi sırasıyla hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

- A) İsim, fiil, sıfat, zarf, edat
- B) Zarf, isim, zamir, sıfat, sıfat
- C) Sıfat, isim, zamir, zarf, zarf
- D) Sıfat, fiil, sıfat, zarf, zarf

Çözüm:

“Güzel” sözcüğü, “iş” ismini nitelediği için “sıfattır.” “Oraları” sözcüğü, ismin yerini tuttuğu için “zamirdir.” “Hiç” sözcüğü, fiili etkilediğinden zarftır. “Daha” sözcüğü ise üstünlük zarfı olarak kullanılmıştır. Sözcüklerin türleri sırasıyla “sıfat isim, zamir, zarf, zarf” şeklindedir. Doğru seçenek C’dir.

4.5. 2005 Türkçe Öğretim Programı'nda Yer Alan Dil Bilgisi (Ses Bilgisi ve Biçim Bilgisi) Konuları ile 2005-2009 LGS Türkçe Soruları Arasındaki İlişki

2005-2009 yılları arasında yapılan liselere giriş sınavları 2005 tarihli Türkçe Öğretim Programı esas alınarak değerlendirilmiştir. Tarama işlemi ve alıntılarda kaynak olarak “*İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı (MEB, 2006)*” kitabı alınmıştır.

4.5.1. 2005 Türkçe Öğretim Programı'nda Ses Bilgisi

2005 Türkçe Öğretim Programı'nda ses bilgisi konularından hiçbirine programın “Dil Bilgisi” bölümünde yer verilmemiştir. Program incelediğimizde ses olayları (ünsüz yumuşaması, ünsüz sertleşmesi, ünlü düşmesi, ünlü ve ünsüz harf türemesi vb.) ile ilgili konulara programın “Yazma” bölümünde kısa bir şekilde yer verildiğini görüyoruz. Bu konuların yazım kuralları düşünülerek “Yazma” bölümünde verilmesi bir bakıma uygundur; ancak ses bilgisi, dil bilgisi alanının önemli bir konusudur. Kanımızca programın dil bilgisi bölümünde, ses bilgisi ile ilgili bir bilginin yer almaması bir eksikliklerdir.

2005 yılı ve sonrasında uygulanan liselere giriş sınavı soruları incelendiğinde, ses bilgisi konularından sadece 2008 yılında bir soru sorulduğu görülmektedir. Sorulan soru sayısı düşünüldüğünde program ile soru sayısının örtüştüğü görülmektedir. Çünkü programda dil bilgisi bölümünde yer almayan ses bilgisi konuları ile ilgili 2005 yılından itibaren sadece 1 soru sorulmuştur.

4.5.2. 2005 Türkçe Öğretim Programı'nda Biçim Bilgisi

2005 yılından itibaren uygulamaya konulan 2005 Türkçe Öğretim Programı'nda biçim bilgisi konularına her üç yılda da detaylı bir şekilde yer verildiği görülmektedir.

Programda her sınıfta hedeflenen amaç ve kazanımlar şunlardır:

“6. Sınıfta:

1. Kelimenin yapı özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama

a) Kök ve eki kavrar.

b) İsim kökü ile fiil kökünü ayırt eder.

c) Yapım eki ile çekim ekini ayırt eder.

ç) Gövdeyi kavrar.

d)Yapım eklerinin işlevlerini ve kelimeye kazandırdığı anlam özelliklerini kavrar.

e) Birleşik kelimeyi kavrar.

f) Basit, türemiş ve birleşik kelimeleri ayırt eder.

2. Kelime türleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama

a) İsimlerin cümledeki işlevlerini kavrar, isimleri işlevlerine uygun olarak kullanır.

b) Zamirlerin cümledeki işlevlerini fark eder, zamirleri işlevlerine uygun olarak kullanır.

c) Hâl eklerinin işlevlerini kavrar.

ç) İyelik eklerinin işlevlerini kavrar.

d) İsim tamlamalarının kuruluş ve anlam özelliklerini kavrar.

e) Sıfatların cümledeki işlevlerini fark eder, sıfatları işlevlerine uygun olarak kullanır.

f) Sıfat tamlamalarının kuruluş ve anlam özelliklerini kavrar.

g) Edat, bağlaç, ünlemlerin işlevlerini ve cümleye kazandırdıkları anlam özelliklerini kavrar; bu kelimeleri işlevlerine uygun olarak kullanır.

ğ) Kelimeleri cümlede farklı görevlerde kullanır.

7. Sınıfta:

1. Kelime türleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama

a) Fiillerin anlam özelliklerini kavrar.

b) Kip ve çekimli fiili kavrar.

c) Bildirme kipleriyle dilek kiplerini ayırt eder.

ç) Bildirme kiplerinin kullanım özelliklerini kavrar.

d) Dilek kiplerinin kullanım özelliklerini kavrar.

e) Fiillerin olumlu, olumsuz, soru ve olumsuz soru çekimleriyle ilgili uygulamalar yapar.

f) Zarfların cümledeki işlevlerini fark eder, zarfları işlevlerine uygun olarak kullanır.

g) Kelimeleri cümlede farklı görevlerde kullanır.

2. Fiillerin yapı özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama

a) Basit, türemiş ve birleşik fiillerin kuruluş ve anlam özelliklerini kavrar.

b) Farklı yapı özelliklerinde fiilleri anlam özelliklerini dikkate alarak kullanır.

3. Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasıyla ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama

a) Cümlede zaman kavramını belirleyen/destekleyen zarfları fark eder.

b) Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasının nasıl gerçekleştiğini kavrar.

c) Fiil kiplerini farklı zaman ve anlamları ifade edecek şekilde kullanır.

4. Ek fiille ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama

a) İsim türünden kelimelerin kip ve kişi açısından biçimlenerek çekimlenebildiğini kavrar.

b) İsimlerin kip eki almasında ek fiilin rolünü kavrar.

c) İsimlerin ek fiil aracılığıyla hangi kiplerde çekimlenebildiğini kavrar.

ç) Ek fiili işlevine uygun olarak kullanır.

5. Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama

- a) Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların oluşumunda ek fiilin işlevini kavrar.
- b) Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların işlevlerini ve kullanım özelliklerini kavrar.
- c) Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıları özelliklerine uygun biçimde kullanır.

8. Sınıfta:

1. Fiilimsiler ile ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama

- a) Fiilimsiyle, fiil ve isim soylu kelimeler arasındaki farkları kavrar.
- b) Fiilimsilerin işlevlerini ve kullanım özelliklerini kavrar.
- c) Fiilimsileri özelliklerine uygun biçimde kullanır.
- ç) Cümlede, fiilimsiye bağlı kelime veya kelime gruplarını bulur” (MEB, 2006: 41-48).

Program incelendiğinde, 1981 Türkçe Öğretim Programı’nda olduğu gibi ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda biçim bilgisi konularından özellikle kelime türleri ve çeşitlerinin ayrıntılı biçimde işlendiği görülmektedir. Sorulan soruların çok az bir kısmının kelime türlerinden çıktığı düşünüldüğünde programın kapsam geçerliliği bakımından sınav soruları ile örtüşmediği görülmektedir.

Bir diğer biçim bilgisi konusu olan ekler ve çeşitleri 1981 Türkçe Öğretim Programı’ndan farklı olarak sadece 6. Sınıfta yer almaktadır. Öğrenciler 7. ve 8. sınıfta bu konuları tekrar görmemektedirler. 2005 yılından sonra uygulanan sınav soruları incelendiğinde bu bölümden yoğun soru geldiği tespit edilmiştir. Özellikle

sorular “ek çeşitleri” (durum, çokluk, iyelik, tamlama ve kişi ekleri ile fiilimsi ekleri) ve “birleşik sözcükler” (birleşik isim ve birleşik fiil) alanlarından sorulmuştur. Bu bakımdan sorular ile Türkçe öğretim programı örtüşmemektedir.

4.6. 2005-2009 Yılları Arasında Kullanılan Türkçe Ders Kitaplarındaki Ses Bilgisi ve Biçim Bilgisi Konuları ile LGS Türkçe Soruları Arasındaki İlişki

4.6.1. İncelenen Ders Kitaplarının Genel Tanıtımı

2005 Türkçe Öğretim Programı’na göre hazırlanan 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında sadece derslerde işlenecek olan metinlere yer verilmiştir. Öğrencilere ayrıca metinlerle ilgili etkinlikleri yapmaları için “Öğrenci Çalışma Kitabı” adında bir etkinlik kitabı verilmektedir. Sınavlarda sorulan ses bilgisi ve biçim bilgisi konularının nasıl ele alındığını görmek için “Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitapları”ndan yararlanılmıştır. “Öğrenci Çalışma Kitabı”ndan sınavlarda sorulan konularla ilgili etkinliklerden örnekler sunulmuştur.

2005 Türkçe Öğretim Programı’na göre hazırlanan kitaplardan 6, 7 ve 8. sınıflar için farklı kitaplardan yararlanılmıştır.

6. sınıf için Ahmet Kapulu, Süheyla Dedeoğlu Okuyucu, Şükran Kaplan ve Aliyar Karaca tarafından yazılan 6. Sınıf İlköğretim Türkçe Çalışma Kitabı incelenmiştir. Bu kitap, Koza Yayın Dağıtım’da, 2009 yılında Ankara’da basılmıştır ve Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 06.12.2007 tarih ve 199 sayılı kararıyla 2008-2009 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

6. sınıf için öğretmen kılavuz kitabı olarak; Ahmet Kapulu, Süheyla Dedeoğlu Okuyucu, Şükran Kaplan ve Aliyar Karaca tarafından yazılan İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı incelenmiştir. Bu kitap, Koza Yayın Dağıtım’da, 2007 yılında Ankara’da basılmıştır ve Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye

Kurulu Başkanlığının 13.04.2007 tarih ve 43 sayılı kararıyla 2007-2008 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

7. sınıf için Banu Yangın, Ayşegül Çelepoğlu ve Fatma Türkyılmaz tarafından yazılan 7. Sınıf İlköğretim Türkçe Çalışma Kitabı incelenmiştir. Bu kitap, Pasifik Yayınları tarafından 2009 yılında Ankara'da basılmıştır ve Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 19.04.2007 tarih ve 72 sayılı kurul kararıyla 2007-2008 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

7. sınıf için öğretmen kılavuz kitabı olarak; Banu Yangın, Ayşegül Çelepoğlu ve Fatma Türkyılmaz tarafından yazılan İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı incelenmiştir. Bu kitap, Pasifik Yayınları tarafından 2009 yılında Ankara'da basılmıştır ve Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 19.04.2007 tarih ve 72 sayılı kurul kararıyla 2007-2008 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

8. sınıf için Yaşar Ceyhan ve Saliha Ceyhan tarafından yazılan 8. Sınıf İlköğretim Türkçe Çalışma Kitabı incelenmiştir. Bu kitap, Pasifik Yayınları tarafından 2009 yılında Ankara'da basılmıştır ve Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 14.02.2008 tarih ve 100 sayılı kurul kararıyla 2008-2009 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

8. sınıf için öğretmen kılavuz kitabı olarak; Yaşar Ceyhan ve Saliha Ceyhan tarafından yazılan İlköğretim Türkçe 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı incelenmiştir. Bu kitap, Pasifik Yayınları tarafından 2009 yılında Ankara'da basılmıştır ve Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 14.02.2008 tarih ve 100 sayılı kurul kararıyla 2008-2009 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

Aynı yıl Talim Terbiye Kurulunca önerilen 6, 7 ve 8. sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı listesi şu şekildedir:

Tablo 4.27. İlköğretim Türkçe Dersi 6. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı Listesi

İlköğretim Türkçe 6 Öğrenci Çalışma Kitabı	Dr. A. EROL- A. ALTAN- S. ARHA- S. BAŞAR, B.GÜLBAHAR-S.KANSU- Z.G.KAZANCIOĞLU- S.ÖZAYKUT- G. ÖZTÜRKER- A. SERİN- D. YILMAZ- M. YURT- Y. YÜKSEL	Millî Eğt. Yay.
İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı	Dr. A. EROL- A. ALTAN- S. ARHA- S. BAŞAR, B.GÜLBAHAR-S.KANSU- Z.G.KAZANCIOĞLU- S.ÖZAYKUT- G. ÖZTÜRKER- A. SERİN- D. YILMAZ- M. YURT- Y. YÜKSEL	Millî Eğt. Yay.
İlköğretim Türkçe 6 Öğrenci Çalışma Kitabı	G. ALTINTAŞ- Y. BURSALIOĞLU	Özgün Mat.San./Ank.
İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı	G. ALTINTAŞ- Y. BURSALIOĞLU	Özgün Mat.San./Ank.
İlköğretim Türkçe 6 Öğrenci Çalışma Kitabı	Dr. M. KARA- J. ALTAY- S. KARA- M. KURT- İ. TEKTEK	Tuna Matba/Ank.
İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı	Dr. M. KARA- J. ALTAY- S. KARA- M. KURT- İ. TEKTEK	Tuna Matba/Ank.
İlköğretim Türkçe 6 Öğrenci Çalışma Kitabı	Yrd. Doç. Dr. B. YANGIN- S. SAKMAN	Pasifik Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı	Yrd. Doç. Dr. B. YANGIN- S. SAKMAN	Pasifik Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 6 Öğrenci Çalışma Kitabı	A. KAPULU- S. DEDEOĞLU OKUYUCU- Ş. KAPLAN- A. KARACA	Koza Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı	A. KAPULU-S. DEDEOĞLU OKUYUCU- Ş. KAPLAN- A. KARACA	Koza Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 6 Öğrenci Çalışma Kitabı	G. GÜNGÜT- Ş. KARATLI	Evrensel Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı	G. GÜNGÜT- Ş. KARATLI	Evrensel Yay./Ank.

Tablo 4.28. İlköğretim Türkçe Dersi 7. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı Listesi

İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı	S. ARHAN- S. BAŞAR- D. YILMAZ- G. ÖZDEMİR (ÖZTÜRKER)- S. ÖZAYKUT- Y. YÜKSEL- A. ALTAN	Millî Eğt. Yay.
İlköğretim 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı	S. ARHAN- S. BAŞAR- D. YILMAZ- G. ÖZDEMİR (ÖZTÜRKER)- S. ÖZAYKUT- Y. YÜKSEL- A. ALTAN	Millî Eğt. Yay.
İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı	Ş. AKÖZ- Ö. FINDIK	Harf Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı	Ş. AKÖZ- Ö. FINDIK	Harf Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı	Rüştü AYDOĞAN	Evrensel İlt. Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı	Rüştü AYDOĞAN	Evrensel İlt. Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı	Yrd. Doç. Dr. B. YANGIN- S. SAKMAN	Pasifik Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı	Yrd. Doç. Dr. B. YANGIN- S. SAKMAN	Pasifik Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı	A. KAPULU- A. KARACA	Koza Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı	A. KAPULU- A. KARACA	Koza Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı	Dr. M. GÜNYÜZ- Uzm. İ. H. KARATAŞ-M. A. ÖZKAN	Erdem Yay./İst.
İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı	Dr. M. GÜNYÜZ- Uzm. İ. H. KARATAŞ-M. A. ÖZKAN	Erdem Yay./İst.

Tablo 4.29. İlköğretim Türkçe Dersi 8. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı Listesi

İlköğretim Türkçe 8 Öğrenci Çalışma Kitabı	S. ARHAN- S. BAŞAR- D. YILMAZ- G. ÖZDEMİR (ÖZTÜRKER)- S. ÖZAYKUT- Y. YÜKSEL- A. ALTAN	Millî Eğt.Yay.
İlköğretim 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı	S. ARHAN- S. BAŞAR- D. YILMAZ- G. ÖZDEMİR (ÖZTÜRKER)- S. ÖZAYKUT- Y. YÜKSEL- A. ALTAN	Millî Eğt.Yay.
İlköğretim Türkçe 8 Öğrenci Çalışma Kitabı	Elife GENÇ	Elife GENÇ/ Ank.
İlköğretim Türkçe 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı	Elife GENÇ	Elife GENÇ/ Ank.
İlköğretim Türkçe 8 Öğrenci Çalışma Kitabı	Y. CEYHAN- S. CEYHAN	Pasifik Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı	Y. CEYHAN- S. CEYHAN	Pasifik Yay./Ank.
İlköğretim Türkçe 8 Öğrenci Çalışma Kitabı	J. ALTAY- Dr. M. KURT- Dr. M. KARA	Batu Yay./İst.
İlköğretim Türkçe 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı	J. ALTAY- Dr. M. KURT- Dr. M. KARA	Batu Yay./İst.
İlköğretim Türkçe 8 Öğrenci Çalışma Kitabı	Dr. M.GÜNYÜZ- Y. YEŞİL- A. SÜMER- Y. YÜKSEL	Erdem Yay./İst.
İlköğretim Türkçe 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı	Dr. M.GÜNYÜZ- Y. YEŞİL- A. SÜMER- Y. YÜKSEL	Erdem Yay./İst.

(Tebliğler Dergisi, 07.03.2008 Tarihli Sayı:2606)

4.6.2. 2005-2009 Yıllarında Liselere Giriş Sınavlarında Sorulan Ses Bilgisi Konularının 1981 Türkçe Öğretim Programı'na Göre Hazırlanan Ders Kitaplarındaki İşlenişi

2005-2009 yıllarını kapsayan dönemde yapılan liselere giriş sınavlarında sorulan ses bilgisi konuları 2005 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz kitaplarında şu şekilde ele alınmıştır:

4.6.2.1. Ses Olayları:

Ünsüz Yumuşaması konusu şu şekilde açıklanmıştır:

Tahtaya “Bu **kitap**ı okudum.” Cümlesini yazılıp öğrencilerden bu cümleyi okumaları istenir. “Kitapı” kelimesinin yanlış yazıldığını söyleyen öğrencilere kelimenin nasıl yazılması gerektiği sorulur. Öğrencilere, “p, ç, t, k” ünsüzleriyle biten bazı kelimelerin ünlüyle başlayan bir ek alması durumunda bu ünsüzlerin değişerek “b, c, d, g, ğ”ye dönüştüğü kuralı söylenir.

“**Burak**'a defterinin bende olduğunu söylemeyi unuttum.”, “**Sinop**'a gitmeyi çok istiyorum.” Cümlelerini tahtaya yazıp öğrencilerden bu cümleleri okumaları istenir. Daha sonra cümlelerde bulunan özel adların, yazımı ile okunuşu arasında bir fark olup olmadığı sorularak öğrenciler konuşturulur. Öğrenciler “p, ç, t, k” ünsüzleriyle biten özel adların sonuna ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde son harfteki yumuşamanın yazıma yansıtılmadığını fark ettikten sonra “**Ahmet**'i gören var mı?” vb. cümleler söyleyerek onlardan cümleleri defterlerine yazmaları istenir.

Öğrencilere “p, ç, t, k” ünsüzleriyle biten “üç, süt, ot, ip” gibi tek heceli kelimeler söylenir. Onlardan bu kelimeleri sonlarına ünlüyle başlayan bir ek getirerek cümlede kullanmaları ve kelimelerde ünsüz yumuşaması olup olmadığını söylemeleri istenir. Böylece tek heceli bazı kelimelerde ünsüz yumuşaması olmadığını fark ederler” (Kapulu ve diğer., 2007a: 51).

Öğrenci Çalışma Kitabı'nda Ünsüz Yumuşaması konusu ile ilgili şu etkinliğe yer verilmiştir:

Aşağıdaki cümlelerde bulunan boşlukları baş taraftaki kelimelere uygun ekler getirerek tamamlayınız.

1. ŞEKİL: Eskici Konusunun 7. Etkinliği

Kelime	
Ağaç	Meyveli taş atan çok olurmuş.
Dolap kapağını açık bırakmışım.
İyilik	Bana yaptığın bu asla unutmayacağım.
Cevap	Bu sorununbiliyor musun?
Renk	Sonbahar gelince yaprakların sarardı.
Kanat	Yavru kuşun kırılmış olabilir.
Sevinç	Hediyeyi alan çocuğun yüzünden okunuyordu.

Boşlukları tamamlamak için kullandığımız kelimelerin sonundaki ünsüzlerde hangi değişiklikler oldu? Etkinlikten çıkardığımız sonucu aşağıya yazınız (Kapulu ve diğer., 2007b: 32).

İncelediğimiz Türkçe öğretmen kılavuz kitaplarında ses bilgisi konularına “Yazma” bölümünde yer verildiği görülmektedir. Dil bilgisinin ilk ve temel konu alanı olan ses bilgisi konularının “Dil Bilgisi” bölümünde ele alınması daha doğru olurdu. Sınav sorusu ile kitaplardaki bilgilerin birbirine uyumlu olduğu görülmüştür. Ancak, dilin ses özelliklerini öğreten, dolaylı olarak kelimelerin doğru yazımına katkıda bulunan ses bilgisi konularının birçok sınavda ölçme-değerlendirme dışı bırakılması bir eksikliklerdir.

4.6.3. 2005-2009 Yıllarında Liselere Giriş Sınavlarında Sorulan Biçim Bilgisi Konularının 2005 Türkçe Öğretim Programı'na Göre Hazırlanan 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki İşlenişi ve Sorulan Konularla İlgili Öğrenci Çalışma Kitaplarından Etkinlik Örnekleri

4.6.3.1. Kök ve Kök Çeşitleri:

Kök ve kök çeşitleri konusu 2005 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanmış olan 6. sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda şu şekilde işlenmiştir:

“Dünya’ya, kuyruklu, yıldız, çarpacakmış kelimeleri tahtaya alt alta yazdırılır. Bu kelimelerin her birinin kendi başına bir anlam taşıdığına, bir araya gelerek de cümle oluşturduklarına dikkat çekilir.

Öğrencilerin önceki sınıflarda öğrendiklerini hatırlamalarını sağlamak ve konu hakkında neler bildiklerini belirlemek için onlardan bu kelimelerden hangilerinin ek aldığını, hangi kelimelerin ek almadığını belirlemeleri istenir.

Kök terimi, kelimelerin anlamlı en küçük parçası olarak tanımlanır. Bu durumda bazı yanlış anlaşılmalara ortaya çıkabilir. Örneğin, “dünya” kelimesinin anlamlı en küçük parçası olarak “dün” hecesi belirlenebilir. Oysa kök ile ek almış kelime arasında doğrudan bir anlam ilgisi vardır. “Dün” kelimesi ile “dünya” kelimesi arasında böyle bir anlam ilgisi kurulamaz. Öğrencilerin ilgisi bu noktaya çekilerek yapılacak yanlışlar hemen düzeltilir” (Kapulu ve diğer., 2007a: 30-31).

Öğrenci Çalışma Kitabı'ndaki şu etkinlik yaptırılır:

Aşağıdaki şiirde yer alan kelimeleri inceleyiniz. Bu kelimeleri şiirin altında belirtilen ölçütlere göre sınıflandırınız.

Dünya Çocukları

*Birleşiniz bütün dünya çocukları,
Kalp kırılmadıkça sürüp gider oyun.
Yorulunca bir dost sesiyle uyuyun,
Sabah kalbinize örtsün şafakları.*

*Tanrı 'm yorgunluktan koru ayakları,
Bu küçük ayaklar hep beraber,
Oraya, o kardeş bayramına gider.
Kucaklaşır bütün dünya çocukları*

Ceyhun Atuf Kansu

2. ŞEKİL: Türkiye Konusunun 8. Etkinliği

Ek alan kelimeler:

Ek almamış kelimeler:

Yukarıda sınıflandırdığınız kelimelerden hangilerine kök hâlindeki kelimeler diyebiliriz? Neden böyle düşünüyorsunuz? Aşağıya kısaca yazınız.

.....

.....

.....

(Kapulu ve diğer., 2007b: 14)

Aşağıdaki dördlüğü tahtaya yazınız:

GÜZEL TÜRKÇE

İlk yazın ormanlarda ağaçlar yeşerirken

Kuytu yerlerde keskin, o yanık sesler gelir.

Bu şakıyan ses beni titretir yüreğimden,

Bülbül sesi değil o, benim güzel Türkçemdir.

Kâzım Nami DURU

“Öğrencilerden dördlükte yer alan kelimeleri belirlemelerini isteyiniz. Onlara kök durumundaki kelimeler buldurunuz. (İlk, kuytu, o, bu, ses, bülbül, değil, güzel) Buldukları bu kelimelerden hangilerinin sonlarına “-mek / -mak” ekinin getirilebileceğini sorarak öğrenciler konuşturunuz ve bu kelimelerin hiçbirinin sonuna “-mek / -mak” ekinin getirilemeyeceğini belirlemeleri sağlayınız. Daha sonra tahtaya “gel-, git-, aç-, dur-, söyle-“ vb. kökleri yazınız. Bu kelimelere “-mek / -mak” ekinin getirilip getirilemeyeceği sorunuz” (Kapulu ve diğer., 2007a: 38-39).

Yapılan bu çalışmalarla bazı köklere mastar eki getirilebildiği hâlde bazılarında getirilemediği sonucuna ulaşılması sağlanır. Öğrencilere, bir iş, oluş ya da hareket anlamı taşıyan köklerin fiil kökü olduğu; bu anlamı taşımayanların ise isim kökü olduğu açıklanır.

Öğrenci Çalışma Kitabı’ndaki şu etkinlik yaptırılır:

Aşağıdaki kelimelerin isim kökü mü yoksa fiil kökü mü olduğunu belirleyip ilgili bölüme X işareti koyunuz.

3. ŞEKİL: Eskici Konusunun 10. Etkinliği

	İsim kökü	Fiil kökü
oyun
baba
gör-
gel-
ev

(Kapulu ve diğer., 2007b: 21)

2005-2009 yılları arasında uygulanan liselere giriş sınavlarında “kök ve kök çeşitleri” konusundan 2008 yılında 1 soru sorulmuştur. Bu soruda öğrencilerden fiil kökleri ile isim köklerini ayırt etmeleri istenmektedir. İncelenen kitaplarda isim ve fiil kökü ayrımı hakkında detaylı bilgilerin yer aldığı gözlenmektedir. Bu nedenle sınav sorusu ile kitaplar birbirine uyumludur.

4.6.3.2. Yapım Ekleri:

Yapım ekleri konusu 6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı’ndan şu şekilde işlenmiştir:

Aşağıdaki kelimeleri tahtaya yazılır. İstekli öğrencilerden tahtaya kalkarak bu kelimelere çeşitli ekler getirmelerini ister. (çocuklar, çocuğa, çocukluk, çocukça, çocuklu, çocuksuz vb.)

çocuk	güzel	araba	gül
gör-	yap-	yaz-	bil-

Ardından ekler getirildikten sonra kelimelerin anlamlarında bir değişiklik olup olmadığı sorularak öğrencilerin kendi aralarında tartışmaları sağlanır. Bundan hareketle yapım ekleri şu şekilde tanımlanmıştır: Yeni bir kelime türetmek için kullanılan eklere yapım ekleri denir” (Kapulu ve diğer., 2007a: 45).

2005-2009 yılları arasındaki sınavlarda “yapım ekleri” konusundan 2 soru sorulmuştur. Sorulan iki soruda yapım eklerinin sözcüklere yeni bir anlam katması ile ilgilidir. İncelenen kitaplarda yapım ekleri konusuyla ilgili detaylara yer verildiği görülmüştür. Sınav soruları ile kitaplar uyumludur.

4.6.3.3. Çekim Ekleri:

Çekim ekleri şu şekilde tanımlanmıştır: “Yeni bir kelime türetmediği hâlde kelimenin cümlede kullanılmasını kolaylaştıran, eklendiği kelimeye yer, zaman, kişi,

aitlik, çokluk gibi anlamlar katan ekler çekim ekleridir” (Kapulu ve diğer., 2007a: 45).

6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda hâl eklerinin öğrencilere şu şekilde kavratılması önerilmiştir:

“Öğrencilere 6. Çalışma kâğıdını açtırınız. Çalışma kâğıdındaki şiirin içeriğine ilişkin birkaç soru sorarak öğrencileri konuşturunuz.

Öğrencilerden, şiirdeki eklerden de yararlanarak “ev” kelimesini, şiirde belirtilen hâllerde cümlelerde kullanmalarını; şiirden ve kendi kurdukları cümlelerden hareketle söz konusu hâllerde, ismin nasıl bir anlam kazandığını belirtmelerini isteyiniz. (-i ekinin kelimeye belirtme, gösterme; -e ekinin yönelme; -de ekinin bulunma, kalma; -den ekinin ayrılma, çıkma anlamları kazandırdığını belirlemeleri için onlara rehberlik ediniz)” (Kapulu ve diğer., 2007a: 142).

6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda iyelik ekleri hakkında şu bilgilere yer verilmiştir:

Eklendiği kelimenin neye, kime ait ya da neyle, kimle ilgili olduğunu belirten bu ekler iyelik ekleri denir.

Kitabım kayboldu.

Çantan yeni mi?

İşi iyi diyorlar.

Kapımız herkese açıktır?

Adınız nedir?

Evleri neredeymiş? (Kapulu ve diğer.,

2007a: 161).

2005-2009 arasında uygulanan liselere giriş sınavlarında “çekim ekleri” konusundan 4 soru sorulmuştur. Sorular, hâl ekleri ve iyelik ekleri ile ilgilidir. İncelediğimiz kitaplarda bu konular hakkında bilgilere yer verilmiştir. Sorular ile kitaplar uyumludur.

4.6.3.4. Yapı Bakımından Sözcükler:

“Bağ, dağ, bu, bir” gibi kök hâlindeki kelimelerle yalnızca çekim ekleri alan “dedem, köyümüz, yerdî, olur, bakarsan, bakmazsan” gibi kelimeler yapı bakımından basit kelimelerdir” (Kapulu ve diğêr., 2007a: 97).

“Bağlık, bahçelik” gibi yapım ekleri alan kelimeler türemiş kelimelerdir (Kapulu ve diğêr., 2007a: 97).

“Bağevi” gibi birden çok kelimedenden oluşan kelimeler birleşik yapıda kelimelerdir (Kapulu ve diğêr., 2007a: 97).

Yukarıdaki açıklamalardan sonra Öğrenci Çalışma Kitabı’ndaki şu etkinlik yaptırılır:

Aşağıdaki kelimeleri inceleyiniz. Bu kelimelerin yapıları bakımından basit mi türemiş mi yoksa birleşik mi olduğunu belirleyip ilgili sütuna X işareti koyunuz.

4. ŞEKİL: Graham Bel Konusunun 6. Etkinliği

	Basit kelime	Türemiş kelime	Birleşik kelime
oyuncu
oyunlar
oyunbozan
geceden
gecelik
gecekondü

(Kapulu ve diğêr., 2007b: 73)

2005-2009 arasında “yapı bakımından sözcükler” konusundan hiç soru sorulmamıştır.

4.6.3.5. İsimler (Adlar):

6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda "isimler" konusu şu şekilde işlenmiştir:

Öğrencilere isimlerin, varlıkları ve kavramları karşılayan kelimeler olduğunu sezdirmek için onlara etraftaki nesne ve kişiler gösterilip "Bu kimdir?, Bu nedir?" soruları sorularak öğrencilerin bunların isimlerini söylemeleri sağlanır. Daha sonra bütün bu varlık ve kavramları ifade eden kelimelere isim dendiği belirtilir.

Daha sonra öğrencilere, bir tek varlığa özgü olan isimler (Erhan, Adana, Kiraz Sokağı vb.) ile aynı türden birçok varlığın ortak isimleri (balon, kapı, posta vb.) olabileceği belirtilir. Böylece öğrenciler, özel isimlerle cins isimlerin arasındaki farkı kavrarlar (Kapulu ve diğer., 2007a: 109).

Aşağıdaki şiir çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır:

KAR YAĞMIŞ

*Bu gece yine kar yağmış ne güzel!
Bembeyaz oluvermiş bahçeler, yollar.
Sanki yerlere serilmiş bulutlar,
Bir gecede ihtiyarlamış heykel!*

*Haydi kartopu oynayalım çocuklar,
Yapalım şuraya bir kardan adam.
Gelip geçene selam dursun,
Her sabah ve akşam!*

Şükrü Enis REGÜ

Öğrencilerden, şiirde sayıca tek ya da birden çok varlığı ifade eden kelimeleri bularak bunları belirlemeleri istenir. Öğrencilere "Bu kelimelere çokluk anlamı veren nedir?" sorusunu yönelterek "-ler" / "-lar" eklerinin kelimelere çokluk anlamı kattığı

buldurulur. Öğrencilere tekil ve çoğul isimleri kavradıktan sonra tahtaya şu cümleler yazılır:

Çoban sürüyü yaylaya çıkardı.

Bu millet kahramandır.

Ordu savaşa hazırды.

Öğrencilerden bu cümlelerde şekilce tekil oldukları (“ler” / “-lar” eki almadığı) hâlde çokluk anlamı taşıyan kelimeleri belirlemeleri istenir. Bu tür kelimelere topluluk ismi dendiği belirtilir (Kapulu ve diğer., 2007a: 115).

Aşağıdaki kelimeler tahtaya yazılarak öğrencilerden bunları “duyu organlarımızla algılayabildiklerimiz” ve “duyu organlarımızla algılayamadıklarımız” biçiminde sınıflandırmaları istenir. Öğrencilerden somut kelimelerin hangi duyu organı ya da organları ile algılandığını söylemeleri istenir. Böylece somut ve soyut anlam özelliklerini kavrarlar.

Duyu organlarımızla
algılayabildiklerimiz

kitap

rüzgâr

ses

çiçek

Duyu organlarımızla
algılayamadıklarımız

hayal

akıl

mutluluk

sevgi

(Kapulu ve diğer., 2007a: 115)

Konuyu pekiştirmek için Öğrenci Çalışma Kitabı’ndaki şu etkinlik yaptırılır:

Aşağıdaki isimleri özelliklerine göre sınıflandırınız. Sınıflandırma yaparken bir ismin birden çok özellik taşıyabileceğini göz önünde bulundurunuz.

5. ŞEKİL: Çocuklar Doğuştan Bilim Adamıdır Konusunun 7. Etkinliği

Masa, üzüm, kabile, defterler, yetenek, düşünceler, İzmir, kuşlar, İngilizler, komisyonlar, aileler, orman, Uludağ, Çankaya, tabur, dergi, kitapçılar, Türkçe

(Kapulu ve diğer., 2007b: 90)

2005-2009 yılları arasındaki sınavlarda “isimler” konusundan sadece 2008 yılında 1 soru sorulmuştur. Bu soruda öğrencilerin soyut sözcükleri kavrama düzeyleri ölçülmüştür. İncelenen kitaplarda bu konu hakkında bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Sınav sorusu ile kitaplar uyumludur.

4.6.3.6. Sıfatlar (Ön Adlar):

6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda “sıfatlar” konusu şu şekilde işlenmiştir:

Öğrencilere sınıftaki varlık ve nesnelere inceletilerek o nesnelere ilgili sorular sorulur:

Saç (Nasıl saç?): siyah saç, uzun saç, dalgalı saç, güzel saç vb.

Kalem (Kaç kalem?): dört kalem, birkaç kalem, birçok kalem vb.

Sıra (Hangi sıra?): şu sıra, bu sıra, öteki sıra, öndeki sıra vb.

Öğrencilerden sözü edilen nesnelere rengini, sayısını biçimini yerini belirten kelimeleri söylemeleri istenir. Öğrencilere, varlıkların rengini, durumunu, biçimini

bildiren bu tür kelimelerin isimleri nitelediği belirtilir. Daha sonra aşağıdaki cümleler tahtaya yazılarak öğrencilerle birlikte incelenir:

Bu defteri masanın üzerine koyunuz.

*Bizim okulda **sekiz** öğretmen vardı.*

***Bazı** insanlar, sabahları çok erken kalkar.*

*Tiyatroya **kaç** öğrenci gidecek?*

Bu cümlelerde geçen “bu, sekiz, bazı, kaç” kelimelerinin hangi varlıkların, hangi özelliklerini belirttiği öğrencilere sorulur.

Bu çiçeği beğendiniz mi?

Şu çocuk, her gün o eve gidiyor.

Yukarıdaki cümleler öğrencilerin defterlerine yazdırılır. Cümlelerdeki “bu, şu, o” kelimelerinin işlevleri öğrencilere sorulur. Bu kelimelerin kendilerinden sonra gelen “çiçek, çocuk, ev” gibi varlıkların yerini işaret ederek belirttiği farklı örneklerden de hareketle anlatılıp açıklanır.

“Bu, şu, o” kelimelerinin hem zamir hem de sıfat olarak kullanıldığını öğrencilere kavratmak için şu örnekler verilir:

Şu kitabı okuyabilir miyim? (sıfat)

Şunu okuyabilir miyim? (zamir)

Bu kalem senin mi? (sıfat)-

Bu senin mi? (zamir) (Kapulu ve diğer., 2007a: 180-181)

Öğrenci Çalışma Kitabı’ndaki şu etkinlik yaptırılır:

Aşağıdaki cümlelerde sıfat göreviyle kullanılan kelimeleri bulup altlarını çiziniz. Bulduğunuz kelimeleri zamir göreviyle birer cümlede kullanınız.

6. ŞEKİL: Çocuk İle Geyik Konusunun 10. Etkinliği

Şu musluk akıp duruyor, lütfen kapatınız.

Dayım, bu kitabı da okumuŐ.

O kalem benim kalemim mi?

Sizinle birlikte oynayan, o çocuk mıydı?

(Kapulu ve diğer., 2007b: 147)

2005-2009 yılları arasındaki sınavlarda “sıfatlar” konusundan 2 soru sorulmuştur. 2008 yılındaki sınavda sözcük türleri arasında sıfatı ayırt etme düzeyleri ölçülen öğrencilerin, 2009 yılındaki sınavda niteleme sıfatlarını kavrama düzeyleri ölçülmüştür. İncelenen kitaplarda sıfatların detaylı bir Şekilde işlendiği görülmektedir. Sınav soruları ile kitaplarda yer alan bilgiler birbirine uyumludur.

4.6.3.7. Zamirler (Adıllar):

6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda “zamirler” konusu Şu Şekilde işlenmiştir:

Öğrencilere zamirleri kavratmak için “ Topu kime veriyorum?” adlı yaratıcı drama etkinliğinden yararlanılır. Bu etkinlik Şu Şekilde uygulanmaktadır:

“Ben, sen, o, biz, siz, onlar; bu, Şu, o, kim, biri, hangisi, ne vb.” kelimeleri tahtaya yazılır.

- Öğrencilerden geniş bir halka oluşturulur. Her öğrenciden “Adım Kemal” diye başlayan bir cümle ile kendini solundaki arkadaşına tanıtmaları istenir.

- Son öğrenci de kendini tanıttıktan sonra ikinci aşamaya geçilir. Bu aşamada her öğrencinin, sağındaki arkadaşına “Ben Kemal’im, sen kimsin?” gibi soru cümleleri yönelmeleri istenir.
- Üçüncü aşamada öğrencilerden “Oya’ya topu veriyorum.” Biçimindeki cümlelerle topu solundaki arkadaşına vermeleri istenir.
- Top halkanın sonundaki öğrenciye gelince dördüncü aşamaya geçilir. Dördüncü aşamada öğrencilerden arkadaşının ismi yerine tahtadaki zamirlerden uygun olan birini kullanarak “Topu kime veriyorum?”, “Sana top veriyorum.”, “Sen bana top veriyorsun.” gibi cümleler kurmaları ve kurdukları cümleyi yüksek sesle söyleyerek topu belirledikleri kişiye vermeleri istenir.
- Top son öğrenciye gelince beşinci aşamaya geçilir. Beşinci aşamada, öğrencilerden “top” ismi yerine tahtadaki kelimelerden uygun olanı kullanarak “Öykü’ye neyi veriyorum?”, “Bunu hanginize veriyorum?”, “Ben onlara ne veriyorum?” biçiminde cümleler kurmaları istenir.

Öğrencilere, tahtada yer alan kelimelere (ben, sen, o, biz, siz, onlar; bu, şu, o, biri, hangi, ne, kim, vb.) uygun ekler getirilebileceği belirtilir. Bu etkinlikten yola çıkarak öğrencilerin “ismin yerini tutan kelime”leri kavramaları sağlanır ve bunlara “zamir” dendiği belirtilir (Kapulu ve diğer., 2007a: 130).

Öğrencilere zamirlerin çeşitlerini kavratmak için şu etkinlikler yaptırılır:

İki öğrencinin yüz yüze ve birbirine yakın, diğer bir öğrencinin uzakta durması sağlanır. Yakın iki öğrenciden biri “söz söyleyen”, öbürü “dinleyen”, uzaktaki de “kendisinden söz edilen” olarak görevlendirilir. Söz söyleyen öğrencinin kendi ismi yerine “ben”, kendisini dinleyen arkadaşının ismi yerine “sen”, uzakta duran ve kendisinden söz edilen arkadaşının ismi yerine de “o” zamirlerini kullanarak cümleler kurmaları istenir. Ben, sen, o zamirleri kavratıldıktan sonra bu zamirleri çoğul hâlleri (biz, siz, onlar) açıklanır. “Kendi” kelimesinin de kişi adlarının yerine kullanıldığı aşağıdaki örnekten hareketle kavratılır:

Bu problemi **kendim** çözdüm. (ben yerine) (Kapulu ve diğer., 2007a: 136)

Varlıkların isimlerinin yerini işaret yoluyla tutan zamirlerin kullanımını kavratmak için öğrencilere Öğrenci Çalışma Kitabı'ndaki şu etkinlikler yaptırılır:

Aşağıdaki cümlelerde bulunan boşlukları “bu, şu, o; bunlar, şunlar, onlar” kelimelerinden uygun olanları kullanarak doldurunuz. (Kelimelere ekler getirebilirsiniz.)

- benim en çok beğendiğim yemektir.
- benim kalemim, senin kalemin
- Çantaya da koyacak mıyım?
- mutfağa götürür müsünüz?
- bırakın, raftaki tabakları alın.

Aşağıdaki kelimeleri zamir olarak cümlelerde kullanınız. Bu zamirlerin, yukarıdakilere hangi bakımlardan benzediğini en alta yazınız.

Öteki beriki ora bura şura

Cümlede kullandığınız bu zamirlerle “bu, şu, o; bunlar, şunlar, onlar” zamirlerinin ortak özelliği nedir? (Kapulu ve diğer., 2007b: 106)

Etkinliklerden sonra, varlıkları işaret ederek onların isimlerinin yerini tutan kelimelerin (bu, şu, o; bunlar, şunlar, onlar) zamir olarak kullanıldığı; “o” ve “onlar” kelimelerinin şahıs isimlerinin yerine kullanıldığı gibi (O, benim en iyi arkadaşımdır.), insanın dışında başka varlık isimlerinin yerine de kullanıldığı belirtilir.

Öğrencilere, (O, kitap değil, defterdir.); bu (kitap), şu (çocuk), o (iş)” kelimelerinin kendisinden sonra gelen ismi belirttiğinde ve bir tamlama oluşturduğunda zamir olmadığı sezdirilir.

“Bu, şu, o” zamirlerinin kendilerinden sonra gelen ismin belirteni gibi algılanmaması için bu zamirlerden sonra virgül (,) konması gerektiği açıklanır.

Bir diğ er zamir çeşidi olan belgisiz zamirleri öğrencilere sezdirmek için 6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda şu etkinliğ e yer verilmiştir:

Öğrencilerden en az beş tane olmak üzere farklı nitelikte kalemler toplanır. Bir öğrenci çağırılarak diğ er öğrencilerin sizi izlemeleri istenir. Öğrenciye “Şunu ver, onu ver, ötekini ver.” Ve “Kalemlerin birini ver, birkaçını ver, bazılarını ver.”vb. komutları verilir. “Şu, o, öteki” gibi kelimeler kullanıldığında bu kelimelerin hangi kalemin yerini tuttuğ unun açıkça belirtilmiş olduğ una dikkat çekilir. “Biri, birkaçı, bazıları, hepsi” gibi belirsizlik ifade eden kelimelerle bunlar arasındaki farklar sezdirilir (Kapulu ve diğ er., 2007a: 136).

Aşağıdaki cümlelerde bulunan boşlukları “biri, birkaçı, bazıları, hepsi, herkes” kelimelerinden uygun olanlarla tamamlayınız.

7. ŞEKİL: Ah Şu Gençler Konusunun 8. Etkinliği

..... soğuk ç ay içmeyi sever.

Bahçedeki çocukların dağıldı.

Bugün Derslere iyi çalışmış.

Panodaki yazılardan yere düşmüş.

Kalemlerimden kayboldu.

Size değil. raftaki tabakların alın. demistim.

(Kapulu ve diğ er., 2007b: 107)

Soru zamirlerini öğrencilere sezdirmek için 6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda şu etkinliğ e yer verilmiştir:

Öğrencilere, cevabı isim, isim tamlaması ya da zamir olabilecek sorular sorulur (Adınız nedir? Nereye gittiniz? Ne aldınız? Hanginiz bu soruyu cevaplamak ister? vb.); bu sorulara en kısa ve en anlamlı cevapların verilmesi istenir. Soru cümlelerinde bulunan “ne, nere, kim, hanginiz” kelimelerinin de zamir olduğ u belirtilir (Kapulu ve diğ er., 2007a: 137).

Öğrenci Çalışma Kitabı'ndaki şu etkinlik yaptırılarak konu pekiştirilir:

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin cevap olabileceği sorular düzenleyerek yazınız. Yazdığınız cümlelerde soru bildiren kelimelerin altlarını renkli kalemle çiziniz.

8. ŞEKİL: Ah Şu Gençler Konusunun 9. Etkinliği

<p>Soru:</p> <p>Özlem <u>otobüse</u> bindi.</p> <p>Soru:</p> <p>Dayım, dün akşam <u>Edirne</u>'ye gitti.</p> <p>Soru:</p> <p>Bu kitabı <u>Dilara</u>'ya vereceğim.</p> <p>Soru:</p> <p>Benim kitabım <u>şu</u>.</p> <p>Soru:</p> <p>Kardeşime hediye olarak <u>balon</u> aldım.</p>

(Kapulu ve diğer., 2007b: 107)

Öğrencilere zamirlerin ek durumunda da bulunabileceğini kavratmak amacıyla 6. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda şu etkinliğe yer verilmiştir:

Aşağıdaki cümleler tahtaya yazılır:

Kars'ın havası serттir, Iğdır'ın havası ise buraya göre daha ılımandır.

Çantan çok ağırmış. Bak benim çantam ne kadar hafif.

Zamirlerin ek durumunda da bulunabileceğini kavratmak amacıyla öğrencilerden, bu cümlelerde tekrar edilen kelimeleri bulmaları, tekrar edilen

kelimelerden ikincisini kullanmadan cümleleri aynı anlama gelecek şekilde aşağıdaki örnekte olduğu gibi yeniden kurmaları istenir:

Ahmet'in **gömleği** beyaz, benim **gömleğim** mavi.

Ahmet'in gömleği beyaz, **benimki** mavi (Kapulu ve diğer., 2007a: 137).

2005-2009 yılları arasındaki sınavlarda “zamirler” konusundan 1 soru sorulmuştur. 2008 yılındaki sınavda sorulan soruda “o” kelimesinin hangi cümlede bir ismin yerine kullanıldığı sorulmaktadır. Öğrencilerden bu soruda zamirler ile sıfatları ayırmaları beklenmektedir. İncelenen kitaplarda zamirler konusunun oldukça detaylı ele alındığı görülmektedir. Kitaplardaki bilgiler ile öğrenciler bu soruyu rahatlıkla yanıtlayabileceklerdir. Bu nedenle sınav sorusu ile kitaplar tam bir uyumluluk göstermektedir.

4.6.3.8. Zarflar (Belirteçler):

7. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda “zarflar” hakkında şu bilgilere yer verilmiştir:

“Zarflar genellikle fiillerden, bunun yanında diğer zarflardan ve sıfatlardan önce gelerek onları zaman, yer-yön, miktar, durum ve sorma gibi çeşitli yönlerden etkileyip değiştirerek anlamlarını daha belirgin duruma getiren kelimelerdir” (Yangın ve diğer., 2009a: 146).

Öğrencilere zarfların diğer zarflardan ve sıfatlardan önce de gelebileceğini kavratılmak için şu örnekler verilmiştir:

Babası pek sevimli bir tavşan getirmiş.

Konuşurken çok etkili örnekler vermesi hepimizin dikkatini çekti.

Pek az konuştu, daha çok dinledi. (Yangın ve diğer., 2009a: 146)

Öğrencilerin, öğrendiklerini pekiştirmeleri için 7. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı'ndaki şu etkinlik yaptırılır:

“Aşağıdaki cümlelerde yer alan zarfların altlarını çiziniz. Bunların, önüne geldikleri hangi kelime türünü, hangi bakımdan etkilediğini yanlarına yazınız.

1. Bir yokuşun başında durup derin derin soluk aldılar. (Fiili/Durumu)
2. Sibel’in yeni arkadaşı çok hızlı konuşuyor. (.....)
3. Tabakta ağaçtan yeni koparılmış çok iri kirazlar vardı. (.....)
4. Bu kadar eşyayı tek başına nasıl taşıdın? (.....)
5. Bu yazıyı şimdi okuyamam, vaktim yok. (.....)
6. Elindeki parayı cebine sokup dışarı çıktı (.....)”

(Yangın ve diğer., 2009b: 54)

2005-2009 yılları arasındaki sınavlarda “zarflar” konusundan 2 soru sorulmuştur. Öğrencilerden, 2007 yılındaki soruda sözcük türleri arasından zarfı ayırt etmeleri, 2008 yılındaki soruda ise zaman anlamı katan zarfı bulmaları istenmiştir. İncelenen kitaplarda bu konulara yer verildiği görülmektedir. Bu nedenle sınav soruları ile kitaplar uyumludur.

4.6.3.9. Edatlar (İlgeçler), Bağlaçlar:

6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda edat ve bağlaç konuları bir arada ele alındığı için biz de aynı başlık altında incelemeyi uygun gördük. Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda bir metin üzerinden hareketle öğrencilere konular kavratılmaya çalışılmıştır. Ahmet Uysal tarafından yazılan “Kaz Dağı” adlı metin çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır. Daha sonra tahtaya “isim, sıfat, zamir, edat, bağlaç” yazarak her biri için farklı şekillerde kutu çizilir. Öğrencilerden “Kaz Dağı” adlı metinden “isim, sıfat, zamir, edat, bağlaç” olarak kullanılan kelimeleri bulmalarını, buldukları kelimenin içinde geçtiği cümleyi tahtaya yazarak belirtilen türlerdeki kelimeleri ait oldukları kutulara yazmalarını istenir (Kapulu ve diğer., 2007a: 207).

6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda edatların araç, zaman, sebep, eşitlik, yer-yön ilgisi kurmak gibi; bağlaçların da anlamca ilgili söz öbeklerini, aynı görevli kelimeleri, anlamca ilgili cümleleri bağlama görevleri gibi özelliklerini öğrencilere kavratmak için şu atasözlerinden yararlanılmıştır:

Göle su gelinceye **kadar** kurbağanın gözü patlar. (zaman ilgisi)

Ana **gibi** yâr olmaz. (benzerlik, eşitlik ilgileri)

Ak akçe kara gün **içindir**. (amaç ilgisi)

Akıl para **ile** satılmaz. (araç ilgisi)

Boynuz kulaktan sonra çıkar, ama kulağı geçer. (anlamca ilgili cümleleri bağlama, düşüncenin yönünü değiştirme)

Çağrılmayan yere çörekçi ile bökrekçi gider. (aynı görevli kelimeleri bağlama, birliktelik anlamı)

Gönülsüz yenen aş ya karın ağrıtır ya baş. (aynı görevli kelimeleri bağlama, düşüncenin yönünü değiştirme) (Kapulu ve diğer., 2007a: 83).

Konuyu pekiştirmek için 6. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı'nda bu konularla ilgili şu etkinliğe yer verilmiştir:

Aşağıdaki cümlelerde koyu yazılan kelimeleri inceleyiniz. Bunların “isim, sıfat, zamir, edat, bağlaç” görevlerinden hangisiyle kullanıldığını yazınız.

9. ŞEKİL: Masal Adam Konusunun 7. Etkinliği

<p>Kimi insanlar yüzmeyi çok sever.</p> <p>Kimi bekliyorsun?</p>	<p>Hasta, kızını yanına çağırdı.</p> <p>Hasta kızını, yanına çağırdı.</p>
<p>Hangi şiiri okumak istersin?</p> <p>Bu kitapların hangisi senin?</p>	<p>Parkta Ahmet ile oynadım.</p> <p>O bir demet gül ile karanfil almış.</p>
<p>Doğru söze ne denir?</p> <p>Doğruyu söylemekten çekinme!</p>	<p>O, benim kardeşimdir.</p> <p>O çocuğu tanıyor musun?</p>

(Kapulu ve diğer., 2007b: 164)

2005-2009 yılları arasındaki sınavlarda “edatlar” konusundan 2 soru sorulmuştur. 2 soruda da edatların cümleye kattığı anlamlar sorulmuştur. İncelenen kitaplarda edatların cümlelere kattığı anlamlar ile ilgili bilgilere yer verildiği görülmektedir. Bu nedenle sınav soruları ile kitaplar kapsam geçerliliği bakımından uyumludur.

2005-2009 yılları arasındaki sınavlarda “bağlaçlar” konusundan 4 soru sorulmuştur. Neredeyse her yıl 1 sorunun geldiği bu bölüm incelenen kitaplarda detaylı şekilde işlenmiştir. İncelenen kitaplardaki bilgiler ile öğrencilerin bu soruları yanıtlamaları oldukça kolaydır. Bu nedenle sınav soruları ile kitaplar uyumludur.

4.6.3.10. Fiiller (Eylemler):

7. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda Fiiller konusu şu şekilde işlenmiştir:

Kılavuz kitapta, öğrencilerin 6. sınıfta fiil kökünü ve gövdesini, fiil kökünün ve gövdesinin “-mek/-mak” eki almış biçimine “matar” dendiğini ve matarın fiilin adı olduğunu öğrendikleri belirtilmiştir. Öğrencilerin dikkati konuya çekmek, gerekli ön bilgilerini hatırlatmak ve kip ile çekimli fiilleri kavramalarına yardımcı olmak amacıyla şu yolun izlenebileceği önerilmiştir:

“Aşağıdaki tabloyu tahtaya çiziniz / yansıtınız. Öğrencilerinize aşağıdaki soruları sırayla sorunuz. Öğrencileriniz soracağınız sorunun cevabını vermeden bir sonraki soruya geçmeyiniz:

Tablo 4.30. Fiil Çekimi

Matar		Çekimli Fiil	
Gülümsemek		gülümsediniz	
Çalışmak		Çalışsın	
Sevmek		Sevmiş	
Koşmak		Koşarlar	

Tablonun birinci sütunundaki kelimelere ne ad verilir? Bu mastarlardaki fiil kökleri ya da gövdeleri hangileridir?

Tablonun üçüncü sütunundaki kelimeler kullanımda hangi konumdadır? Bu kelimelerdeki fiil kök ya da gövdeleri hangileridir?

Öğrencileriniz sorulara cevap verdikten sonra tabloyu aşağıdaki gibi doldurunuz:

Tablo 4.31. Fiil Çekimi

Mastar		Çekimli Fiil	Cümle
Gülümsemek	Kime gülümsemek	Gülümsediniz	Kime gülümsediniz?
Çalışmak	Ders çalışmak	Çalışsın	Ders çalışsın.
Sevmek	Okulu sevmek	Sevmiş	Okulu sevmiş.
Koşmak	Her sabah 3 km koşmak	Koşarlar	Her sabah 3 km koşarlar.

Öğrencilerinize aşağıdaki soruları sorunuz:

Mastarlarla çekimli fiilleri yapı bakımından karşılaştırınız. Aralarındaki fark nedir?

Tablonun ikinci sütunundakilerden ne anlıyorsunuz? Bunlar birer cümle midir? Mastarların bildirdikleri işlerin ya da durumların zamanları ve kimlerle ilgili oldukları belli midir?

Dördüncü sütundakiler birer cümle midir? Bu cümlelerle ikinci sütundakilerin arasındaki fark nedir? Bu cümlelerden ne anlıyorsunuz? Cümlelerdeki çekimli fiillerin bildirdikleri işlerin ya da durumların haberinin mi verildiği, yoksa olmasının mı istendiği, zamanları ve kimlerle ilgili oldukları belli midir? Bunu çekimli fiillerin hangi parçalarından anlıyorsunuz?

Öğrencilerinize çekimli fiillerin köklerinin ya da gövdelerinin dışında kalan kısmına “kip” dendiğini belirtiniz” (Yangın ve diğer., 2009a: 64-65).

Öğrenciler yukarıdaki etkinlik yoluyla kip ve çekimli fiille ilgili özellikleri fark edip söyledikten sonra şu açıklama yapılabilir: Kip kök ya da gövde durumundaki fiile bildirdiği iş, oluş ya da durumun gerçekleşme haberi ya da isteği ile zamanı ve kişisi hakkında bilgi veren biçimdir. Fiil kök ya da gövdeleri kiple çekimlenerek cümle bir yargıya bağlanır (Yangın ve diğer., 2009a: 65).

Öğrendiklerini pekiştirmek için öğrencilere 7. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı’ndaki şu etkinlik yaptırılır:

Tablo 4.32. Fiillerin Yapısı

Çekimli Fiil	Kökü/Gövdesi	Kipi
Karaladık	Karala	-dık
Yüzerler		
Koşuşturuyorsunuz		
İnceleyebildim		
Anlatsın		
Çizecek		
Aramışlar		
Bilmeliyiz		

(Yangın ve diğer., 2009b: 20)

4.6.3.10.1. Fiil (Eylem) Çekimi:

Bildirme kipleriyle dilek kiplerinin özelliklerini fark edebilmelerine ve bunları birbirlerinden ayırt edebilmelerine yardımcı olmak amacıyla öğrencilere 7. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı’ndaki şu etkinlik yaptırılabilir:

Tablo 4.33. Fiil Çekimi

Kiplerin Özellikleri	Bildirme Kipleri	Dilek Kipleri
Eylemin gerçekleşme durumuyla ilgili bir haber bildiriyor.		
Eylemin gerçekleşmesiyle ilgili bir haberi değil bir isteği, emri, gerekliliği ya da şartı ifade ediyor.		
Eylemin gerçekleşmesiyle ilgili belirli bir zaman bildiriyor.		
Eylemin gerçekleşmesiyle ilgili belirli bir zaman bildirmiyor.		

(Yangın ve diğer., 2009b: 27)

Öğrencilere, zaman ve kişi ekleri ezber yoluyla öğretimden kaçınmak için özellikle doğrudan verilmemiştir. Bu ekleri önceki birikimlerine dayandırmadan düz anlatım yoluyla vermek öğrencilerin bunları doğal dillerinin dışındaki ezberlemesi gereken bilgiler olarak algılamalarına, Türkçe dersine karşı olumsuz tutum geliştirmelerine neden olabilir. Bu nedenle kılavuz kitapta haber ve dilek kipleri anlatılırken etkinliklerden hareketle öğrencilerin zaman ve kişi eklerini sezerek öğrenmeleri sağlanmıştır.

7. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda öğrencilere bildirme kiplerinden görülen geçmiş zamanın kullanım özelliklerini kavratılabilmek için şu yol önerilmiştir:

“Aşağıdaki örnekleri tahtaya yazınız:

Unuttum gitti.

Üçer tane alanlar oldu.

Dışarıdan gelen, bir tane versinler diye bekledi.

Etrafına bakındı.

Öğrencilerden aşağıdaki sorulara cevap vermeleri isteyiniz:

Bu cümleler kime aittir? Cümleleri söyleyen bu olaylara kendisi mi tanık oluyor yoksa bunları başkasından mı duyuyor?

Yazar bu cümleleri ifade ederken cümlelerde altı çizilmiş olan fiillerin bildirdikleri iş ya da durumlar olmuş bitmiş mi, oluyor mu, yoksa daha sonra mı olacak?

Öğrencilerinize bu fiillerin bildirme kipinin, görülen geçmiş zamanında çekimlenmiş olduğunu belirtiniz. Onların görülen geçmiş zamanın hangi kişilere göre hangi eklerle ifade edildiğini kavramaları için aşağıdaki tabloyu tahtaya çiziniz:

Tablo 4.34. Fiil Çekimi

Kişiler	gel-	al-	otur-	gör-	git-
1. teklik kişi					
2. teklik kişi					
3. teklik kişi					
1. çokluk kişi					
2. çokluk kişi					
3. çokluk kişi					

Öğrencilerinizden bu fiillerin bildirme kipinin görülen geçmiş zaman kipinde belirtilen kişilere göre çekimleyip tablodaki yerlerine yazmalarını, bu çekimli fiilleri kullanacakları birer cümle söylemelerini ve cümlelerini tahtaya yazmalarını isteyiniz” (Yangın ve diğer., 2009a: 91).

7. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda yukarıdaki etkinlik dışında öğrencilere görülen geçmiş zamanla ilgili şu bilgiler verilmiştir:

“Bildirme kiplerinden **görülen geçmiş zamanla** çekimlenmiş fiillerin bildirdikleri iş, oluş ya da durum ifade edilmekte olduğu andan önce kesin olarak gerçekleşmiştir. Söyleyen kişi buna kesin olarak tanık olmuştur ya da bunun gerçekliğini kanıtlayabilecek durumdadır. Fiilleri görülen geçmiş zaman kipiyle biçimlendiren ek -di ekidir. Bu ek büyük ünlü uyumuna, küçük ünlü uyumuna ve ses olaylarına bağlı olarak -dı / -di / -du / -dü / -tı / -ti / -tu / -tü biçimine dönüşebilmektedir. Bu kipin kişi ekleri sırasıyla (1. teklik kişi) -m, (2. teklik kişi) -n, (3. teklik kişi ek almaz.), (1. çokluk kişi) -k, (2. çokluk kişi) -niz ve (3. çokluk kişi) -ler’dir. Kişi ekleri fiilin bildirdiği işin, oluşun ya da durumun hangi kişiler tarafından gerçekleştiğini yani cümlenin öznesini bildirir” (Yangın ve diğer., 2009a: 92).

7. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda diğer haber (bildirme) kipleriyle ilgili şu bilgilere yer verilmiştir:

Duyulan geçmiş zaman konuşanca sonradan görülen, sonradan fark edilen iş, oluş ya da durumları anlatmada ve şaşma, yakınma, pişmanlık, sitem ve küçümseme bildiren anlatımlarda da kullanılmaktadır.

“Kim gel de çalış demiş ona?”

Şimdiki zaman işin, oluşun ya da durumun ifade edildiği andan önce başlayıp sürmekte olduğunu anlatmada kullanılır.

“Yemekleri iştahla yiyor.”

Gelecek zaman bazen şaşkınlık, sitem, kızgınlık, şüphe, ihtar, tembih, sevinç ve böbürlenme gibi anlamlarda kullanılır.

“Bütün evi kardeşin mi temizleyecek?”

Geniş zaman bir olgunun genelliğini belirtmek için kullanılır.

“Kanunlar herkesi bağlar.” (Yangın ve diğer., 2009a: 92).

Öğrencilerin öğrendiklerini pekiştirmesi için 7. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı’ndaki şu etkinlik yaptırılır:

“Aşağıdaki cümlelerin fiilleri bildirme kipinin hangi zamanında çekimlenmiştir? Önündeki boşluğa uygun seçeneği yazarak belirtiniz.

() 1. Haberi duyunca havalara zıpladı.	a) Şimdiki zaman
() 2. Borcunun bir kısmını kapatabilecek.	b) Görülen geçmiş zaman
() 3. Çalışmamızı tamamlayacağız.	c) Geniş zaman
() 4. Gök gürültüsü dikkatimizi dağıttı.	ç) Gelecek zaman
() 5. Erzurum’daki kar yağışı dinmiş.	d) Duyulan geçmiş zaman
() 6. Cem, çok dokunaklı şairler yazar.	
() 7. Çocuk, şeker versinler diye ağlıyor.	
() 8. Gömleklerini kendisi ütölemiş.	
() 9. İlk öğrenmeler, sonrakileri etkiler.	
() 10. Seni her yerde arıyorlar.	
() 11. Buradan ayrılacağını söylemiş.	
() 12. Olanlara çok sinirlenecek” (Yangın ve diğer., 2009b: 34).	

7. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda öğrencilere dilek kiplerinin kullanım özelliklerini kavrayabilmek için şu yol önerilmiştir:

“Öğrencilerinize dilek kiplerinin özelliklerini sorunuz. Onlardan fiili dilek kipleriyle çekimlenmiş cümleler söylemelerini ve bu cümleleri tahtaya yazmalarını isteyiniz. Daha sonra aşağıdaki cümleleri tahtaya yazınız:

Sabah gazeteyi ben alayım.
 Öğretmenin sözlerini çok dikkatli dinle!
 Paramız yeterse bu takımı alabileceğiz.
 Sağlıklı yaşamak için dengeli ve düzenli beslenmeliyiz.

Öğrencilerinizden cümlelerdeki altı çizili fiillerin hangi kipte çekimlenmiş olduğunu söylemelerini ve bunu nereden anladıklarını açıklamalarını isteyiniz. Onlara bu cümlelerdeki fiillerin bildirdikleri iş ya da durumların gerçekleşmesiyle ilgili dileğin aynı biçimde mi yoksa farklı biçimde mi ifade edilmiş olduğunu sorunuz. İpucu niteliğinde sorular sorarak dilek kipleriyle, fiilin ifade ettiği iş, oluş ya da durumun gerçekleşmesiyle ilgili dileğin dört farklı biçimde ifade edildiğini fark etmelerini sağlayınız” (Yangın ve diğer., 2009a: 123).

İstek kipiyle çekimlenmiş fiiller bir isteği, niyeti ya da arzuyu ifade eder. Fiilleri istek kipiyle biçimlendiren -e ekidir. Bu ek büyük ünlü uyumuna bağlı olarak -a biçimine dönüşebilmektedir. Bu kipin kişi ekleri sırasıyla (1. teklik kişi) -im, (2. teklik kişi) -sin, (3. teklik kişi ek almaz.), (1. çokluk kişi) -lim, (2. çokluk kişi) -siniz ve (3. çokluk kişi) -ler'dir.

7. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda dilek kipinin emir, şart ve gereklilik biçimleri tek tek açıklanmadan istek kipinin öğretiminde izlenen yola uygun olarak işlenmesi önerilmiştir (Yangın ve diğer., 2009a: 124-125).

4.6.3.10.2. Fiillerde (Eylemlerde) Olumsuzluk:

7. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda öğrencilere fiillerde olumsuzluk konusu hakkında şu bilgilere yer verilmiştir:

“**Olumlu** biçimde çekimlenmiş fiiller eylemin gerçekleşme durumunu belli bir zamana ya da dileğe bağlayarak ifade etmektedir. Bu fiiller kip ve kişi eklerinin dışında herhangi bir ek almamaktadır. **Olumsuz** biçimde çekimlenmiş fiiller eylemin gerçekleşmemesi durumunu belli bir zamana ya da dileğe bağlayarak ifade etmektedir. Olumsuz biçim fiil kök ya da gövdeleriyle kip eklerinin arasına -me / -ma eki getirilerek yapılmaktadır. Bu ek şimdiki zaman çekiminde -yor ekinin etkisiyle daralıp -mı, -mi, -mu ya da -mü biçimine dönüşebilmektedir” (Yangın ve diğer., 2009a: 136).

7. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı'nda konunun daha iyi kavranması için şu etkinliğe yer verilmiştir:

“Aşağıdaki çekimli fiillerin olumsuz soru biçimlerini yanlardaki boşluklara yazınız.

1. yağarım (.....)
2. çizdik (.....)
3. yıkılmışsınız (.....)
4. uyuruz (.....)
5. inceliyorlar (.....)
6. yiyeceksin (.....)
7. diyorum (.....)
8. geldi (.....)
9. bölüşürüz (.....)
10. düşünürüz (.....)” (Yangın ve diğer., 2009b: 49)

4.6.3.10.3. Fiillerde (Eylemlerde) Anlam ve Zaman Kayması:

7. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda Fiillerde Anlam ve Zaman Kayması konusu hakkında şu bilgilere yer verilmiştir:

Bir kip zaman olarak bildirdiği kendi anlamının dışında farklı bir kipin yerine kullanılırsa anlam ve zaman kayması oluşur. Fiil kiplerinin anlam ve zaman kaymasına uğradığını cümlede yer alan zaman zarflarından kolayca anlayabiliriz (Yangın ve diğer., 2009a: 218).

Öğrencilerin bildirme kiplerinden şimdiki zamanın geçmiş zamanı karşılamak üzere kullanıldığını fark edebilmeleri amacıyla şu örneğe yer verilmiştir:

Bir gün Nasreddin Hoca, budamak için bir ağaca çıkıyor. Ancak, üzerinde durduğu dalı kesiyor ve düşüyor. Etrafında gülüşenleri görünce hiç bozuntuya vermeden “Ben zaten inecektim.” diyor.

Öğrencilerin bildirme kiplerinden geniş zamanın gelecek zamanı ya da geçmiş zamanı karşılamak üzere kullanıldığını fark edebilmeleri amacıyla şu örneklere yer verilmiştir:

Anneler günü kutlaması için halanı yarın mı ararsın?
Yemeğini şimdi mi daha sonra mı yersin?

Bir gün Nasreddin Hoca, budamak için bir ağaca çıkar. Ancak, üzerinde durduğu dalı keser ve düşer. Etrafında gülüşenleri görünce hiç bozuntuya vermeden “Ben zaten inecektim.” der (Yangın ve diğer., 2009a: 218).

Öğrencilerin öğrendiklerini pekiştirmek amacıyla 7. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı’ndaki şu etkinlik yaptırılır:

“Aşağıdaki cümlelerde fiil kipi bakımından zaman ve anlam kaymasına uğramış olanların başına “X” işareti koyunuz.

- () 1. Şimdi gelemem; çünkü televizyon seyrediyorum.
- () 2. Yöneticiyi toplantıdan önce mi sonra mı ararsın?
- () 3. Kızım işten eve hep yorgun argın döner.
- () 4. Bazen içimizi dökecek kimseler ararız.
- () 5. Dayımın küçük oğlu haftaya askere gidiyor.
- () 6. Haldun Taner, Keşanlı Ali Destanı adlı eserini 1964’te yazar.
- () 7. Keloğlan, bir gün padişahın kızını sarayın bahçesinde görür.
- () 8. Her sabah erkenden yola çıkıp elma bahçesini gezerim.
- () 9. Her sabah yürüyüş yapıyoruz.
- () 10. Son hazırlıklarımız için yarın arkadaşlarla kütüphanede toplanıyoruz” (Yangın ve diğer., 2009b: 89)

4.6.3.10.4. Yapılarına Göre Fiiller (Eylemler):

7. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda öğrencilere yapılarına göre fiiller konusu hakkında şu bilgilere yer verilmiştir:

“**Basit fiiller** kök durumundaki fiillerdir.

Türemiş fiiller isim ya da fiil köklerinden yapım ekleriyle türemiş fiilledir. Türemiş fiillerle türedikleri isim ya da fiil kökü arasında anlam ilişkisi bulunmaktadır.

Örnek:

Fiil: kopar-

Fiil kökü: kop-

Fiil kökünün türü: fiil

Fiil köküne gelen yapım eki: -ar

Fiil kökünün (kop-) anlamı: Herhangi bir yerinden ikiye ayrılmak, bağlantısı kesilmek.

Türemiş fiilin (kopar-) anlamı: Kopmasını sağlamak, kopmasına yol açmak.

Birleşik fiiller iki ya da daha fazla kelimenin (isim + fiil ya da fiil + fiil biçiminde) birleşip kaynaşmasından oluşan yeni anlamdaki fiillerdir.

Birleşik fiillerden bazıları bir isimle bir yardımcı fiilin birleşmesinden oluşmaktadır.

Örnek: kaybet- (kayıp + et) (Ses düşmesi olduğu için bitişik yazılır.)

hapsol- (hapis + olmak) (Ses düşmesi olduğu için bitişik yazılır.)
hisset- (his + et) (Ses türemesi olduğu için bitişik yazılır.)

yardım et (yardım + et) (Ses düşmesi ya da ses türemesi olmadığı için ayrı yazılır.)

Birleşik fiillerden bazıları bir fiille bir yardımcı fiilin birleşmesinden oluşmaktadır. Birleşmede kendi anlamını kaybeden yardımcı fiil, ana fiile “yeterlik”, “tezlik”, “sürerlik” ya da “yaklaşma” gibi anlamlar kazandırır. İki fiilin birleşmesi ana fiilin -a / -e / -ı / -i / -u ya da -ü eklerinden birini almasıyla gerçekleşir.

Örnek: atlayabil-, gidebil-, güldürebil- (Ana fiile gücü yetme, başarma ya da olasılık anlamlarından birini katar.)

Örnek: giyiver-, dönüver-, taşıyiver- (Ana fiile tezlik, çabukluk, apansızlık ya da önemsizlik anlamlarından birini katar.)

Örnek: bakakal-, yazadur-, süregel- (Ana fiile sürerlik anlamı katar.)

Örnek: düşeyaz-, boğulayaz-, öleyaz- (Ana fiile hemen hemen, az daha gerçekleşme anlamını katar.)

Birleşik fiillerden bazıları bir isimle bir fiilin anlamca kaynaşarak birleşmesinden oluşmaktadır. Anlamca kaynaşma birleşen öğelerden birinin ya da ikisinin birden gerçek anlamını kaybetmesiyle oluşur. Bu biçimde oluşmuş birleşik fiillerin bir kısmı deyimleşmiştir.

Örnek: diş bile-, para ye-, kulak kabart-“ (Yangın ve diğer., 2009a: 185-186).

Öğrendiklerini pekiştirmeleri amacıyla öğrencilere 7. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı’ndaki şu etkinlik yaptırılır:

“Aşağıdaki cümlelerde yer alan fiillerin altlarını çiziniz. Bunların yapı özelliğini (basit, türemiş ya da birleşik) yanlarındaki boşluğa yazınız.

1. Herkes ona yeni bir ad takmıştı: Meraklı. (.....)
2. Bu sürpriz beni çok şaşırttı. (.....)
3. Bu güzel haber bütün öğrencileri sevindirmiş. (.....)
4. Gemilerin ardından bakakalırım. (.....)
5. Bugün kendimi bir tuhaf hissediyorum. (.....)
6. Ayçiçeği tohumları, çok yağ içeriyor. (.....)
7. At kestanesi ağacını biliyorsunuzdur. (.....)
8. Deney için bu tüpü kullanabilir miyiz? (.....)”

(Yangın ve diğer., 2009b: 71)

4.6.3.10.5. Ek Eylem:

7. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda Ek Eylem konusu hakkında şu bilgilere yer verilmiştir:

Ek fiil, isim türünden kelimelere eklenerek bunlara yüklem görevi vermektedir. İsimler, ek fiille görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman, geniş zaman ve şart kiplerinde çekimlenebilmektedir.

Fiiller, ek fiil aracılığıyla birleşik yapıda çekimlenebilmektedir (Yangın ve diğer., 2009a: 300).

Öğrencilere öğrendiklerini pekiştirmeleri amacıyla 7. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı’ndaki şu etkinlikler yaptırılır:

Tablo 4.35. Fiil Çekimi

Ek fiille çekimlenmiş isimler	Görülen G. Z. Kipi	Duyulan G. Z. Kipi	Geniş Z. Kipi	Şart Kipi
Eskiden çok <u>güzelmiş</u> , bilenler öyle söylüyor.				
Eskiden <u>güzeldi</u> , çok iyi hatırlıyorum.				
Buranın yemekleri her zaman <u>güzeldir</u> .				
Yemekler <u>güzelse</u> yeriz. Onda laf hep çoktur.				
Bir zamanlar parası çoktu.				
Ödevin çoksa çarşıya yarın çıkalım.				

(Yangın ve diğer., 2009b: 119)

“Aşağıdaki cümlelerde ek fiille birleşik yapıda çekimlenmiş fiil bulunanların başına “X” işareti koyarak gösteriniz.

- () 1. Görmek istediği filme gitme fırsatını ne yazık ki kaçırmıştı.
- () 2. Doğru düşünen bireyler yetiştirmek önemlidir.
- () 3. Kitaptaki ilk hikâyenin konusu köy hayatıdır.
- () 4. Üç gündür bekliyorum, ne arayan var ne soran.
- () 5. Hiç durmadan koşuyor, bir türlü durmak bilmiyormuş.
- () 6. Bahçeye değişik meyve ağaçları dikecekti.
- () 7. Doktorun verdiği ilacı alırsa hemen iyileşeceğine inanıyordu.
- () 8. Yarın sınavımız olduğunu unutma.
- () 9. Tren Erzurum’a kaç saatte ulaşacaktı?
- () 10. Keşke mektubu daha okunaklı yazabilseydi.” (Yangın ve diğer., 2009b: 138)

4.6.3.10.6. Çatılarına Göre Fiiller (Eylemler):

4.6.3.10.6.1. Özne-Yüklem İlişkisi Bakımından Fiiller (Eylemler):

8. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda Özne-Yüklem İlişkisi Bakımından Fiiller konusu hakkında şu bilgilere yer verilmiştir:

Öğrencilere, öznesi olan cümlelere etken; öznesi olmayan cümlelere ise edilgen cümle denildiği söylenir. Etken cümlelerin yüklem kök veya gövdelerine fiilden fiil yapan “-n-“ ve “-l-“ ekleri getirilerek bu cümlelerin edilgen çatılı yapılabileceği vurgulanır. Edilgen cümlelerde işi yapan gerçek öznenin olmadığını, nesnenin ise özne gibi yükleme sorulan “Ne?” ve “Kim” sorularına cevap verdiği hâlde bu ögenin işi yapan olmadığı, cümlede yapılan işten etkilenen öge olduğu belirtilir (Ceyhan ve Ceyhan, 2009a: 141).

8. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı'ndaki şu etkinlik yaptırılır:

“Aşağıda verilen cümlelerin etken mi, edilgen mi olduklarını örnekteki gibi sorulara yanıt vererek bulunuz.

Öğrencileri evlerine servisle bıraktık.

İşi yapan kim? Biz / Etken

Öğrenciler evlerine bırakıldı.

İşi yapan kim? Belli değil / Edilgen

İnsanlar hızlı adımlarla evlerine gidiyorlar.

İşi yapan kim? /

Ehliyetli olmayanlara ceza yazıldı.

İşi yapan kim? /

Arkadaşım kitap fuarına gitmiş.

İşi yapan kim? /

Okullar tatil edildi.

İşi yapan kim? /

Okul maviye boyandı.

İşi yapan kim? /

Belediye görevlileri çöpleri topladı.

İşi yapan kim? /

Zeytinleri birkaç günde topladı.

İşi yapan kim? /” (Ceyhan ve Ceyhan, 2009b: 145)

4.6.3.10.6.2. Nesne-Yüklem İlişkisi Bakımından Fiiller (Eylemler):

Öğrencilere, “Benim biraz sonra ne yapacağımı cümle olarak ifade ediniz.” sözü söylenir. Öğretmen masasından kitap alınıp öğrencilerin bunu ifade etmeleri sağlanır. Öğrenciler “Öğretmen masadan kitabı aldı.” dedikten sonra onlara “Masadan neyi aldım?” sorusu sorularak “Kitabı.” yanıtı alınır. Daha sonra “Kitabı” sözcüğünün cümlenin hangi ögesi olduğu sorularak “belirtili nesne” yanıtını vermeleri sağlanır. Öğrencilere, “Neyi, kimi, ne?” sorularından herhangi birine yanıt veren fiillere geçişli; vermeyenlere ise geçişsiz fiil dendiği söylenir (Ceyhan ve Ceyhan, 2009a: 127-128).

Geçişsiz fiillerin –r, -t, -dır ekleri ile geçişli olabileceğini kavratmak amacıyla Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda şu yolun izlenmesi önerilmiştir:

Tahtaya aşağıdaki cümleler yazılır.

“Kardeşim annemi görünce ağladı.”

“Her öğle uyurdu.”

“Ağla-“ ve uyu-“ fiillerinin nesne alıp almadıkları sorulur. Yanıt alındıktan sonra tahtaya aşağıdaki cümleler yazılır.

“Küçük kedi kardeşimi ağlattı.”

“Annem kardeşimi uyuttu.”

Öğrencilere örneklerden hareketle “ağla-“ ile “ağlat-“ ve “uyu-“ ile “uyut-“ fiillerinin yapısal farkı kavratılıp son iki cümlenin nesne alıp almadığı sorulur. Öğrencilere nesnelere buldurulur (Ceyhan ve Ceyhan, 2009a: 133).

Öğrenci Çalışma Kitabı’nda şu etkinliklere yer verilmiştir:

Aşağıdaki geçişsiz fiillere, fiilden fiil yapan “-r, -t, -dır” eklerinden uygun olanı getiriniz. Ek getirdiğiniz yeni fiilin nesne sorularına cevap verip vermediğini, aldığınız yanıtları da yazarak örnekteki gibi gösteriniz.

Fiil Kök veya Gövdesi	-r, -t, -dır	Neyi? Kimi? Ne?
Gül-	gül-dür-	X (Çocuğu)
Ağla-
Evlen-
Otur-
Düş-
Azal-

(Ceyhan ve Ceyhan, 2009b: 125)

2005-2009 yılları arasında “fiiller” konusunda 3 soru sorulmuştur. Sorular incelendiğinde “fiillerde anlam kayması” konusundan 1 soru sorulmuştur. İncelenen Türkçe ders kitaplarında bu konuya yer verildiği görülmektedir. Kitaplar ile sınav sorusu uyumludur.

“Öznesine göre fiil çatıları” konusundan 1 soru sorulmuştur. Bu soru “dönüşlü eylemler” konusu ile ilgilidir. İncelenen kitaplarda “dönüşlü eylemler”e yer verilmediği görülmektedir. Sınavda sorulan bir konunun incelenen kitaplarda yer almaması büyük bir eksikliklerdir.

Sınavlarda “yapılarına göre fiiller” konusundan 1 soru sorulmuştur. Bu soru da birleşik fiilin yapısı ile ilgilidir. İncelenen kitaplarda birleşik fiil konusu detaylı şekilde işlenmiştir. Sınav soruları ile kitaplar uyumludur.

4.6.3.11. Fiilimsiler (Eylemsiler):

8. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı’nda fiilimsiler konusu şu şekilde işlenmiştir:

Aşağıdaki cümleler tahtaya yazılır.

“Şehrin tarihi yerlerini gezeceğiz.”

“Tarihi yerleri gezmeye gideceğiz.”

Öğrencilerden iki cümlede iş, oluş, hareket ya da durum bildiren kip eki almış sözcüklerin hangileri olduğu sorulur. “Gezeceğiz” ve “gideceğiz” cevabı alındıktan sonra bu iki kelimedenden hangisinin kökünün cümle içinde başka bir kelimeyle aynı olduğu sorulur. “Gezmeye” yanıtını almak için öğrenciler yönlendirilir. Yapısal olarak (kök-ek) bu iki kelimenin birbirine benzemediği, birinin (gezeceğiz) zaman ve şahsının olduğu, diğerinin ise zaman ve şahıs eki almadığı belirtilir (Ceyhan ve Ceyhan, 2009a: 41).

Öğrencilerin tümce içinde fiilimsileri ayırt etmelerini sağlamak amacıyla 8. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı’ndaki şu etkinlikler yaptırılır:

“Aşağıda karışık olarak verilen kelimeleri cümle hâline getiriniz.

- a) “geldi, dayım, bize, dün.”
- b) “gelerek, mutlu, dün, dayım, bizi, etti, bize.”
- c) “çocuğa, gülümsedi, gelen, dayım.”
- ç) “önüne, yedi, dayım, geleni.”
- d) “pikniğe, dayım, gittik, gelince.”

Aşağıdaki “gel-“ sözcüğü ile ilgili cümleleri yukarıdaki etkinlikte oluşturduğunuz cümlelerden hareketle tamamlayınız.

- 1) “gel-“ sözcüğü maddesinde zaman ve şahıs bildiriyor.
- 2) ”gel-“ sözcüğü maddesinde sebep bildiriyor.
- 3) “gel-“ sözcüğü maddesinde sıfat (ön ad) olarak kullanılmış.
- 4) “gel-“ sözcüğü maddesinde zaman bildiriyor.” (Ceyhan ve Ceyhan, 2009b: 14)

Öğrencilere fiilimsilerin dolaylı anlatımı da sağladığını kavratmak amacıyla aşağıdaki cümle tahtaya yazılır:

“Beste, kardeşine “Yarın kütüphaneye gidelim mi?” dedi. Bu ifadeyi tırnak imini kaldırıp fiilimsi kullanarak nasıl ifade edebilecekleri sorulur.

“Beste, yarın kardeşinden yarın kütüphaneye gitmelerini istedi.” cevabı alınmaya çalışılır (Ceyhan ve Ceyhan, 2009a: 46).

Öğrencilere fiilimsi türlerini kavratmak amacıyla 8. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı’nda şu etkinliğe yer verilmiştir:

Aşağıda verilen metindeki fiilimsileri bulunuz. Bulduğunuz bu fiilimsileri örnekteki gibi tabloda ait olduğu gruba yerleştiriniz.

10. ŞEKİL: Yürüyelim Arkadaşlar Konusunun 5. Etkinliği

Bir şeyler öğrenmek için hiçbir zaman geç olmayacağını düşünerek yeni bir dil öğrenmeye karar verdim. Bu dil İspanyolca, İtalyanca ya da Hollandaca değildi. Öğrenmeye karar verdiğim dil farklı bir dildi. Doğa dili. Bu dili öğrenirken gereksinim duyacağınız malzemeler ücretsiz. Dil kuralları, deyimleri akılda tutma, söyleyiş problemi, en önemlisi de ezber yok doğa dilinde. Her yaştan herkesin zevk alarak öğrenebileceği bir dil, doğa dil. Doğada neler olup bittiğini gerçek anlamda anlamaya başladığında, doğanın düzenine ve bu düzenin işleyişine yakından tanıklık edeceksiniz.

İsim Fiiller	Sıfat Fiiller	Zarf Fiiller
öğrenmeye	verdiğim	düşünerek

(Ceyhan ve Ceyhan, 2009b: 45)

2005-2009 yılları arasında liselere giriş sınavlarında “fiilimsiler” konusundan sadece 2008 yılında 1 soru sorulmuştur. Soruda cümlelerde geçen fiilimsilerden hangisinin farklı görevde kullanıldığı sorulmuştur. İncelenen Türkçe ders kitaplarında fiilimsilerin çeşitler hakkında bilgiler yer almaktadır. Sınav sorusu ile kitaplar uyumludur.

4.7. 2005-2009 Yılları Arası Ses Bilgisi Soruları

Tablo 4.36. “2005-2009 Yılları Arası Ses Olayları” ile İlgili Sorular

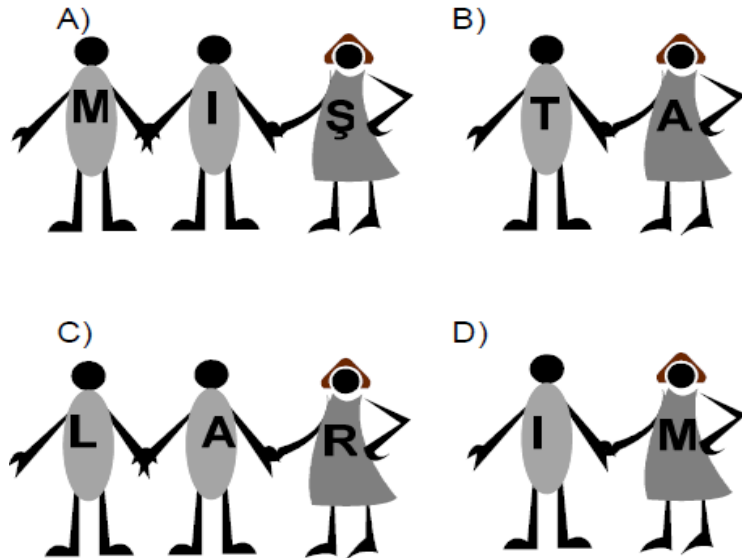
Yıl	05	06	07	08	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	1	1

Soru:

1. SBS-2008 (6. Sınıf)

“AĞAÇ” kelimesini oluşturmuş çocuklarla, aşağıdaki çocuklardan hangileri el ele tutuşursa “Ç” tişörtlü çocuk ile “C” tişörtlü çocuğun yer değiştirmesi gerekir?

Çözüm:

Seçenekler incelendiği zaman D seçeneğindeki "ı" ve "m" tişörtlü çocuklar "AĞAÇ" sözcüğüne eklendikleri zaman sözcüğün sonundaki "Ç" süresiz sert

ünsüzü yumuşatarak "C" ye dönüşür. Böyle olunca da "Ç" tişörtlü çocuk ile "C" tişörtlü çocuğun yer değiştirmesi gerekir. Doğru seçenek D'dir.

4.8. 2005-2009 Yılları Arası Biçim Bilgisi Soruları

4.8.1. Kök Çeşitleri

Tablo 4.37. “2005-2009 Yılları Arası Kök Çeşitleri” ile İlgili Sorular

Yıl	05	06	07	08	09	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	1	-	1

Soru:

1. SBS 2008 (6. Sınıf)

“F” torbasına fiil köklü kelimelerin, “İ” torbasına da isim köklü kelimelerin toplanması gerekmektedir. Buna göre aşağıdakilerden hangisi “İ” torbasına konur?

- A) Yazar
B) Evli
C) Örgü
D) Sayı

Çözüm:

"Kökler, sözcüklerin daha küçük anlamlı parçalara ayrılamayan, en küçük anlamlı parçalarıdır" (Kahraman, 2009: 44). Yukarıdaki sözcüklerin köklerini incelediğimiz zaman yaz-, ev-, ör-, say- şeklinde olduklarını görürüz. Soru kökünde isim olan kök sorulduğu için doğru seçenek B'dir.

4.8.2. Çekim Ekleri

Tablo 4.38. “2005-2009 Yılları Arası Çekim Ekleri” ile İlgili Sorular

Yıl	05	06	07	08	09	Toplam
Soru Sayısı	-	-	2	1	1	4

Soru:

1. OKS-2007

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “-da, -de” nin işlevi diğerlerinden farklıdır?

- A) Kardeşim kulağıma bir şeyler fısıldadı.
- B) Ben çıkarken babam hâlâ evdeydi.
- C) Bugün okulda Ayşe’yi göremedim.
- D) Elindeki kocaman çantayı yere bıraktı.

Çözüm:

“+DE” hâl eki, bazen bulunma anlamı bildirir ve çekim eki olarak kullanılır bazen de yapım eki işlevinde kullanılır. Seçeneklere baktığımızda B’de "evdeydi", C’de "okulda", D’de "elindeki" sözcüklerinde “+DE” eki, hâl eki işlevinde kullanılmıştır. A seçeneğinde ise yapım eki görevinde kullanılmıştır. Doğru seçenek A’dır.

Soru:

2. OKS-2007

Onu son kez, yazın, köyde görmüştüm. Çok

1 2

derinlerdeki bir yaranın zonkladıkça kıvrandıran

3

acısı, yüzünden okunuyordu.

4 5

Yukarıdaki parçada numaralanmış sözcüklerin hangileri, kime veya neye ait olduklarını belirten bir ek almıştır?

A) 1 - 2

B) 2 - 3

C) 3 - 4

D) 4 - 5

Çözüm:

Bir sözcüğün iyelik ekini alıp almadığını öğrenmek için, o sözcüğün basına “benim, senin, onun, bizim, sizin, onların” zamirlerini getiririz. Soruda 4 ve 5 olarak rakamlandırılan "acıısı" ve "yüzünden" sözcükleri birer aitlik belirttikleri için doğru seçenek D'dir.

Soru:

3. OKS-2008

Aşağıdakilerin hangisinde altı çizili kelime “varlığın kime ait olduğunu bildiren” bir ek almıştır?

A) Kapıyı açıp sesin geldiği yere baktı.

B) İkrâm edilen ayranı afiyetle içti.

C) Hediyeler içerisinde en çok bunu beğendi.

D) Arabası boyandıktan sonra yeni gibi oldu.

Çözüm:

Bir sözcüğün iyelik ekini alıp almadığını öğrenmek için, o sözcüğün basına “benim, senin, onun, bizim, sizin, onların” zamirlerini getiririz. Soruda D seçeneğinde "arabası" sözcüğü "onun" zamirini alabilmektedir. Doğru seçenek D'dir.

Soru:

4. SBS-2009 (6. Sınıf)

Ali'nin evin dışına çıktığını ifade eden üç kelimelik bir cümlede “ev” kelimesine aşağıdakilerden hangisi eklenir?

A) -e

B) -de

C) -den

D) -i

Çözüm:

"+DEn" eki, hâl eki görevinde kullanıldığı zaman sözcüğe ayrılma, çıkma anlamı katar. Ev sözcüğüne bu eki getirdiğimiz zaman çıkma anlamı verdiğini görürüz. Doğru seçenek C'dir.

4.8.3. Yapım Ekleri

Tablo 4.39. “2005-2009 Yılları Arası Yapım Ekleri” İle İlgili Sorular

Yıl	05	06	07	08	09	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	1	1	2

Soru:

1. OKS-2008

Aşağıdakilerin hangisinde altı çizili kelime aldığı ek sebebiyle yeni bir anlam kazanmamıştır?

- A) Üzerindeki kirli elbiseyi çıkarıp çamaşır sepetine attı.
 B) Toplantılarına tam vaktinde gider, kimseyi bekletmezdi.
 C) Portakal bahçesi ile zeytinliğin arasında beyaz bir ev vardı.
 D) Aceleci davranışlarımdan dolayı herkesi telaşlandırmışım.

Çözüm:

A seçeneğinde, "kirli" sözcüğü kir + li biçiminde oluşmuştur. "Kir" sözcüğüne "+li" eki getirilerek yeni bir anlam kazandırılmıştır. Doğru seçenek A'dır.

Soru:

2. SBS-2009 (6. Sınıf)

“Bil-” kelimesi, aşağıdakilerden hangisinin eklenmesiyle “öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek” anlamını kazanır?

- A) -ge
 B) -gi
 C) -giç
 D) -gin

Çözüm:

"Bil-" eylemi "-gi" eki getirildiğinde "öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek" anlamını kazanır. Doğru seçenek B'dir.

4.8.4. Yapı Bakımından Sözcükler

Tablo 4.40. “2005-2009 Yılları Arası Yapı Bakımından Sözcükler” ile İlgili

Sorular

Yıl	05	06	07	08	09	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	-	-	-

2005-2009 yılları arası “Yapı Bakımından Sözcükler” konusundan soru sorulmamıştır.

4.8.5. Sözcük Türleri

4.8.5.1. İsimler (Adlar)

Tablo 4.41. “2005-2009 Yılları Arası Adlar (İsimler)” ile İlgili Sorular

Yıl	05	06	07	08	09	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	1	-	1

Soru:

1. SBS 2008 (6. Sınıf)

Keloğlan, soyut anlamlı kelimelerin olduğu yoldan gittiğinde hangi şehre ulaşır?

- A) Kastamonu
B) Hatay
C) Çanakkale
D) Ağrı

Çözüm:

Soyut anlamlı kelimelerden oluşan seçenek B'dir. Hatay'a ulaşılan yolda yer alan: Hüzün, Ümit, Korku ve Sevinç kelimeleri birer soyut anlamlı kelimelerdir. Doğru seçenek B'dir.

4.8.5.2. Sıfatlar (Ön Adlar)

Tablo 4.42. “2005-2009 Yılları Arası Sıfatlar (Ön Adlar)” ile İlgili Sorular

Yıl	05	06	07	08	09	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	1	1	2

Soru:

1. OKS-2008

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili kelime diğerlerinden farklı bir görevde kullanılmıştır?

- A) Kasabaya bir an önce varmak için durmadan yürüdük.
- B) Uçurtmanın kuyruğunu takarken yanlışlıkla çıtasını kırdım.
- C) Büyüdüğüm şehre yıllar sonra gelmek beni duygulandırdı.
- D) Otobüsü durakta görünce merdivenlerden koşarak indim.

Çözüm:

A seçeneğinde "durmadan", B seçeneğinde "takarken" ve D seçeneğindeki "koşarak" sözcükleri cümlede zarf görevinde kullanılmışlardır. C seçeneğinde "büyüdüğüm" sözcüğü ise sıfat görevinde kullanılmıştır. Doğru seçenek C'dir.

Soru:

2. SBS-2009 (6. Sınıf)

Aşağıdakilerden hangisi bu resimdeki çocuklardan birini niteleyebilir?

- A) Çocuk
- B) Bir
- C) Uzun
- D) Bu

Çözüm:

"Varlık ya da kavramların, kendilerinden ayrı düşünülemez temel ve yapısal özelliklerini karşılayan sınıflara niteleme sıfatı denir" (Kahraman, 2009: 83).

"Uzun" sözcüğü bu çocuklardan birinin fiziksel özelliğini belirttiği için onu niteleyebilir.

4.8.5.3. Zamirler (Adıllar)

Tablo 4.43. "2005-2009 Yılları Arası Zamirler (Adıllar)" ile İlgili Sorular

Yıl	05	06	07	08	09	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	1	-	1

Soru:

1. OKS-2008

Aşağıdakilerin hangisinde "o" kelimesi, bir ismin yerine kullanılmıştır?

- A) Diğer arkadaşları gibi o da yaşlılara yer verir.
- B) Yağmur yağdığı için o gün pikniğe gidemedik.
- C) Kaleden o eşsiz manzarayı izlemek çok zevkliydi.
- D) Arkadaşlar, o arada işin çoğunu halletmişler.

Çözüm:

B, C ve D seçeneklerinde o sözcüğü sıfat olarak kullanılmıştır. A seçeneğinde ise bir kişinin yerini tutarak zamir görevinde kullanılmıştır. Doğru seçenek A'dır.

4.8.5.4. Zarflar (Belirteçler)

Tablo 4.44. "2005-2009 Yılları Arası Zarflar (Belirteçler)" ile İlgili Sorular

Yıl	05	06	07	08	09	Toplam
Soru Sayısı	-	-	1	1	-	2

Soru:

1. OKS-2007

“Böyle” sözcüğü aşağıdakilerin hangisinde farklı bir görevde kullanılmıştır?

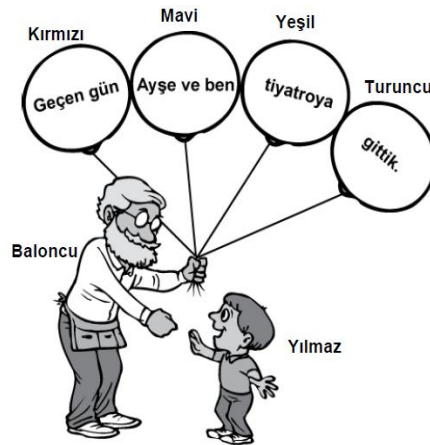
- A) Böyle günlerde evde durulur mu hiç?
- B) Olayların böyle gelişeceğini biliyor muydun?
- C) Bir şey yapmak gerek böyle durumlarda.
- D) Böyle bir yer bulmak oldukça zordur.

Çözüm:

A, C ve D seçeneklerinde "böyle" sözcüğü isimleri etkileyerek sıfat görevinde kullanılmıştır. B seçeneğinde ise "geliş-" fiilini etkileyerek zarf görevinde kullanılmıştır. Doğru seçenek B'dir.

Soru:

2. SBS-2008 (7. Sınıf)

Kırmızı, mavi, yeşil ve turuncu balonlar yan yana geldiklerinde bir cümle oluşturmaktadır. Yılmaz, bu cümleye “zaman anlamı katan” balonu almak istemektedir. Buna göre baloncu, Yılmaz’a hangi balonu vermelidir?

- A) Kırmızı
- B) Mavi
- C) Yeşil
- D) Turuncu

Çözüm:

Yukarıdaki soruda bizden zaman zarfı olan sözcüğü seçmemiz isteniyor. Cümleye zaman anlamı katan ve cümlede zaman zarfı olarak kullanılan sözcük öbeği "geçen gün" dir. Doğru seçenek A'dır.

4.8.5.5. Edatlar (İlgeçler)

Tablo 4.45. “2005-2009 Yılları Arası Edatlar (İlgeçler)” ile İlgili Sorular

Yıl	05	06	07	08	09	Toplam
Soru Sayısı	-	1	1	-	-	2

Soru:

1. OKS-2006

- 1- Giriş kapısını bu kartla açabilirsin.
- 2- Yağmurun başlamasıyla herkes kaçıştı.
- 3- Yıllardır görmediği arkadaşına hasretle sarıldı.

Bu cümlelerde “ile” aşağıdaki anlam ilgilerinden hangisini kurmamıştır?

A) Neden - Sonuç	B) Nitelik
C) Birliktelik	D) Araç

Çözüm:

"Çekim ilgeçlerinin oluşturdukları öbekler, kullanıldıkları tümcelerin yüklemelerini; "amaç, araç, başkalık, benzerlik, biçim, birliktelik, durum, neden, ölçü, zaman..." anlamları bakımından etkilerler (Kahraman, 2009: 153). Bu soruda "ile" 1. cümlede araç ilgisi, 2. cümlede neden-sonuç ilgisi ve 3. cümlede de nitelik ilgisi kurmuştur. Doğru seçenek C'dir.

Soru:

2. OKS-2007

“Kadar” sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisine “yaklaşık” anlamı katmıştır?

- A) Minare boyundaki kavağın üst çatalına kadar tırmandım.
- B) Otobüsümüz bozulunca bir kır lokantasında dört saat kadar bekledik.
- C) Çevresi bu kadar hoş olan yeni evimizin içi kir pas içindeydi.
- D) Merdivenleri yapıldığı günden beri hiç bu kadar telaşlı çıkmamıştım.

Çözüm:

B seçeneğinde "Otobüsümüz bozulunca bir kır lokantasında dört saat kadar bekledik." cümlesinde "dört saat kadar" ifadesi yaklaşık anlamında kullanılmıştır. Doğru seçenek B'dir.

4.8.5.6. Bağlaçlar

Tablo 4.46. "2005-2009 Yılları Arası Bağlaçlar" ile İlgili Sorular

Yıl	05	06	07	08	09	Toplam
Soru Sayısı	-	1	1	1	1	4

Soru:

1. OKS-2006

"da, de" aşağıdaki cümlelerin hangisine "aşırılık" anlamı katmıştır?

- A) O gömlek üzerine hiç de yakışmamış.
- B) Sustu sustu da sonradan iyi konuştu.
- C) Önerdiğin kitabı okudum da anlayamadım.
- D) Bilge gelecek de tiyatroya gideceğiz.

Çözüm:

A seçeneğinde gömleğin üzerine hiç ama hiç yakışmadığı anlatılmak istenmiştir. "De" bağlacı bu cümleye aşırılık anlamı katmıştır. Doğru seçenek A'dır.

Soru:

2. OKS-2007

Aşağıda yer alan cümlelerin hangisindeki altı çizili sözcüğün işlevi diğerlerinden farklıdır?

- A) Bu yıl tahıl verimi yüksek yalnız fiyatlar düşük.
- B) Giysilerim çok kalın fakat yine de üşüyorum.
- C) Bize çalışan ama gerçekten çalışan biri lazım.
- D) Çok öğüt verdim lakin hiçbirine kulak asmadı.

Çözüm:

Altı çizili bağlaçlar incelendiğinde “yalnız, fakat ve lakin” bağlaçları tümcelere bir zıtlık anlamı katmaktadır. Ancak C seçeneğinde yer alan “ama” bağlacı tümceye pekiştirme anlamı katmaktadır. Doğru seçenek C’dir.

Soru:

3. SBS-2008 (6. Sınıf)

Yağmurun yağmasını dört gözle bekliyorum suyumuzun bitmesinden korkuyorum. Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) fakat

B) çünkü

C) ama

D) ne var ki

Çözüm:

Seçeneklerde verilen bağlaçlardan “çünkü” bağlacı cümleye getirildiğinde anlamlı bir cümle olmaktadır. “Çünkü” bağlacı cümleye neden-sonuç ilgisi katmaktadır. Soruda zaten bu anlam ilgisini katan bağlacın hangisi olduğu sorulmaktadır. Doğru seçenek B’dir.

Soru:

4. SBS-2009 (8. Sınıf)

Yazarın konuşmasındaki boşluğa, düşüncenin yönüne göre aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

A) Öte yandan

B) Çünkü

C) Oysa

D) Ne var ki

Çözüm:

Bu soruda seçenekler incelendiğinde A, C ve D seçeneklerinde yer alan bağlaçların benzer anlamlar taşıdıkları görülmektedir. Oysa B seçeneğindeki “çünkü” bağlacı farklı bir anlam ilgisi taşımaktadır. Konuşmanın bütünü incelendiğinde bir terslik ifade eden bağlacın kullanılması gerektiği anlaşılmaktadır. Doğru seçenek B’dir.

4.8.5.7. Ünlemler

Tablo 4.47. “2005-2009 Yılları Arası Ünlemler” ile İlgili Sorular

Yıl	05	06	07	08	09	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	-	-	-

2005-2009 yılları arasında yapılan liselere giriş sınavlarında “Ünlemler” konusundan hiç soru sorulmamıştır.

4.8.5.8. Fiiller (Eylemler)

4.8.5.8.1. Fiil (Eylem) Çekimi

Tablo 4.48. “2005-2009 Yılları Arası Fiil Çekimi” ile İlgili Sorular

Yıl	05	06	07	08	09	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	-	1	1

Soru:

1. SBS-2009 (7. Sınıf)

Aşağıdaki zaman ve anlam kaymasına uğramış fiillerle kurulan cümlelerden hangisi, anlam olarak yanında belirtilen zamanı ifade etmektedir?

- A) Büyük ihtimalle bu yaz, tatile Trabzon'a gideriz. (Geniş zaman)
- B) Başka bir fotoğrafta babamla masa başında kiraz yiyoruz. (Geçmiş zaman)
- C) Her sabah güneşin doğuşunu izliyorum. (Şimdiki zaman)
- D) Yazar, okuduğum bu kitapta doğduğu kasabayı ayrıntılı olarak anlatır.

(Gelecek zaman)

Çözüm:

Seçenekler incelendiğinde B seçeneğinde "Başka bir fotoğrafta babamla masa başında kiraz yiyoruz." tümcesinde geçmiş zaman ifade edilmekte fakat tümcede yüklem görevinde kullanılan fiil geniş zaman kipinde çekimlenmiştir. Bu nedenle doğru seçenek B'dir.

4.8.5.8.2. Yapılarına Göre Fiiller (Eylemler)

Tablo 4.49. "2005-2009 Yılları Arası Fiilin Yapısı" ile İlgili Sorular

Yıl	05	06	07	08	09	Toplam
Soru Sayısı	1	-	-	-	-	1

Soru:

1. OKS-2005

Aşağıdaki cümlelerin hangisindeki birleşik fiilin yapılışı diğerlerinden farklıdır?

- A) Bu işi bildiğini varsayıyorum.
- B) Söyledikleri karşısında donakaldık.
- C) Kitabı bir çırpıda okuyuverdi.
- D) Verilen soruları kendisi çözebilir.

Çözüm:

B, C ve D seçeneklerinde “donakaldık, okuyuverdik ve çözebilir” birleşik fiilleri yapılışı bakımından kurallı birleşik fiillerdir. A seçeneğindeki “varsayıyorum” fiili ise yapılışı bakımından bir isimle yardımcı eylemden oluşan birleşik fiildir. Doğru seçenek A’dır.

4.8.5.8.3. Çatılarına Göre Fiiller (Eylemler)

4.8.5.8.3.1. Özne-Yüklem İlişkisi Bakımından Fiiller (Eylemler)

Tablo 4.50. “2005-2009 Yılları Arası Öznesine Göre Fiil Çatıları” ile İlgili Sorular

Yıl	05	06	07	08	09	Toplam
Soru Sayısı	1	-	-	-	-	1

Soru:

1. OKS-2005

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde eylemi yapan ve eylemden etkilenen aynı varlıktır?

- A) Karpuz, keskin bir bıçakla beşe bölündü.
- B) Bahar gelince yazlıklar çıkarıldı.
- C) Toplanan meyveler tertemiz yıkandı.
- D) Bu sözler üzerine birden öne atıldı.

Çözüm:

Seçenekler incelendiğinde eylemi yapan ve eylemden etkilenen varlığın aynı olduğu seçenek D’dir. Doğru seçenek D’dir.

4.8.5.8.3.2. Nesne-Yüklem İlişkisi Bakımından Fiiller (Eylemler)

Tablo 4.51. “2005-2009 Yılları Arası Nesnesine Göre Fiil Çatıları” ile İlgili Sorular

Yıl	05	06	07	08	09	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	-	-	-

2005-2009 yılları arasında yapılan liselere giriş sınavlarında “Nesnesine Göre Fiil Çatıları” konusundan hiç soru sorulmamıştır.

4.8.5.9. Fiilimsiler (Eylemsiler)

Tablo 4.52. “2005-2009 Yılları Arası Fiilimsiler” ile İlgili Sorular

Yıl	05	06	07	08	09	Toplam
Soru Sayısı	-	-	-	1	-	1

Soru:

1. OKS-2008

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili kelime diğerlerinden farklı bir görevde kullanılmıştır?

- A) Kasabaya bir an önce varmak için durmadan yürüdük.
- B) Uçurtmanın kuyruğunu takarken yanlışlıkla çıtasını kırdım.
- C) Büyüdüğüm şehre yıllar sonra gelmek beni duygulandırdı.
- D) Otobüsü durakta görünce merdivenlerden koşarak indim.

Çözüm:

A seçeneğinde “durmadan”, B seçeneğinde “takarken”, D seçeneğinde “koşarak” sözcükleri zarf-fiil eki olarak zarf görevinde kullanılmışlardır. C seçeneğindeki “büyüdüğüm” sözcüğü ise sıfat-fiil eki olarak sıfat görevinde kullanılmıştır. Doğru seçenek C’dir.

V. BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

1990-2009 yılları arasındaki liselere giriş sınavlarında sorulan ses bilgisi ve biçim bilgisi konularının dökümü şu şekildedir:

Ses Bilgisi Toplam Soru Sayısı: 5

Biçim Bilgisi Toplam Soru Sayısı: 78

1990-2009 yılları arasında liselere giriş sınavlarında çıkmış toplam 83 ses bilgisi ve biçim bilgisi sorusunun konu dağılımları aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir:

Tablo 4.53. 1990-2004 Yılları Arası Ses Bilgisi Sorularının Konu Dağılımı

Yıl	99	99	99	99	99	99	99	99	99	99	00	00	00	00	00	Toplam
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0	1	2	3	4	
Seslilerin Sınıflandırılması	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Türkçe Sözcüklerin Genel Özellikleri	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Ses Olayları	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	3

Tablo 4.54. 2005-2009 Yılları Arası Ses Bilgisi Sorularının Konu Dağılımı

Yıl	05	06	07	08	09	Toplam
Seslilerin Sınıflandırılması	-	-	-	-	-	-
Türkçe Sözcüklerin Genel Özellikleri	-	-	-	-	-	-
Ses Olayları	-	-	-	1	-	1

Tablo 4.56. 2005-2009 Yılları Arası Biçim Bilgisi Sorularının Konu Dağılımı

Yıl	05	06	07	08	09	Toplam
Kök Çeşitleri	-	-	-	1	-	1
Çekim Ekleri	-	-	2	1	1	4
Yapım Ekleri	-	-	-	1	1	2
Yapı Bakımından Sözcükler	-	-	-	-	-	-
İsimler (Adlar)	-	-	-	1	-	1
Sıfatlar (Ön Adlar)	-	-	-	1	1	2
Zamirler (Adıllar)	-	-	-	1	-	1
Zarflar (Belirteçler)	-	-	1	1	-	2
Edatlar (İlgeçler)	-	1	1	-	-	2
Bağlaçlar	-	1	1	1	1	4
Ünlemler	-	-	-	-	-	-
Fiil (Eylem) Çekimi	-	-	-	-	1	1
Yapılarına Göre Fiiller (Eylemler)	1	-	-	-	-	1
Öznesine Göre Fiil (Eylem) Çatıları	1	-	-	-	-	1
Nesnesine Göre Fiil (Eylem) Çatıları	-	-	-	-	-	-
Fiilimsiler (Eylemsiler)	-	-	-	1	-	1

- Yapı bilgisiyle ilgili sorular işlevi farklı olan ek, ekin cümleye kattığı anlam, sözcüğün aldığı farklı ek, sözcüğün kökü ve birden fazla yapım eki almış sözcükle ilgili olarak sorulmuştur. Ayrıca birleşik isimlerin yapılış özelliklerinden de soru yöneltmiştir.

- Sözcük türlerinden adlarla ilgili sorular; çokluk ekinin cümleye kattığı anlam, sözcüğün cümlede ad görevinde kullanılıp kullanılmaması ve soyut adlar konularındandır.
- Sıfatlarla ilgili olan sorular incelendiğinde sorulan 4 sorunun 2'sinin niteleme sıfatlarına yönelik olması dikkat çekicidir. Sıfatlar konusundan sorulan diğer sorular ise, ikilemenin sıfat görevinde kullanılması ve sözcüğün cümlede sıfat görevinde kullanılıp kullanılmaması konularındandır.
- Zamirlerle ilgili olarak sınavlardaki soruların tamamı sözcük hâlindeki zamirlerle ilgilidir. Ek hâlindeki zamirlerle ilgili ise soru yöneltilmemiştir. Sınavlarda, zamirler konusunda çıkan 5 sorudan 2'si “dönüşlülük zamiriyle” ilgili olarak sorulmuştur. Bu sorular, dönüşlülük zamirinin özneyi pekiştirmesi göreviyle ilgilidir. Zamirlerle ilgili diğer iki soru ise “soru zamirleriyle” ilgili olarak sorulmuştur. Soru zamirleriyle ilgili 2 soru da “ne” sözcüğünün cümlede zamir görevinde kullanılmasıyla ilgilidir. Burada dikkat edilmesi gereken unsur “ne” sözcüğünün cümlede soru zamiri olması yanında, soru sıfatı, soru zarfı ve bağlaç gibi görevlerde de bulunmasıdır. Bu tür sorular öğrencilerin, sözcüklerin cümledeki görevlerini iyi kavrayıp kavrayamadıklarını ölçmeye yöneliktir.
- 1990-2009 yılları arasında uygulanan sınavlarda zarflarla ilgili sorulardan 1'i durum zarfları, 2 tanesi zaman zarfları konularındandır. Diğer 1 soru ise, sözcüğün cümlede zarf görevinde kullanılıp kullanılmamasıyla ilgilidir.
- Edatlarla ilgili sorulardan 4 tanesi edatın cümleye kattığı anlam, diğeri ise sözcüğün cümlede edat görevinde kullanılmasıyla ilgilidir.

- Sınavlarda bağlaçlarla ilgili olarak bağlacın cümleye kattığı anlam, bağlacın bulunmadığı cümlenin tespit edilmesi ve birbirinin yerine kullanılan bağlaçlarla ilgilidir. Ayrıca düşüncenin akışına göre boşluklara gelecek bağlaç cinsinden sözcükleri belirlemeye yönelik sorular çıkmıştır.
- Liselere giriş sınavlarında ünlemlerle ilgili olarak soru çıkmamıştır.
- Liselere giriş sınavlarında sözcük türleri ile ilgili en fazla soru, fiillere yönelik olarak sorulmuştur. Fiiller konusundan 19 soru vardır. Fiillerle ilgili sorular fiillerde kip, anlam (zaman) kayması, birleşik zamanlı fiiller, fiillerde yapı ve çatı gibi konulara yöneliktir. Bu konuda en fazla soru 7 soru ile fiillerde çatı konusundan gelmiştir. Bu soruların tamamının özne-yüklem ilişkisi bakımından sorulması dikkat çekicidir. Nesne-yüklem ilişkisi bakımından hiç soru sorulmamıştır.
- Fiilimsiler konusundan sadece 2 soru sorulmuştur. İlk soru fiilimsilerin cümlede sıfat görevinde kullanılmasıyla ilgili, diğeri ise sözcüğün cümlede fiilimsi görevinde kullanılmasıyla ilgilidir.
- Sözcük türleri ile ilgili sorular, öğrencilerin gramer bilgilerini ölçmeye yönelik olarak sorulmaktadır. Bir başka ifadeyle bu alandaki sorular, öğrencilerin Türk dilinin özelliklerini iyi bilip bilmediklerini belirlemeye ve öğrencilere sözcüklerin cümledeki görevlerini kavratmaya yöneliktir.

Bu istatistikler incelendiğinde öğretim programlarındaki ve incelediğimiz Türkçe ders kitaplarındaki¹ ses bilgisi ve biçim bilgisi konularının kapsam geçerliliği

¹ Çalışmamızda kullandığımız 1981 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan Veysi Yıldırım'ın kitabı dışında aynı öğretim yılı için tebliğler dergisi tarafından yayımlanan kitap listesinde 6. sınıflar için 13, 7. sınıflar için 12 ve 8. sınıflar için 12 adet kitap önerilmiştir.

ile sınavlarda sorulan ses bilgisi ve biçim bilgisi konularının az yer kapsamı arasında benzerlikler görülmektedir. Bütün sorular içerisinde ses bilgisi ve biçim bilgisi konularına ayrılan soruların oranının az olması ile öğretim programlarında ve ders kitaplarında dil bilgisi alanlarına ayrılan bölümlerinin diğer alanlara ayrılan bölümlere oranla az olması arasında paralellik vardır.

Sonuç olarak; liselere giriş sınavlarında çıkmış Türkçe sorularının yıllar içerisindeki seyri incelendiğinde, soruların genelde birbirinin tekrarı veya benzeri nitelikte olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda, öğretim programları ve ders kitaplarıyla sınavlarda çıkan sorular arasında günümüze doğru olumlu yönde bir ilerlemenin olduğu görülmektedir. Ancak uygulanan sınavlarda ses bilgisi ve biçim bilgisi konularına anlama dayalı konulara oranla oldukça az yer verilmesi üzerinde düşünülmesi gereken bir durumdur. Eğitimde başarı, ana dili doğru kullanmaya bağlı olduğundan, bu özelliklere sahip bireylerin seçilmesi için sınavlarda sorulan Türkçe soruları içerisinde dil bilgisi sorularına daha fazla ağırlık verilmelidir.

5.2. Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgulara dayanılarak şu öneriler sıralanabilir:

1. Eğitimde başarı, ana dili doğru kullanmaya bağlı olduğundan, bu özelliklere sahip bireylerin seçilmesi için liselere giriş sınavlarında sorulan Türkçe soruları içerisinde dil bilgisi sorularına daha fazla ağırlık verilmelidir.
2. Türkçe ders kitaplarında sınavlarda çıkmış sorulara yer verilmelidir.
3. Sınavlardaki sorular Türkçe Öğretim Programı'na uygun hazırlanmalıdır.

2005 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan 6. sınıf Kapulu, A., Okuyucu, S., Kaplan, Ş., Karaca, A., 7. sınıf Yangın, B., Çelepoğlu, A., Türkyılmaz, F., 8. sınıf Ceyhan, Y., Ceyhan, S.'nin kitapları dışında aynı öğretim yılı için tebliğler dergisi tarafından yayımlanan kitap listesinde 6. sınıflar için 11, 7. sınıflar için 11 ve 8. sınıflar için 9 adet kitap önerilmiştir.

4. Türkçe Öğretim Programları'nda liselere giriş sınavlarına yönelik bilgi ve becerilerin kazandırılmasına yönelik ifadeler yer almalıdır.
5. Öğrencilerin çelişkiye düşmemesi için, sınavlardaki Türkçe sorularında kullanılan dil bilgisi terimleri ile Türkçe ders kitaplarında kullanılan terimler aynı olmalıdır.
6. Ses bilgisi ve biçim bilgisi konularının tamamının önemli olduğunu öğrencilerin fark etmesi için uygulanan sınavlarda sorulan konular yıllara göre farklılık göstermelidir.
7. Öğrencilerin uyum sorunu ve kafa karışıklığı yaşamaması için sınav sistemi ve adı sık sık değiştirilmemelidir.
8. Dil bilgisi kuralları ezber yöntemiyle değil metin üzerinde etkinlikler yapılarak sezdirme yoluyla öğrencilere kavratılmalıdır.

KAYNAKÇA:

Adalı, O. (1983). Anadili Olarak Türkçe Öğretimi Üstüne. **Türk Dili. Dil Öğretim Özel Sayısı**. S. 379-380 (Temmuz Ağustos 1983).

Aksan, D. (1995). **Her Yönüyle Dil**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

Alaylıoğlu, R. ve Oğuzkan, A. F. (1976). **Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü**. İstanbul: İnkılap ve Aka Yay.

Alyılmaz, C. (2010). Türkçe Öğretiminin Sorunları. **Turkish Studies**. Sayı 5/3: 728-749.

Banguoğlu, T. (2007). **Türkçenin Grameri**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

Bağcı, B., A. (2010). **İlköğretim Türkçe Dersi 6. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabının Türkçe Dersi Öğretim Programı Dil Bilgisi Alanı Açısından İncelenmesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Beşkaya, S. (2006). **Orta Öğretim Kurumları Sınavı (OKS) Türkçe Sorularının İlköğretim İkinci Kademe 1981 Tarihli Türkçe Ders Programı İle Karşılaştırılması**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ceyhan, Y., Ceyhan, S. (2009). **İlköğretim Türkçe 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı**. Ankara: Pasifik Yay. a.

Ceyhan, Y., Ceyhan, S. (2009). **İlköğretim Türkçe 8 Öğrenci Çalışma Kitabı**. Ankara: Pasifik Yay. b.

Demirel, Ö. (2000). **Türkçe Öğretimi**. Ankara: Pegem A Yay. a.

Demirel, Ö. (2000). **Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Pegem A Yay. b.

Demirkol, S. (2007). **İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Dilbilgisi Terimleri Üzerine Bir İnceleme**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ediskun, H. (1993). **Türk Dilbilgisi**. İstanbul: Remzi Kitabevi Yay.

Ergin, M. (1993). **Türk Dil Bilgisi**. İstanbul: Bayrak Yay.

Gencan, T.N. (1979). **Dil Bilgisi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Daloğlu, K. (2005). **İlköğretim Okullarında Okutulan Türkçe Ders Kitaplarındaki Dil Bilgisi Konuları Üzerine Bir Araştırma**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dursunoğlu, H. (2002). **Öğrenci Seçme Sınavlarındaki (ÖSS) Türkçe Sorularının Orta Öğretimdeki Türk Dili ve Edebiyatı Programları ile Karşılaştırılması**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Göçer, A. (2010). İlköğretim İkinci Kademedeki Kullanılan Türkçe Öğrenci Çalışma Kitaplarının İşlevselliğinin Belirlenmesi. **Turkish Studies**. Sayı 5/4: 1116-1134.

Göğüs, B. (1978). **Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi**. Ankara: Gül Yay.

Göğüs, B. (1983). Anadili Eğitim Programlarının Niteliği. **Türk Dili Dil Öğretim Özel Sayısı**. S. 379-380 (Temmuz Ağustos 1983).

Güçüyeter, B. (2002). **1950-2000 Yılları Arasında Yayımlanan Çeşitli Dergilerdeki Türkçe ve Türk Dili Edebiyatı Öğretimi ile İlgili Makalelerin İncelenip Değerlendirilmesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güvender Yayınları. (2000). **1990-1999 Liselere Giriş Sınavında Çıkmış Sorular ve Çözümleri**. İzmir: Güvender.

<http://www.meb.gov.tr/sinavlar/detay.asp?ID=21&ID2=1&ID3=44>
(06.03.2011) tarihli erişim.

Kahraman, T. (2009). **Çağdaş Türkiye Türkçesi Dilbilgisi**. İzmir: Kanyılmaz Basımevi.

Kapulu, A., Okuyucu, S., Kaplan, Ş., Karaca, A. (2007). **İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı**. Ankara: Koza Yay. a.

Kapulu, A., Okuyucu, S., Kaplan, Ş., Karaca, A. (2007). **İlköğretim Türkçe 6 Öğrenci Çalışma Kitabı**. Ankara: Koza Yay. b.

Kavcar, C., Kantemir, E. (1986) **Türk Dili**. İstanbul: A.Ü. Fak. Yay.

Korkmaz, Z. (2004). "Dünya Dili - Bilim Dili ve Türkçemiz Açısından Çözüm Bekleyen Bir Çelişki". **Türk Dili**. S. 483-489.

Korkmaz, Z. (2007). **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

MEB Komisyon. (1995). **Ortaokul Programı İlköğretim 2. Kademe**. Ankara: MEB Yay.

MEB Komisyon. (2002). **Tebliğler Dergisi**. Sayı 2537. (Haziran 2002). Ankara: MEB Yay.

MEB Komisyon. (2006). **İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı**. Ankara: MEB Yay.

MEB Komisyon. (2008). **Tebliğler Dergisi**. Sayı 2606. (Mart 2008). Ankara: MEB Yay.

Özdemir, E. (1983). Ana Dili Olarak Türkçe Öğretimi. **Türk Dili Dil Öğretim Özel Sayısı**. S. 379-380 (Temmuz Ağustos 1983).

Sağır, M. (2002). **İlköğretim Okullarında Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Sever, S. (2000). **Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme**. Ankara: Anı Yay.

Şengül, B. (2006). **1981-2001 Yılları Arasında ÖSS ve ÖYS’de Çıkmış Türkçe Sorularının Dil Bilgisi Açısından İncelenmesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Türk Dil Kurumu. (2005). **Türkçe Sözlük**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

Türk Dil Kurumu. (2008). **Yazım Kılavuzu**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

Vardar, B. (1980). **Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü**. Ankara: TDK Yay.

Yangın, B., Çelepoğlu, A., Türkyılmaz, F. (2009). **İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı**. Ankara: Pasifik Yay. a.

Yangın, B., Çelepoğlu, A., Türkyılmaz, F. (2009). **İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı**. Ankara: Pasifik Yay. b.

Yıldırım, V. (2001). **İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı**. Ankara: Elit Yay. a.

Yıldırım, V. (2001). **İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı**. Ankara: Elit Yay. b.

Yıldırım, V. (2001). **İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı**. Ankara: Elit Yay. c.

Yücesu, A. (2005). **1994-2004 Yılları arasında Liselere Giriş Sınavı'nda (LGS) Çıkmış Türkçe Sorularının Dil Bilgisel Açıdan İncelenmesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.